

Latvijas Republikas tiesībsarga

2024. gada ziņojums

2025

Saturs

Gads skaitļos	6
Diskriminācija.....	13
Vardarbības pret sievietēm novēršana	29
Tiesības uz taisnīgu tiesu	31
Tiesības uz taisnīgu tiesu pirmstiesas procesā	33
Nolēmumu izpilde	35
Tiesības uz brīvību un drošību.....	37
Tiesības uz vārda brīvību.....	39
Privātās un ģimenes dzīves neaizskaramība	41
Tiesības uz īpašumu.....	43
Tiesības uz darbu	45
Tiesības uz sociālo drošību	47
Tiesības uz mājokli.....	49
Tiesības uz veselības aizsardzību	51
Tiesības uz izglītību	53
Kultūras tiesības	54
Tiesības uz labvēlīgu vidi.....	55
Bērnu un jauniešu tiesības	57
Bērnu tiesību aizsardzības sistēma	59
Bērna tiesības uz drošību	61
Bērna tiesības uz identitāti	62
Bērna tiesības uz saskarsmi	64
Bērna tiesības neciest no vardarbības	66
Bērna tiesības uz veselības aizsardzību	67
Bērna tiesības uz izglītību	69
Bērna tiesības uz ģimeni un sociālo nodrošinājumu.....	72
Bērna mantiskās tiesības un uzturlīdzekļi	74
Bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu tiesības	76
Bērnu ar īpašām vajadzībām tiesības	78
Cilvēku ar invaliditāti tiesības	80
Ieslodzīto tiesības	82

Ārzemnieku un bezvalstnieku tiesības, personu tiesiskais statuss	84
Cilvēku tirdzniecības novēršana	86
Uzņēmējdarbība un cilvēktiesības	88
Labā pārvaldība	90
Nacionālais preventīvais mehānisms.....	95
Finanšu resursi un iestādes darbības rezultāti	99
Pētījumi	103
Personāls.....	104
Sabiedrības informēšana un iesaiste	105
2025. gada prioritātes.....	108
Tiesībsarga sniegtās rekomendācijas un to izpilde	109

Sveicināti, godātie lasītāji!

2024. gads aizvadīts, un es pasakos savai komandai par profesionālo darbu, par spēju rast aizvien jaunus veidus, kā vairot un stiprināt mūsu sabiedrības drošību, kā palīdzēt cilvēkiem Latvijā.

Par 2024. gada virstēmu vēlos izvirzīt drošību. Tā ir daudzšķautņaina un plaši uztverama konstrukcija, kas ietver gan katra cilvēka personisko, gan sabiedrības, gan arī valsts drošību. Vienlaikus cilvēktiesības un drošība ir divi savstarpēji cieši saistīti jēdzieni. Par cilvēktiesībām nedrīkstam aizmirst nedz drošībā, nedz arī apdraudējumā. Un gluži tāpat par drošību mums jādomā, tiecoties uz pilnību cilvēktiesību ievērošanā. Šajā gadā daudz strādājām, lai mūsu izplatītā informācija būtu piekļūstama ikvienam, jo drošība nozīmē būt informētiem.

2024. gadā aktīvi iestājāties par bērnu un jauniešu tiesībām uz veselību. Pilnvērtīgs miegs ir veselības un attīstības priekšnoteikums, tāpēc vecākiem un mācību iestādēm dienas ritms būtu jāpielāgo bērnu un pusaudžu vajadzībām. Galvenais vēstījums – bērniem un pusaudžiem ir jāguļ pietiekami daudz, un sabiedrībā ir jāveicina izpratne par miega ietekmi uz bērnu attīstību. Bērna fiziskā un psihiskā veselība ir gan paša bērna, gan sabiedrības drošība. Šajā gadā redzējām, ka vecāki, pieņemot nepārdomātu lēmumu nevakcinēt bērnu, var kaitēt bērna veselībai un dzīvībai. Vecāki, kuri izvēlas nevakcinēt bērnus, ir jāinformē par viņu lēmuma potenciālajām medicīniskajām un juridiskajām sekām.

Aizvadītajā gadā cēlu trauksmi par to, ka bērni un jaunieši, kuri lieto atkarību izraisošas vielas, nevar saņemt pilnvērtīgu palīdzību. Strādājot preventīvi un vairākkārt vērtējot situāciju Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem, aicinājām uzlabot psihiskās veselības pakalpojumu pieejamību jauniešiem.

Tēze “izglītība ir visa pamatā” ir populāra, tomēr 2024. gadā vairākkārt bijušas situācijas, kas liecina par pretējo. Stipendijas “Studēt gods” piešķiršanas kārtība, mūsaprāt, pārkāpj tiesiskās vienlīdzības principu, liedzot ārzemēs studējošiem jauniešiem saņemt šo valsts drošības spilvenu, tāpēc vērsāmies Satversmes tiesā. Konstatējām, ka augstskolās pastāv nepilnības attiecībā uz valsts finansēto budžeta vietu piešķiršanu jauniešiem, kuri brīvprātīgi pieteikušies valsts aizsardzības dienestam, – vairāki jaunieši saņēma budžeta vietas atteikumu. Minētajās situācijās pēc mūsu iesaistes tika rasts risinājums, tomēr ceru, ka šie precedenti būs mācība citām izglītības iestādēm.

Viens no drošības aspektiem ir arī paļaušanās, ka likumi ir taisnīgi un tiek pareizi piemēroti. Neprecīzs formulējums likumā “Par nekustamā īpašuma nodokli” diemžēl novedis pie atšķirīgas prakses pašvaldībās, piemērojot paaugstinātu nekustamā īpašuma nodokli būvēm, kurām beidzies maksimālais būvdarbu veikšanas termiņš. Dažās pašvaldībās pēc mūsu iesaistes prakse mainīta, taču dažviet novērota arī norādījumu ignorance.

Turpinot par finanšu tēmu, vēlos izcelt vienu nozīmīgu soli drošai finanšu pakalpojumu saņemšanai – 2024. gadā izstrādājām praktiskus ieteikumus aizgādņiem, zvērinātiem advokātiem, tiesām, bāriņtiesām un kredītiestādēm par banku pakalpojumu nodrošināšanu cilvēkiem ar ierobežotu rīcībspēju.

Aktīvāka kļuvusi tā sabiedrības daļa, kura dažādos veidos iestājas par latviešu valodas drošību. Konstatējām nepamatotu svešvalodu lietojumu nodarbinātībā, kā arī piedalījāmies Darba likuma grozījumu izstrādē, pārstāvējot ideju, ka tiesiskais regulējums ir korekts, taču problēmas ir tā piemērošanā. Arī valsts drošības kontekstā mums jāapzinās, ka nepamatotas svešvalodu prasības vājina mūs kā nāciju un valsti.

Turpinot par valodas spēku un nozīmību, vēlos izcelt diskusiju par agresīvu rīcību internetā un tās ietekmi uz vārda brīvību. Baidoties ciest no kibervardarbības, cilvēki mēdz atturēties no viedokļa paušanas. Tādējādi apdraudēta ir gan vārda brīvība, gan demokrātijas pamatprincipi. Mūsu mērķis ir mazināt interneta vidē naidīgo un bravūrīgo cilvēku nesodāmības sajūtu.

Diemžēl cilvēki sastopas ar vardarbību ne tikai internetā. Pētot pagaidu aizsardzības pret vardarbību mehānismu, konstatējām, ka pagaidu aizsardzību izmanto arvien biežāk, un tas liecina par sabiedrības informētību. Lai arī mehānisms darbojas, ir nepieciešami uzlabojumi. Būtiska ir tiesu un iesaistīto valsts iestāžu savstarpējā sadarbība, kā arī sabiedrības plašāka informēšana par šo mehānismu.

2024. gadā preventīvi esam apsekojuši virkni ieslodzījuma vietu, lai apzinātu tur pastāvošās problēmas un gūtu ieskatu procesos saistībā ar cietuma režīma pakāpju reformu, kas stājas spēkā 2024. gada 1. septembrī. Ieslodzījuma vietu izpēte, līdzīgi kā pagaidu aizsardzības pret vardarbību mehānisma izpēte turpināsies arī 2025. gadā.

Manuprāt, viena no aktualitātēm tiesību un drošības sistēmā ir centieni samērot mākslīgā intelekta izmantošanu un pamattiesību ievērošanu. Līdz ar 2024. gadā Eiropas Savienībā pieņemto Mākslīgā intelekta aktu Tiesībsarga birojs kļuva par vienu no iestādēm, kas uzrauga šo jomu.

Es skaidri zinu, ka ne jau tiesību akti spēcina mūs, tie esam mēs – cilvēki. Dokumenti ir tikai daļa no cilvēku darba rezultātiem. Dokumenti kalpo cilvēkam, nevis cilvēks – dokumentiem. Tā ir arī mūsu izvēle un briedums – ieraudzīt un atzīt trūkumus tiesību aktos un praksē, un risināt problēmas, lai vairotu ikviena cilvēka dzīves kvalitāti, drošību un dzīvotgribu neatkarīgi no vecuma, dzimuma vai sociālā stāvokļa. Drošība nav nejaušība. Drošība ir lēmumu un rīcību kopums. Novēlu, lai mums kopīgi izdodas pieņemt pareizus lēmumus, rīkoties un gādāt par ikvienam cilvēkam drošu vidi!

Cienā

tiesībsargs Juris Jansons

Gads skaitļos

Iesniegumu skaits

Nodaļa	2022	2023	2024
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļa	804	676	823
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas Prevencijas daļa	1	2	0
Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļa	577	625	644
Bērnu tiesību nodaļa	238	405	420
Diskriminācijas novēršanas nodaļa	0*	0*	49
Citi darbinieki	14	10	9
Kopā	1634	1718	1945

* Diskriminācijas novēršanas nodaļa uzsāka darbu 2024. gada 2. janvārī

Iesniegumu tēmas

Tēma	2024 (n)	2024 (%)
Bērnu tiesības	421	15,12
Labas pārvaldības princips	370	13,29
Tiesības uz taisnīgu tiesu	347	12,46
Tiesības uz veselības aizsardzību	168	6,03
Tiesības uz īpašumu	151	5,42
Tiesības uz izglītību	141	5,06
Ieslodzīto tiesības	127	4,56
Spīdzināšanas, necilvēcīgas un pazemojošas apiešanās un sodīšanas aizliegums	115	4,13
Tiesības uz sociālo nodrošinājumu	112	4,02

Tēma	2024 (n)	2024 (%)
Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību	90	3,23
Tiesības uz labvēlīgu vidi	81	2,91
Personas tiesiskais statuss	73	2,62
Diskriminācija	71	2,55
Tiesības uz mājokli	69	2,48
Tiesības uz darbu	58	2,08
Personas ar invaliditāti tiesības	56	2,01
Tiesības uz brīvību un drošību	36	1,29
Vārda un izteiksmes brīvība	8	0,29
Tiesības uz efektīvu aizsardzības nodrošinājumu	7	0,25
Tiesības brīvi izbraukt no valsts un tajā atgriezties	3	0,11
Tiesības uz domu, apziņas un reliģijas brīvību	2	0,07
Biedrošanās brīvība	2	0,07
Tiesības uz dzīvību	1	0,04
Tiesības brīvi pārvietoties valsts teritorijā	1	0,04
Pulcēšanās brīvība	1	0,04
Tiesības vēlēties un tikt ievēlētiem	1	0,04
Tiesības pildīt valsts dienestu	1	0,04
Lūgums sniegt informāciju	178	6,39
Citi jautājumi	64	2,30

Tēma	2024 (n)	2024 (%)
Nav piekritīgs tiesībsargam	19	0,68
Iesniegumi ar neskaidru saturu	10	0,36
Kopā	2784	100

Atbildes uz iesniegumiem

Nodaļa	2023	2024
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļa	583	679
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas Prevencijas daļa	6	0
Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļa	546	559
Bērnu tiesību nodaļa	354	364
Diskriminācijas novēršanas nodaļa	0*	47
Kopā	1498	1649

* Diskriminācijas novēršanas nodaļa uzsāka darbu 2024. gada 2. janvārī

Pārbaudes lietas

Nodaļa	Ierosinātās pārbaudes lietas	Pabeigtās vai izbeigtās pārbaudes lietas
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļa	22	22
Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļa	29	26
Bērnu tiesību nodaļa	19	16
Diskriminācijas novēršanas nodaļa	7	6
Kopā	77	70
No tām – pēc tiesībsarga iniciatīvas	8	0

Saņemti sarakstes dokumenti pārbaudes lietu ietvaros

Nodaļa	2023	2024
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļa	32	49
Pilsonisko un politisko tiesību nodaļas Prevencijas daļa	0	0
Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļa	151	158
Bērnu tiesību nodaļa	31	78
Diskriminācijas novēršanas nodaļa	0*	5
Kopā	214	290

* Diskriminācijas novēršanas nodaļa uzsāka darbu 2024. gada 2. janvārī

Tiesībsarga rekomendāciju izpilde

	2022	2023	2024
Rekomendācijas, par kuru izpildi saņemta informācija	108	221	315
Ievēroto vai daļēji ievēroto rekomendāciju skaits	78	171	194
Neievēroto vai procesā esošo rekomendāciju skaits	30	50	121
Ievēroto vai daļēji ievēroto rekomendāciju īpatsvars*	72,22 %	77,38 %	61,59 %
Rekomendācijas, par kuru izpildi nav informācijas vai kuru izpildei nav noteikts termiņš	65	81	132
Kopējais sniegto rekomendāciju skaits	173	302	447

* Skaitītas tikai tās rekomendācijas, par kurām ir saņemta informācija no atbildīgajām institūcijām.

Konsultācijas

Konsultācijas	2022	2023	2024
E-pastā	967	1044	1182
Telefoniski	1407	1412	1786
Klātienē	52	70	63
Kopā	2426	2526	3031

Juridisko konsultāciju tēmas

Tēma	2024 (n)	2024 (%)
Tiesības uz izglītību	364	10,86
Tiesības uz taisnīgu tiesu	352	10,50
Bērnu tiesības	254	7,58
Labas pārvaldības princips	202	6,02
Tiesības uz privātās un ģimenes dzīves neaizskaramību	170	5,07
Tiesības uz sociālo nodrošinājumu	165	4,92
Tiesības uz mājokli	157	4,68
Spīdzināšanas, necilvēcīgas un pazemojošas apiešanās un sodīšanas aizliegums	131	3,91
Personu ar invaliditāti tiesības	116	3,46
Diskriminācija	82	2,45
Tiesības uz īpašumu	67	2,00
Tiesības uz veselības aizsardzību	67	2,00
Tiesības uz darbu	63	1,88
Tiesības uz labvēlīgu vidi	46	1,37
Tiesības uz brīvību un drošību	30	0,89

Tēma	2024 (n)	2024 (%)
Personas tiesiskais statuss	23	0,69
Vārda un izteiksmes brīvība	12	0,36
Tiesības uz dzīvību	3	0,09
Tiesības pildīt valsts dienestu	3	0,09
Ieslodzīto tiesības	3	0,09
Tiesības brīvi izbraukt no valsts un tajā atgriezties	2	0,06
Tiesības vēlēties un tikt ievēlētam	1	0,03
Tiesības uz efektīvu aizsardzības nodrošinājumu	1	0,03
Lūgums sniegt informāciju	741	22,10
Nav piekritīgs tiesībsargam	148	4,41
Citi jautājumi	130	3,88
Neskaidrs saturs	20	0,60
Kopā	3353	100

Tiesībsarga viedokļi un atzinumi

	2023	2024
Viedokļi Satversmes tiesai	10	13
Atzinumi valsts institūcijām par tiesību aktu projektiem	47	45

Sabiedrības informēšana un dalība pasākumos

	2023	2024
Publikācijas	8707	8918
Ziņas un preses relīzes	127	146
Ieraksti sociālajos medijos (“X”, “Facebook”)	374	393
Tiesībsarga organizēti pasākumi, semināri, diskusijas	88	160
Skolu programmā “Dzīvei gatavs” vadītās lekcijas un skolēnu skaits	36/806	45/1022
Dalība citu institūciju organizētajos pasākumos un diskusijās, lasītas lekcijas	393	413
Dalība darba grupās un komisijās	142	149
Izraidāmo ārzemnieku aptaujas	5	17

Diskriminācija

Diskriminācijas aizlieguma princips ir nostiprināts Satversmes 91. panta otrajā teikumā un starptautisko tiesību dokumentos. Diskriminācija ir tiesiski nepieļaujama atšķirīga attieksme, aizskaršana, izslēgšana vai ierobežošana, kā arī norādījums diskriminēt, pamatojoties uz personas individuālajām iezīmēm, piemēram, dzimumu, sociālo izcelsmi, invaliditāti, vecumu vai citiem apstākļiem.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā tiesībsargs saņēma 174 iedzīvotāju iesniegumus un 48 valsts institūciju un starptautisku organizāciju pieteikumus, kas kopumā skāra 222 gadījumus saistībā ar diskrimināciju. Šis rādītājs ir ievērojami augstāks nekā 2023. gadā par diskriminācijas aizlieguma pārkāpumiem saņemto iesniegumu skaits¹, attiecīgi veidojot **pieaugumu par 1009 %**. Pieprasījums pēc tiesībsarga iesaistes ar diskriminācijas aizliegumu saistītu jautājumu risināšanā ir strauji pieaudzis, un viens no pieauguma iemesliem varētu būt sabiedrības pastiprinātā interese par savām tiesībām un pieejamajiem tiesiskās aizsardzības mehānismiem.

2024. gadā tāpat kā iepriekšējā pārskata periodā vairāk bija iesniegumu par iespējamiem diskriminācijas aizlieguma pārkāpumiem invaliditātes un dzimuma dēļ, tomēr neapšaubāmi visvairāk iesniegumu bija par iespējamu diskrimināciju valodas dēļ. Iepriekšējos gados valodas kritērijs netika konstatēts vispār vai nebija viens no populārākajiem diskriminācijas kritērijiem. Iesniegumi par iespējamu diskrimināciju valodas dēļ vairāk saņemti gada pirmajā pusē – visbiežāk maijā. Pēc tam iesniegumu skaits par iespējamu šāda veida diskrimināciju kritās. Iesniegumu skaita pieaugums varētu būt netieši saistīts ar atsevišķu partiju politiskajām kampaņām pirms Eiropas Parlamenta vēlēšanām, kuras notika 2024. gada jūnijā. Pārskata gadā līdzīgi kā iepriekšējā periodā vairāk sūdzību bija par iespējamu diskrimināciju nodarbinātībā, publiskā sektora darbībā un preču un pakalpojumu pieejamību privātajā sektorā. Analizējot trīs populārākos diskriminācijas kritērijus, kas minēti iesniegumos, redzams, ka valodas un dzimuma kritērijs pārsvarā parādās nodarbinātības kontekstā, savukārt invaliditātes kritērijs dominē saistībā ar publiskā sektora darbību, kā arī preču un pakalpojumu pieejamību privātajā sektorā. Iesniegumi par diskrimināciju valodas dēļ vairāk attiecās uz iespējamiem pārkāpumiem saistībā ar valodas lietojumu darba sludinājumos un darba vidē, kā arī saistībā ar darbinieku tiesībām runāt valsts valodā un rīcību, ja darbinieki ir bēgļi no Ukrainas. Iesniegumi par diskrimināciju dzimuma dēļ parasti ir saistīti ar jautājumiem, kas skar grūtniecību. Iepriekšējos pārskata periodos tās bija sūdzības par

¹ Iepriekš tiesībsargs apkopoja informāciju par dažādiem ar atšķirīgu attieksmi saistītiem pārkāpumiem, piemēram, tiesiskās vienlīdzības principa un diskriminācijas aizlieguma pārkāpumiem, mobingu un bosingu. Attiecīgi 2023. gadā ar atšķirīgu attieksmi saistītu iesniegumu skaits bija 58, no tiem 22 iesniegumi par iespējamiem diskriminācijas aizlieguma pārkāpumiem.

iespējamiem pārkāpumiem pret darbinieci grūtnieci (pirms došanās bērna kopšanas atvaļinājumā).

2024. gadā saņemtas sūdzības par veselības apdrošināšanas polises iegūšanas iespējām bērna kopšanas atvaļinājuma laikā un atgriešanos darbā pēc bērna kopšanas atvaļinājuma. Tāpat jānorāda, ka arvien vairāk tiek saņemtas vīriešu sūdzības par iespējamu diskrimināciju dzimuma dēļ. Savukārt personu ar invaliditāti iesniegumi ir saistīti ar dažādiem pārkāpumiem piekļūstamības nodrošināšanā. Īpaši jānorāda, ka sūdzību tvērums skar ne tikai fiziskās, bet arī informatīvās un digitālās vides piekļūstamību.

Šajā pārskata periodā līdzīgi kā iepriekš ne visos gadījumos tiesībsargs konstatēja diskriminācijas aizlieguma pārkāpumus. Secināms, ka par diskrimināciju kļūdaini mēdz uzskatīt nevēlamu izturēšanos vai tiesisko regulējumu, kam cilvēks nepiekrīt un kas šķietami ierobežo. Tāpat ir grūtības izprast to, ka atšķirīga attieksme pret personām vienādās un salīdzināmās situācijās var būt arī attaisnojama, ja tās pamatā ir izņēmums un ir identificējams leģitīms mērķis, kura sasniegšanai izmantotie līdzekļi ir piemēroti un nepieciešami visai sabiedrībai. Tas pats attiecas uz tādas šķietami diskriminējošas situācijas attaisnošanu, kurā personas atrodas būtiski atšķirīgos apstākļos, bet pret tām izturas vienādi.

Analizējot 48 citu veidu dokumentus, kas saņemti no dažādām valsts un starptautiskām institūcijām un organizācijām, var secināt, ka Latvijas institūcijas galvenokārt lūgušas viedokli par tiesību aktiem attiecībā uz diskriminācijas aizliegumu, bet starptautiskās organizācijas lielākoties lūgušas informāciju par diskriminācijas aizliegumu un dzimumu līdztiesību.

Papildus iesniegumu izskatīšanai tiesībsarga pienākumos ietilpst arī sabiedrības informēšana:

informācijas sniegšana medijiem un sabiedrības izglītošana. 2024. gadā tiesībsargs saņēma 53 informācijas pieprasījumus no dažādiem medijiem. Mediji īpašu uzmanību pievērta tādām trim vienlīdz aktuālām tēmām kā seksuālā uzmākšanās, dzimums un invaliditāte (par katru 10 pieprasījumi), taču interesējās arī par valodas jautājumiem (8 pieprasījumi) un vispārīgiem diskriminācijas aizlieguma aspektiem (5 pieprasījumi). Savukārt četros gadījumos bija interese par jautājumiem, kas saistīti ar vecumu. Pārējās tēmas, tostarp rasisms, budžets, pilsonība, ģimenes stāvoklis un ģeogrāfiskā atrašanās vieta, pārskata periodā skartas katra vienu reizi. Jāņem vērā, ka atsevišķās intervijās mediji pievērsušies vairākām tēmām vienlaikus, tādējādi kopumā iztirzāti 57 jautājumi.

Sabiedrības izglītošanas aktivitātes arī var iedalīt divās daļās – sabiedrības izglītošana Latvijā un ārpus tās. 2024. gadā tiesībsargs Latvijā dažādās lekcijās sniedzis informāciju par vairākiem diskriminācijas kritērijiem vienlaikus, savukārt ārpus Latvijas uzmanību veltījis galvenokārt jautājumiem par diskrimināciju invaliditātes dēļ.

Īpaši jāuzsver, ka 2024. gadā strauji pieauga dažādu ar mākslīgo intelektu saistītu aktivitāšu skaits. Eiropas Savienības (turpmāk arī – ES) līmenī tika pieņemts [Mākslīgā intelekta akts](#), tiesībsargs līdzdarbojās normu saskaņošanas procesā un minētās regulas ieviešanā Latvijā, kā arī piedalījās dažādos semināros ES

līmenī saistībā ar mākslīgo intelektu un tā ietekmi uz pamattiesībām, īpaši pievēršoties dzimumu līdztiesībai un personu ar invaliditāti tiesību aizsardzībai.

Pārskata periodā ES tika pieņemtas divas līdztiesības iestāžu standartu direktīvas – Nr. [2024/1500](#) un Nr. [2024/1499](#), to izstrādē piedalījies arī tiesībsargs. Tāpat tiesībsargs turpina aktīvi piedalīties minēto direktīvu rādītāju izstrādē.

2024. gadā sagatavots raksts “[Kas ir un kā atpazīt sistēmisko diskrimināciju nodarbinātībā](#)”. Papildus izstrādāti 14 socioloģiskie un juridiskie pētījumi. Šajos pētījumos galvenā uzmanība pievērsta invaliditātei un piekļūstamībai, diskriminācijas izpausmēm dažādās jomās (tai skaitā mākslīgā intelekta kontekstā) un dzimumu līdztiesībai. Pētījumu rezultāti ļauj secināt, ka šīs tēmas ir izšķiroši svarīgas sabiedrības tiesiskās un sociālās ilgtspējas nodrošināšanai, un vienlaikus palīdz identificēt gan redzamās, gan latentī pastāvošās diskriminācijas formas. Iegūtās atziņas un praktiskās vadlīnijas ir pamats rīkoties efektīvāk, lai mērķtiecīgi mazinātu nevienlīdzību un atbalstītu tiesību aizsardzības mehānismus plašākā mērogā.

Diskriminācija dzimuma dēļ

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par dzimumu diskrimināciju konfliktā

[Pārbaudes lietā Nr. 2024-67-26AB](#) tiesībsargs vērtēja Veselības ministrijas sanāksmē starp ministru un sanāksmes dalībnieci – iesnieguma iesniedzēju – notikušu konfliktsituāciju, kuras laikā, iespējams, tikusi pieļauta diskriminācija dzimuma dēļ. Tika konstatēts, ka konflikts izpaudās kā dažas minūtes ilgusi veselības ministra emocionāla mutvārdu retorika paaugstinātā, dusmīgā tonī un žestikulēšana, uzsitot pa galdu ar pirkstu vai plaukstu, un ka tā nebija tiešā veidā vērsta pret iesniedzēju. Turklāt secināts, ka konflikta cēlonis saistīts ar notikumiem ārpus sanāksmes, nevis sanāksmes dalībnieces dzimumu, līdz ar to lietā netika konstatēta diskriminācija dzimuma dēļ. Netika konstatēta arī emocionālā vardarbība, jo veselības ministra rīcība neatbilda šādas vardarbības pazīmēm, turklāt emocionālo vardarbību nav iespējams konstatēt vienā izolētā gadījumā. Tika atzīts, ka veselības ministrs ir pārkāpis labas pārvaldības principu, taču, ņemot vērā, ka viņš jau bija atvainojies, tika secināts, ka sanāksmes dalībiece jau saņēmusi samērīgu atlīdzinājumu. Pārbaudes lietā tika konstatēts, ka Ministru kabineta locekļiem nav ētikas kodeksa, līdz ar to pārbaudes lieta pabeigta ar ieteikumu Ministru kabinetam (turpmāk arī – MK) izstrādāt un pieņemt ētikas kodeksu.

Par dzimumu līdztiesību darba sludinājumos

Tiesībsargs izskatīja vairākus iesniegumus par iespējamām dzimumu diskriminējošām prasībām darba sludinājumos. Vienā gadījumā uzņēmums bija publicējis sludinājumu, kurā meklēja “tiešsaistes kazino spēļu prezentētājas(-us)”, tomēr sazinājās ar iesniedzēju norādīja, ka pašlaik darbā tiek pieņemtas tikai sievietes. Uzņēmums skaidroja, ka patiešām aicinājis darbā abu dzimumu darbiniekus un uzņēmumā strādājošo darbinieku īpatsvars pēc dzimuma ir līdzīgs, savukārt atteikums iesniedzējam saistīts ar iepriekšēju negatīvas saskarsmes pieredzi, nevis dzimumu. Tiesībsargs nekonstatēja diskrimināciju dzimuma dēļ, tomēr aicināja uzņēmumu rūpīgāk pievērst uzmanību komunikācijai ar darba meklētājiem, lai turpmāk izvairītos no situācijām, kurās atsevišķas frāzes vai teikumi ārpus kopējā konteksta varētu radīt aizdomas par iespējamu diskrimināciju nodarbinātības jomā. Otrā gadījumā iesniedzējs sūdzējās par kredītiestādes publicēto sludinājumu, kurā darbam meklēta “vecākā uzticamības pārbaudes darbiniece”. Kredītiestāde tiesībsargam skaidroja, ka darbinieka dzimumam vakancē nav nozīmes un darba sludinājuma formulējums sieviešu dzimtē ir sludinājuma sagatavošanas laikā pieļauta cilvēciska kļūda. Reaģējot uz tiesībsarga aizrādījumu, kredītiestāde izlaboja publicēto darba sludinājumu.

Normatīvo aktu grozījumi seksuālās uzmācšanās kontekstā

Tiesībsargs iesniedza Saeimai [priekšlikumus likumprojektam “Grozījumi Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā”](#) un aicināja nodalīt dažādos seksuālās uzmācšanās veidus, paredzēt minimālo sankcijas robežu un administratīvo atbildību un kriminālatbildību par šādiem pārkāpumiem.

Reglamentēto profesiju pārstāvju tiesības uz atvaļinājumiem, kas saistīti ar bērna kopšanu

2022. gadā tiesībsargs konstatēja un novērsa ierobežojumus, kas ārstiem kā reglamentētās profesijas pārstāvjiem neļāva sasniegt darba un privātās dzīves balansu, jo viņiem noteiktās sertifikācijas un resertifikācijas prasības ievērojami ierobežoja viņu tiesības izmantot ar grūtniecību un bērna kopšanu saistītos atvaļinājumus. Ņemot vērā to, ka Latvijā ir 56 reglamentētās profesijas un gandrīz katrai no tām ir savas atšķirīgas prasības, tiesībsargs izvērtēja arī [citas reglamentētās profesijas](#), lai pārliecinātos, vai tajās nepastāv līdzīgi ierobežojumi attiecībā uz profesionālās darbības un bērna kopšanas apvienošanu. Tika identificētas profesijas, kurās varētu būt šādi ierobežojumi un kurās var nākties veikt izvēli starp karjeru un grūtniecību/bērna aprūpi, līdz ar to tiesībsargs rekomendēja atbildīgajām institūcijām izvērtēt šo profesiju kritēriju samērīgumu saistībā ar mazu bērnu vecāku tiesībām.

Aptauja par diskrimināciju dzimuma un etniskās piederības dēļ pieejā precēm un pakalpojumiem

Tā kā sūdzības par iespējamiem diskriminācijas aizlieguma pārkāpumiem attiecībā uz preču un pakalpojumu pieejamību privātajā jomā tiesībsargs saņem bieži, tika veikta [sabiedrības aptauja](#), lai noskaidrotu tos privātās jomas pakalpojumus, attiecībā uz kuriem sabiedrība visbiežāk izjūt diskrimināciju. 18 % respondentu norādīja, ka dzimuma dēļ ir saskārušies ar nepamatotām cenu atšķirībām. Sievietes biežāk novērojušas, ka cenu atšķirības pastāv skaistumkopšanas jomā, savukārt vīrieši norādīja uz nepamatotām cenu atšķirībām izklaides un veselības aprūpes jomā. Ņemot vērā, ka Eiropas Savienības normatīvais regulējums pieļauj noteikt atšķirīgu pievienotās vērtības nodokli (turpmāk – PVN) sieviešu higiēnas precēm, 44 % respondentu piekrita, ka šai preču grupai attiecīgais nodoklis vispār būtu jāatceļ, savukārt 27 % respondentu norādīja, ka minētajām precēm jāpiemēro samazinātā PVN likme.

Aprūpētāja atvaļinājums

Kopš 2022. gada augusta darba ņēmējiem ir pieejams jauns atvaļinājuma veids – aprūpētāja atvaļinājums. To var izmantot, ja darbiniekam ir jāaprūpē tuvs ģimenes loceklis, kuram nopietna medicīniska iemesla dēļ nepieciešama aprūpe vai atbalsts. Šādu atvaļinājumu piešķir uz laiku, kas nav ilgāks par piecām darba dienām viena gada laikā.

Lai pārliecinātos, vai sabiedrība ir informēta par šādu iespēju, kā arī konstatētu iespējamās nepilnības, tika veikta [aptauja](#), kurā secināts, ka sabiedrība nav pietiekami informēta par aprūpētāja atvaļinājumu. Par šādu atvaļinājumu zina mazāk nekā trešdaļa respondentu, un tikai septiņi procenti to ir izmantojuši. Lai gan nepieciešamība rūpēties par tuviniekiem ir ļoti izplatīta, informācijas trūkums kavē atvaļinājuma izmantošanu. Jaunieši (18–29 gadi) ir vairāk informēti par šādu iespēju. Aptauja arī atklāja, ka pašreizējais piecu dienu atvaļinājuma periods nav pietiekams – lielākajai daļai respondentu nepieciešams ilgāks laiks, kas var pārsniegt pat desmit dienas.

Diskriminācijas aizlieguma principa ievērošana darba tiesiskajās attiecībās ar mazu bērnu vecākiem

Atkārtotās 2024. gada [aptaujas](#) liecina, ka atsevišķi darba devēji darba intervijās joprojām uzdod diskriminējošus jautājumus par ģimenes plāniem, lai gan salīdzinājumā ar 2016. gadu šādu gadījumu skaits ir samazinājies. Sievietes saskaras ar aizspriedumiem par iespējamu ģimenes pieaugumu gandrīz divas reizes biežāk nekā vīrieši. 47 % darba devēju uzskata, ka sievietes rīkojas neētiski, ja jau darba intervijā neatklāj faktu par grūtniecību, savukārt līdzīga vīriešu rīcība tiek vērtēta pielaidīgāk. Lai arī normatīvie akti paredz dažādus atbalsta mehānismus, apmēram piektdaļai grūtnieču darbavietā tie netiek nodrošināti. Paternitātes atvaļinājums tiek izmantots biežāk nekā iepriekš, taču vēl arvien daudzi vecāki izvairās no bērna kopšanas atvaļinājuma karjeras risku dēļ. 19 % māšu neatgriezās darbā

bērnudārza trūkuma dēļ vai nespējot apvienot darbu ar privāto dzīvi, 11 % māšu pēc bērna kopšanas atvaļinājuma bija spiestas parakstīt vienošanos par darba tiesisko attiecību pārtraukšanu, savukārt dažos gadījumos jaunās mātes tika pazeminātas amatā. Mikrouzņēmumi un mazie uzņēmumi salīdzinājumā ar sabiedrisko sektoru retāk ievēro vecākiem draudzīgu politiku. Neskatoties uz veiktajiem uzlabojumiem, 19 % sieviešu un 17 % vīriešu atliek ģimenes plānošanu, jo baidās no potenciālas diskriminācijas darbavietā. Galvenie secinājumi norāda, ka darba tirgū, neraugoties uz situācijas uzlabošanos, jaunajiem vecākiem joprojām ir dažādi izaicinājumi.

Diskriminācija invaliditātes dēļ

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Aizgādņu aptauja par personu ar ierobežotu rīcībspēju pieeju banku pakalpojumiem

Pēc 2022. gada pētījuma "[Banku pakalpojumu pieklūstamība](#)" 2023. un 2024. gadā tika turpināta sadarbība ar Latvijas Finanšu nozares asociāciju, lai uzlabotu banku pakalpojumu pieklūstamību cilvēkiem ar dažāda veida invaliditāti. Lai varētu izziņāt personu ar ierobežotu rīcībspēju profilus un vēlmes attiecībā uz finanšu līdzekļu saņemšanas veidu, tika veikta [aizgādņu aptauja](#). Kopumā tika secināts, ka ar tiem finanšu līdzekļiem, ko saņem personas ar ierobežotu rīcībspēju, lielākoties rīkojas aizgādnis vai institūcija, kurā persona dzīvo. Personai pašai (ja iespējams) ir kabatas nauda. Aizgādņi pozitīvi vērtē to, ka personas finanšu līdzekļi nonāk aizgādņa kontā vai ka finanšu līdzekļus var saņemt ar pasta pakalpojumu starpniecību. Tiesībsargs norādīja uz riskiem šādās situācijās, proti, ja aizgādnis nomirst pirms aizgādībā esošās personas un šīs personas finanšu līdzekļi atrodas aizgādņa kontā, tad personai var būt sarežģīti piekļūt saviem finanšu līdzekļiem. Aizgādņi aptaujā kritizēja banku komisijas maksas, filiāļu trūkumu un nepieciešamību personai ar ierobežotu rīcībspēju pašai ierasties bankā. Aizgādņi vēlas, lai viņiem tiek dota iespēja rīkoties ar personas ar ierobežotu rīcībspēju internetbanku, bankas karti un kontu.

Ieteikumi banku pakalpojumu nodrošināšanai personām ar ierobežotu rīcībspēju

Pamatojoties uz iepriekš minēto aptauju, tika izstrādātas vadlīnijas "[Ieteikumi aizgādņiem, zvērinātiem advokātiem, tiesām, bāriņtiesām un kredītiestādēm par banku pakalpojumu nodrošināšanu personām ar ierobežotu rīcībspēju](#)". Vadlīnijās ir norādīti vienoti principi, kas palīdz efektīvi organizēt personu ar ierobežotu rīcībspēju finanšu pārvaldību un novērš praktiskās neskaidrības, ar ko līdz šim ir saskārušās rīcībspējas ierobežošanas procesā iesaistītās puses – gan dažādas valsts institūcijas, gan bankas. Vadlīnijās ietvertas praktiskas rekomendācijas gan tiesu nolēmumu sagatavošanai, gan bāriņtiesu un aizgādņu rīcībai, gan arī banku klientu apkalpošanas uzlabošanai, lai novērstu neskaidras terminoloģijas un atšķirīgo procedūru radītos šķēršļus.

Taksometru piekļūstamība personām ar invaliditāti un vecākiem ar maziem bērniem

Tiesībsargs [pētījumā](#) norāda, ka Latvijā taksometru pakalpojumu pieejamība vairākām sabiedrības grupām joprojām ir ierobežota. Trūkst cilvēkiem ar kustību traucējumiem pielāgotu transportlīdzekļu, tāpat trūkst specializēto taksometru gulošiem pacientiem vai cilvēkiem ar smagu invaliditāti. Arī mazu bērnu vecāki saskaras ar grūtībām atrast taksometrus ar atbilstoši pielāgotiem bērnu krēsliņiem. Turklāt gan mazu bērnu vecākiem, gan personām ar invaliditāti par pielāgotu pakalpojumu var nākties maksāt vairāk.

Pietrūkst informācijas par pakalpojumu rezervāciju, cenām un pielāgojumu pieejamību, turklāt mobilās lietotnes nav piekļūstamas cilvēkiem ar redzes un dzirdes traucējumiem. Papildu drošības riskus rada vadītāju nezināšana par invaliditātes veidiem un cilvēku ar invaliditāti specifiskajām vajadzībām, valodas barjera un agresīvs braukšanas stils. Dažkārt cilvēkiem ar invaliditāti pakalpojums tiek atteikts tieši invaliditātes dēļ, un šādu atteikumu var uzskatīt par diskrimināciju.

Visvairāk atbalsta nepieciešams iedzīvotājiem reģionos, jo tur gandrīz nav iespēju pārvietoties ar taksometru. Lai uzlabotu situāciju, ir ieteicamas taksometru vadītāju apmācības par klientu ar invaliditāti un vecāku ar maziem bērniem vajadzībām.

Sabiedrības un personu ar invaliditāti aptaujas par personu ar invaliditāti tiesībām un situāciju Latvijā

Jau trešo reizi kopš 2014. gada tiek veiktas divas paralēlas aptaujas, kuru mērķis ir noskaidrot [sabiedrības viedokli](#) par personu ar invaliditāti tiesībām un pašu [personu ar invaliditāti viedokli](#) par viņu tiesībām.

Pēdējās aptaujās redzams, ka sabiedrības attieksme pret personām ar invaliditāti ir būtiski uzlabojusies, tomēr satraukumu rada tas, ka personas ar invaliditāti ir mazāk gatavas cīnīties par savām tiesībām.

Diskriminācijas gadījumu skaits izglītības un nodarbinātības jomā kopumā samazinās, tomēr tas joprojām norāda uz nepieņemamu plaisu starp personām ar invaliditāti un pārējo sabiedrību. Infrastruktūras jomā situācija ir pretrunīga: uzlabojusies ir sabiedriskā transporta piekļūstamība, bet ceļu infrastruktūras un lidostas piekļūstamība bieži tiek vērtēta negatīvi. Lai gan sabiedrībā arvien vairāk nostiprinās uzskats, ka ikvienai personai ar invaliditāti ir tiesības pilnvērtīgi piedalīties sabiedriskajā dzīvē, tomēr attiecībā uz personām ar garīga rakstura traucējumiem un šādu personu kļūšanu par vecākiem sabiedrības atbalsts joprojām ir zemāks nekā attiecībā uz personām ar cita veida invaliditāti.

Kopumā vērojams, ka informatīvie pasākumi ir pozitīvi ietekmējuši sabiedrības izpratni, taču personu ar invaliditāti motivācijas kritums var bremzēt progresu gadījumā, ja netiks stiprināta viņu pašiniciatīva un nodrošināts valsts iestāžu atbalsts. Ir nepieciešams turpināt infrastruktūras uzlabojumus, veicināt iekļaujošu pieeju nodarbinātībā un paplašināt izglītības iespējas, lai personas ar invaliditāti varētu pilnvērtīgi īstenot savas tiesības visās dzīves jomās.

Tīmekļvietņu pieklūstamība cilvēkiem ar invaliditāti

Valsts un pašvaldību iestādēm ir pienākums nodrošināt savu tīmekļvietņu pieklūstamību. Daļa minēto tīmekļvietņu atrodas tīmekļvietņu vienotajā platformā, kura tika veidota nolūkā nodrošināt pieklūstamību un kuras izveidei tika piesaistīts ES struktūrfondu finansējums. Tiesībsargs pārbaudīja 15 tīmekļvietnes (gan tās, kas atrodas minētajā platformā, gan tās, kas neatrodas tajā) un [konstatēja](#), ka tās visas ir nepieklūstamas. Pieklūstamības problēmas rodas ne vien tādēļ, ka tīmekļvietņu platforma nav pieklūstama (ja platformā vienā tīmekļvietnē ir kāda kļūda, tad tāda pati kļūda būs arī pārējās tīmekļvietnēs), bet arī tādēļ, ka katras konkrētās tīmekļvietnes administrators nepārzina pieklūstamības prasības pietiekamā līmenī un informāciju tīmekļvietnē ievieto, neievērojot tās.

Par pieklūstamību dzīvesvietai Vecrīgā

[Pārbaudes lietā Nr. 2024-65-24D](#) tiesībsargs vērtēja Vecrīgā noteiktos ceļu satiksmes ierobežojumus un secināja, ka tie pasliktina vides pieklūstamību un piekļuvi dzīvesvietai personām ar invaliditāti, kuras dzīvo Vecrīgā un kurām ir izsniegta cilvēku ar invaliditāti stāvvietu karte. Tiesībsargs konstatēja, ka ceļu satiksmes normatīvajā regulējumā nav citu alternatīvu risinājumu, kas būtu tikpat efektīvi kā satiksmes ierobežojumi nolūkā aizsargāt Vecrīgu kā kultūras mantojumu. Attiecībā uz pašu normatīvo regulējumu tiesībsargs secināja, ka tajā paredzētie automašīnu kustības ierobežojumi nav samērīgi un ir diskriminējoši attiecībā pret personām ar invaliditāti, kurām izsniegta cilvēku ar invaliditāti stāvvietu karte un kuras dzīvo konkrētā regulējuma darbības zonā. Tiesībsargs arī konstatēja, ka Satiksmes ministrija pārkāpusi labas pārvaldības principu, jo aktīvi neiesaistījās problēmas risināšanā un sniedza tiesībsargam un Rīgas valstspilsētas pašvaldībai pretrunīgu informāciju. Tiesībsargs rekomendēja Satiksmes ministrijai organizēt diskusiju par identificētajām problēmām un veikt grozījumus normatīvajā regulējumā.

Par pieklūstamu viesnīcu

Tiesībsargs saņēma sūdzību par to, ka personai ar invaliditāti netika nodrošināta iespēja izmantot pieklūstamu viesnīcas numuru, un konstatēja, ka starpgadījuma pamatā bija nepietiekama un nepilnīga komunikācija starp viesnīcas administrāciju un attiecīgo klientu. Tiesībsargs secināja, ka viesnīcas pārstāvji nebija apzināti maldinājuši klientu par vides pieklūstamību, taču pielāgota viesnīcas numura esība pati par sevi nenodrošina kopējo vides pieklūstamību, proti, ja viesnīcas personālam nav pietiekamas izpratnes un informācijas par personu ar invaliditāti specifiskajām vajadzībām, tad nepietiek ar to, ka viesnīca piedāvā īpaši pielāgotu numuru personām ar invaliditāti. Tiesībsargs rekomendācijās aicināja viesnīcu veikt personāla apmācību par pakalpojumu sniegšanu klientiem ar dažādu veidu

invaliditāti, nepieciešamības gadījumā piesaistot attiecīgās jomas nevalstiskās organizācijas (turpmāk arī – NVO), kā arī papildināt un precizēt viesnīcas tīmekļvietnē ievietoto informāciju par vides piekļūstamību.

Par piekļūstamības nodrošināšanas problemātiku

Tiesībsargs regulāri saņem iesniegumus par dažādām ar piekļūstamību saistītām problēmām, tāpēc aicina pievērst uzmanību tādiem aspektiem kā, piemēram, durvju atvēršanas slodze, kurai jābūt mazākai par diviem kilogramiem. Tas ir būtiski gadījumos, kad tādu durvju atvēršana prasa lielu fizisku piepūli un ierobežo iespēju patstāvīgi iekļūt telpās.

Arī šajā pārskata periodā konstatētas problēmas attiecībā uz ierobežojumiem servisa suņu iekļūšanai publiskajās telpās. Tiesībsargs norāda, ka, nosakot šādus ierobežojumus, piemēram, gadījumos, kad tie attiecas uz iekļūšanu rehabilitācijas telpās, tiek pārkāptas cilvēku ar invaliditāti tiesības.

Par politiskās partijas “Stabilitātei!” telpu piekļūstamību

Tiesībsargs vērtēja politiskās partijas “Stabilitātei!” īrēto biroja telpu piekļūstamību personām ar kustību traucējumiem. Partijas pārstāvji nenoliedza, ka telpas ir nepiekļūstamas, un norādīja, ka ir lūguši telpu īpašnieku veikt nepieciešamos pielāgojumus. Tiesībsargs aicināja partiju precizēt tās tīmekļvietnē sniegto informāciju par biroja telpu piekļūstamību personām ar invaliditāti un izvērtēt tīmekļvietnes digitālo piekļūstamību.

Par tīmekļvietnes piekļūstamību personām ar dzirdes traucējumiem

Tiesībsargs vērtēja iesniegumu par Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk arī – VID) tīmekļvietnē ievietoto metodisko video semināru nepiekļūstamību personām ar dzirdes traucējumiem, proti, mācību materiāliem nebija nedz subtitru, nedz surdotulkjuma. Iestādes pārstāvji apstiprināja, ka ir ieinteresēti, lai metodiskie video semināri būtu pieejami pēc iespējas plašākam cilvēku lokam, un informēja, ka visiem 2024. gadā publicētajiem semināriem un daļai 2023. gadā publicēto semināru jau ir nodrošināti subtitri un tiek turpināta arī pārējo tīmekļvietnē publicēto video semināru subtitrēšana.

Diskriminācija valodas dēļ

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par svešvalodu prasībām darba sludinājumā

[Pārbaudes lietā Nr. 2024-13-26AD](#) tiesībsargs vērtēja, vai attiecīgās sabiedrības ar ierobežotu atbildību darba sludinājums, kurā norādīta nepieciešamība prast svešvalodu, ir uzskatāms par Darba likuma 32. panta 2.¹ daļas pārkāpumu. Normatīvais regulējums aizliedz darba sludinājumā norādīt svešvalodas prasmi, izņemot gadījumus, kad tā pamatoti nepieciešama darba pienākumu veikšanai. Konkrētais uzņēmums sniedza pretrunīgu informāciju, kā arī nevarēja pienācīgi pamatot, kāpēc sludinājumā pieprasīta svešvalodas prasme. Līdz ar to tiesībsargs konstatēja Darba likuma 32. panta 2.¹ daļas pārkāpumu. Ņemot vērā juridiskajā literatūrā norādīto, ka svešvalodas (to prasmes) nav aizliegtais diskriminācijas kritērijs, tika secināts, ka pārbaudes lieta nav skatāma diskriminācijas aizlieguma principa kontekstā. Tā kā Darba likums aizliedz nepamatotu svešvalodu prasmi pieprasījumu darba ņēmējiem, jautājums tika skatīts tiesiskās vienlīdzības principa kontekstā. Ņemot vērā to, ka uzņēmums nebija pienācīgi pamatojis svešvalodas prasmi nepieciešamību darba sludinājumā minētajai vakancei, tiesībsargs konstatēja, ka atšķirīgai attieksmei nav objektīva un saprātīga pamatojuma un ka ir pārkāpts tiesiskās vienlīdzības princips.

Par valodu ārsta komunikācijā ar bērnu

Tiesībsargs sniedza viedokli par to, vai ārstam ar bērnu jārunā svešvalodā, vai arī ārstniecības iestādei ir pienākums nodrošināt tulkus, ja bērns nerunā valsts valodā. Tiesībsargs [atbildēja](#), ka Pacientu tiesību likums ārstam paredz pienākumu sazināties ar pacientu, tai skaitā bērnu, valsts valodā. Tomēr likums arī neaizliedz svešvalodu ārstniecības mērķu sasniegšanai, ja tādējādi var nodrošināt, ka pacients saņem informāciju sev saprotamā veidā, bet ārstam nav pienākuma sazināties ar pacientu svešvalodā, ja viņš to neprot vai nevēlas. Lai pacients saprastu informāciju par savu veselību, nozīme ir nevis valodas prasmei, bet tam, vai medicīniskie termini pacientam izskaidroti saprotamā formā (ņemot vērā pacienta vecumu, veselības stāvokli, briedumu un pieredzi). Līdz ar to ārstam ar bērnu jāsaņemas tā, lai bērns atbilstoši vecumam un briedumam spētu izprast stāstītā jēgu. Tāpat ārsts drīkst un viņam pat ir pienākums izmantot visus pieejamos līdzekļus, piemēram, modernās tehnoloģijas, uzskates materiālus vai vieglo valodu, lai atvieglotu pacientam informācijas uztveri.

Par likumprojektu “Grozījumi Darba likumā”

Tiesībsargs sniedza [viedokli par likumprojektu “Grozījumi Darba likumā”](#), kas paredzēja papildināt Darba likuma 32. panta 2.¹ daļu ar papildu ierobežojumu attiecībā uz vienu konkrētu svešvalodu. Tiesībsargs vērsa uzmanību uz trūkumiem likumprojektā, kas varētu radīt atšķirīgu attieksmi un tiesvedības risku. Tiesībsargs norādīja, ka jau tobrīd spēkā esošais regulējums bija piemērots un pietiekams legītimā mērķa sasniegšanai, un pauda viedokli, ka problēmu rada nevis normas saturs, bet gan tās ieviešana praksē. Tāpat tiesībsargs skaidroja, ka nav iespējams un nav arī nepieciešams normatīvajā aktā apzināt visus iespējamus gadījumus, kad kaut kas ir atļauts vai aizliegts, ja tiesību norma ietver nepieciešamību veikt vērtējumu. Līdz ar to katrs gadījums būtu jāvērtē individuāli.

Publikācija par diskrimināciju valodas dēļ nodarbinātības jomā

Tiesībsargs izstrādāja [publikāciju](#), kurā apskatīts jautājums par valodu kā aizliegto diskriminācijas kritēriju un iztīrāti arī atsevišķi jautājumi par diskrimināciju valodas dēļ nodarbinātības jomā. Tāpat publikācijā tiek uzsvērts, ka katrs gadījums ir vērtējams individuāli.

Par darba devēju un darba ņēmēju aptaujām par svešvalodu prasmju nepieciešamību darba vidē

Ņemot vērā tēmas aktualitāti, tiesībsargs pievērsās jautājumam par svešvalodu prasmju nepieciešamību un svešvalodu lietojumu darba vidē un veica [pētījumus](#) – Latvijas darba devēju aptauju (turpmāk – Darba devēju aptauja) un latviski runājošo darba ņēmēju aptauju (turpmāk – Darba ņēmēju aptauja). Secināts, ka Latvijas darba tirgū visbiežāk tiek pieprasītas angļu valodas un krievu valodas prasmes. Angļu valodas prasība visbiežāk tiek pamatota ar nepieciešamību apkalpot ārvalstu klientus un sazināties ar ārvalstu partneriem. Savukārt krievu valodas prasības pamatojums ir vajadzība sazināties ar Latvijā mītošajiem krievvalodīgajiem klientiem. Darba devēji atzīst, ka dažkārt ir vērts apsvērt iespēju pieņemt darbā kandidātu bez atbilstošām valodas prasmēm, ja viņam ir citas noderīgas prasmes vai iespēja apgūt svešvalodu darbavietā. No Darba ņēmēju aptaujas izriet, ka lielākā daļa respondentu uzņēmumos neizjūt būtiskas problēmas svešvalodu prasību dēļ. Kopumā uzņēmumos valsts valodas prasme tiek vērtēta kā augsta, savukārt tādi gadījumi, kad darbinieki izjūt spiedienu lietot krievu valodu un tas rada diskomfortu un reizēm pat nedraudzīgu gaisotni, praksē darba attiecībās tiek novēroti neregulāri. Kopumā aptaujas apliecina, ka svešvalodu prasmes darba tirgū ir svarīgas, tomēr to pieprasīšana ne vienmēr ir pamatota. Minētais var radīt atšķirīgas attieksmes risku, ja valsts valodā runājošam darbiniekam nav reālas vajadzības lietot citu valodu.

Diskriminācija pilsonības dēļ

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par uzturēšanās atļaujas termiņa pagarināšanas kārtību Baltkrievijas pilsoņiem

Tiesībsargs sniedza viedokli par Baltkrievijas pilsoņu uzturēšanās atļauju termiņa pagarināšanas kārtību, kurā paredzēta prasība aizpildīt noteikta parauga anketu. Kāda persona, atsaucoties uz Satversmi, Eiropas Savienības tiesību aktiem un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju, uzskatīja, ka prasība aizpildīt anketu ir diskriminējoša pēc pilsonības pazīmes. Pamatojoties uz ES tiesību aktu un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas tvērumu, tiesībsargs secināja, ka minētajos dokumentos noteiktais regulējums nav piemērojams, jo katrai valstij ir plaša rīcības brīvība kontrolēt ārvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos tās teritorijā un nav pienākuma respektēt ārvalstnieku izvēli ieceļot attiecīgajā valstī un nodrošināt viņu uzturēšanos tajā. Savukārt attiecībā uz Satversmē noteikto diskriminācijas aizliegumu tiesībsargs norādīja, ka ierobežojumu noteikšana, pamatojoties uz pilsonību, nav uzskatāma par absolūti aizliegtu un noteiktos gadījumos var tikt attaisnota. Konkrētajā gadījumā anketēšana tika veikta, ievērojot Imigrācijas likumā noteikto, un tās nepieciešamība ir nesaraujami saistīta ar pašreizējo iekšpolitisko un ārpolitisko situāciju un reģionālajiem ģeopolitiskajiem izaicinājumiem.

Par amatu ieņemšanas ierobežojumu paplašināšanu Krievijas un Baltkrievijas pilsoņiem

Tiesībsargs sniedza [atbildi](#) uz personas jautājumu par Krievijas un Baltkrievijas pilsoņiem noteikto amatu ieņemšanas ierobežojumu iespējamo paplašināšanu. Jautājums bija saistīts ar Saeimā noraidītajiem grozījumiem Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu un to pārvaldības likumā un Izglītības likumā. Kā norādīja tiesībsargs, amatu ierobežošanas satversmība jāskata Satversmes 106. panta un 91. panta otrā teikuma tvērumā, kur būtiska loma ir ierobežojumu samērīgumam. Tāpat tiesībsargs arī uzsvēra, ka likumdevēja noraidītie ierobežojumi bija tā sauktie vispārējie aizliegumi, kuru satversmības pārbaudei ir arī jānoskaidro, vai likumdevējs ir pamatojis vispārējā aizlieguma nepieciešamību, izvērtējis tā būtību un piemērošanas sekas un pārliecinājies par to, vai ierobežojuma mērķi līdzvērtīgā kvalitātē var sasniegt ar citiem līdzekļiem. Pie šiem apsvērumiem tiesībsargs puda viedokli, ka individualizēts izvērtējums neatkarīgi no personu pilsonības vai jebkādiem citiem kritērijiem ļautu sasniegt likumdevēja izvirzītos mērķus tādā pašā kvalitātē kā vispārējā aizlieguma noteikšana, turklāt šāda pieeja atbilstu arī jaunākajai Satversmes tiesas judikatūrai, kurā ir vērtēts dažādu ierobežojumu samērīgums valsts drošības apdraudējuma un ģeopolitisko izaicinājumu apstākļos.

Citi diskriminācijas kritēriji

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par Ukrainas bēgļu tiesībām studēt par valsts budžeta līdzekļiem

Izskatot iesniegumu par budžeta studiju vietas atteikumu Ukrainas pilsoni ar starptautiskās aizsardzības statusu, tiesībsargs sniedza [skaidrojumu](#) par Ukrainas civiliedzīvotāju, kuriem piešķirts starptautiskās aizsardzības statuss, tiesībām pretendēt uz valsts apmaksātām studijām. Tiesībsargs norādīja, ka piemērojams speciālais regulējums – Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likums, kas attiecībā uz Ukrainas pilsoņiem un viņu ģimenes locekļiem, kuri Latvijā saņēmuši starptautiskās aizsardzības statusu, paredz izņēmumu no Augstskolu likumā noteiktās vispārējās kārtības.

Par tiesībām uz izglītību un reliģisko pārliecību

Izskatot iesniegumu par jautājumu, vai vispārējās izglītības iestādēs var valkāt seju aizsedzošu apģērbu, ja to pieprasa reliģiskā pārliecība, tiesībsargs skaidroja, ka šāda apģērba nēsāšana ietilpst tiesību uz reliģijas brīvību tvērumā. Tomēr tiesībsargs arī norādīja, ka šīs tiesības nav absolūtas un pie noteiktiem nosacījumiem tās var ierobežot. Ne katra reliģiski motivēta rīcība ir aizsargājama, un demokrātiskās sabiedrībās, kur līdzās pastāv vairākas reliģijas, var būt nepieciešams ierobežot reliģijas izpausmes, lai samērotu dažādu grupu intereses. Tāpat reliģiska rakstura apģērba un galvassegas valkāšanu izglītības iestādē var ierobežot, pamatojoties uz skolēnu drošības, higiēnas un veselības aizsardzības apsvērumiem sporta un citu fizisko aktivitāšu laikā.

Par nebināru personu tiesībām uz izglītību

Izskatot iesniegumu par nebināras personas tiesībām izglītības iestādē, tiesībsargs skaidroja, kā rīkoties izglītības iestādei, kurā mācās bērns, kas sevi identificē ar citu dzimumu. Jautājums bija saistīts ar labierīcību, ģērbtuves un dienesta viesnīcas istabas lietošanu. Tiesībsargs uzsvēra, ka gan Bērnu tiesību aizsardzības likums (turpmāk – BTAL), gan Izglītības likums izglītības iestādei nosaka pienākumu nodrošināt drošu vidi, ņemot vērā bērna vislabākās intereses, un paredz tai arī plašu rīcības brīvību iekšējās izglītības vides noteikšanā. Attiecīgi tiesībsargs aicināja izglītības iestādi uzņemties iniciatīvu un laikus identificēt iespējamās problēmsituācijas, un pielāgot izglītības iestādes iekšējo regulējumu un vidi, piemēram, paredzot individuālas sanitārtehniskās telpas un ģērbtuvi. Tiesībsargs uzsvēra, ka šādās situācijās ir svarīgi veidot konstruktīvu komunikāciju starp visām iesaistītajām pusēm, lai apzinātu un labāk izprastu konkrētās vajadzības, jo pati izglītības iestāde tās ne vienmēr varēs identificēt.

Datu vākšana diskriminācijas novēršanas kontekstā

Mākslīgā intelekta sistēmas un diskriminācijas aspekti

Pētījumā “[Mākslīgā intelekta sistēmas un diskriminācijas aspekti](#)” analizēts, kā līdz šim dažādās valstīs mākslīgā intelekta (turpmāk arī – MI) sistēmas jau ir pārkāpušas pamattiesības tādās jomās kā nodarbinātība, izglītība, biometriskā identifikācija un pamatpakalpojumu pieejamība. Šīs ir četras no astoņām augsta riska jomām, ko definē jaunais Eiropas Savienības Mākslīgā intelekta akts. Lai MI sistēmas neradītu papildu draudus, pētījumā norādīti arī risinājumi, kas būtu jānodrošina, piemēram, datu kvalitāte un datu pārvaldība; informācija par to, ka cilvēks sazinās ar MI sistēmu, nevis citu cilvēku; cilvēka kontrole un virsvadība, kā arī atbildība un pārraudzība. MI sistēmu pielāgošana pamattiesībām rada un arī turpmāk radīs jaunus izaicinājumus. Tāpēc, tiesībsarga ieskatā, minētais pētījums var sniegt MI sistēmu izstrādātājiem skaidrojošu un izglītojošu informāciju par diskriminācijas riskiem MI sistēmās.

Latvijas Republikas augstākās izglītības iestāžu pieredze mākslīgā intelekta jomā studiju procesā

Pētījums par mākslīgā intelekta izmantošanu Latvijas augstskolās rāda, ka studentiem un pasniedzējiem trūkst būtisku digitālo prasmju un ka pastāv ekonomiskās nevienlīdzības problēma maksas MI rīku dēļ. MI rīkus visbiežāk lieto literatūras atasei, statistiskajai datu analīzei, pareizrakstības pārbaudei un prezentāciju sagatavošanai, taču trūkst pietiekamas izpratnes par cilvēktiesību nozīmi. Pētījuma rezultāti liecina, ka lielākā uzmanība tiek pievērsta datu apstrādes un autortiesību jautājumiem, nevis MI rīku radītajiem riskiem plašākā sociālā kontekstā. Lai veicinātu iekļaujošu MI ekosistēmu, nepieciešama gan profesionāla pilnveide digitālajā jomā, gan stabils tiesiskais regulējums un mērķtiecīga cilvēktiesību izpratnes attīstīšana. Ekonomiskā nevienlīdzība jāmazina, nodrošinot vienlīdzīgu piekļuvi MI rīkiem neatkarīgi no resursiem. Centrālās zināšanu bāzes un obligātu studiju kursu ieviešana ļautu izlīdzināt zināšanu līmeni un veidot MI lietpratējus, kas pārzina cilvēktiesības. Nepieciešams integrēt MI risinājumus augstākās izglītības politikā, lai veidotu tehnoloģiski progresīvu, sociāli atbildīgu akadēmisko vidi. Tas nodrošinātu vienlīdzīgas iespējas un tehnoloģiju atbildīgu izmantošanu.

Vienlīdzības datu kartēšana

Tiesībsargs veica pētījumu “[Vienlīdzības datu kartēšana](#)”, lai noskaidrotu, kāds normatīvais regulējums noteic vienlīdzības datu vākšanu, kuras institūcijas apkopo šos datus un vai tie ir publiski pieejami.

Pētījums aptver septiņas jomas: iedzīvotāju fizisko drošību, tiesisko aizsardzību, nodarbinātību, izglītību un zinātni, sociālos pabalstus un pakalpojumus, ES fondu ieguldījumus un veselības aprūpi.

Pētījums atklāj, ka visbiežāk tiek reģistrēti šādi vienlīdzības dati: cilvēka vecums, bioloģiskais dzimums un sociālais stāvoklis – amats, profesija, darbavieta, izglītība, apgādībā esošās personas un ienākumi. Šie dati

tiek vākti personas fiziskās drošības, izglītības, nodarbinātības un veselības jomās. Taču publiski bieži vien var piekļūt tikai datiem par vecumu un dzimumu, turklāt tie nav pieejami plašākai analīzei. Atsevišķās informācijas sistēmās tiek fiksēti dati par cilvēka rasi, ģenētiskām īpašībām, reliģisko un politisko pārliecību, dienesta stāvokli un citi. Šie dati nav publiski pieejami. Latvijas normatīvie akti neparedz apkopot šādas četras vienlīdzības datu kategorijas: bioloģiskā dzimuma atšķirības, seksuālā orientācija, pasaules uzskati un ES pilsonība.

Diskriminācijas jēdziens Latvijas medijos

[Pētījums](#) apliecina, ka termins “diskriminācija” Latvijas medijos tiek lietots dažādi, tomēr bieži vien nepareizā kontekstā, piemēram, ja kāds nav apmierināts ar konkrētu situāciju, tā tiek dēvēta par diskrimināciju. No pētījuma izriet, ka rakstītajos medijos visbiežāk pieminētais diskriminācijas kritērijs ir “cita tēma”, kurā iekļauti dažādi diskriminācijas gadījumi, kas neatbilst citām konkrētām kategorijām. Otra visbiežāk minētā tēma ir dzimuma diskriminācija, bet trešā – tautība un etniskā izcelsme. Tomēr sabiedrību visvairāk sasniedz mediju aktivitātes saistībā ar dzimuma diskrimināciju un jau minēto “citu tēmu”. Pēc tam seko tautības un etniskās izcelsmes, seksuālās orientācijas un vecuma tematika. Mediji ar diskrimināciju saistītas tēmas atspoguļo lielākoties neitrāli, tomēr tieši mediji krievu valodā biežāk nekā mediji latviešu un angļu valodā atspoguļo diskriminācijas tēmas negatīvā tonī. Neitrāli tiek atspoguļotas tēmas, kas skar kritērijus “dzimums”, “vecums”, “tautība”, “invaliditāte”, “seksuālā orientācija” vai “cita tēma”, savukārt tēmas, kas skar valodu, pilsonību/valstisko piederību un dienesta stāvokli, biežāk tiek iztirzātas negatīvā tonalitātē.

Vardarbības pret sievietēm novēršana

Vardarbība pret sievieti var izpausties dažādos veidos (fiziska, seksuāla, emocionāla vardarbība), un tā ir vērsta pret sievieti tikai dzimuma dēļ. Vardarbības izpausmes ietver visu veidu vardarbību ģimenē, uzmākšanos, emocionālu un psiholoģisku vardarbību, kā arī vardarbīgu kontroli. Plašumā vēršas arī kibervardarbība, kurā tiek izmantots internets un tehnoloģijas, lai izsekotu, kontrolētu, aizskartu vai iebiedētu sievietes. Arī sievietes Latvijā sastopas ar šīm problēmām, un tās ir saistītas ar dzimumu nevienlīdzību un sociālajām normām, kuru ietvaros vardarbība tiek uzskatīta par pieņemamu uzvedību. Vardarbība ģimenē ir cikliska, to visbiežāk veic vīrietis (dzīvesbiedrs, radnieks) pret sievieti, lai iegūtu kontroli un varu pār viņu. Tomēr ģimenē vardarbības upuri var būt arī citi ģimenes locekļi, piemēram, bērni un seniori. Latvijā vardarbība ģimenē un pret sievietēm joprojām uzskatāma par būtisku sociālu problēmu.

Pārskata perioda raksturojums

Tiesībsargs 2024. gadā turpināja saņemt iesniegumus no sievietēm, kuras cietušas no vardarbības. Kopumā saņemti 5 iesniegumi no sievietēm vai citām personām šo sieviešu vārdā, un tajos tika izteiktas sūdzības par tiesu un valsts amatpersonu bezdarbību vai neefektīvu rīcību, nepietiekami nodrošinot šo sieviešu aizsardzību no vardarbības. Tāds pats iesniegumu skaits saņemts arī 2023. gadā. Sniedzot atbildes sievietēm, kuras cietušas no vardarbības, tiesībsargs viņas informē par pieejamajiem tiesību aizsardzības mehānismiem, kā arī nevalstiskajām organizācijām un iespējām saņemt juridisko, psiholoģisko un cita veida palīdzību un atbalstu. Nepieciešamības gadījumā tiesībsargs informē kompetentās iestādes par saņemtajiem iesniegumiem un lūdz sniegt informāciju par veiktajiem pasākumiem konkrēto sieviešu tiesību nodrošināšanai.

Tāpat 2024. gadā tika saņemti 5 iesniegumi no personām, pret kurām noteikta pagaidu aizsardzība un kuras uzskatīja, ka viņu tiesības ir ierobežotas nepamatoti. Šādos gadījumos personām izskaidrotas viņu tiesības, tiesību aizsardzības mehānismi, dažkārt arī pieņemto tiesu nolēmumu būtība un lēmumu neievērošanas iespējamās tiesiskās sekas.

Tiesībsarga birojs 2024. gadā pabeidza iepriekšējā periodā iesāktu [izpēti par pagaidu aizsardzības pret vardarbību mehānisma efektivitāti](#) tiesā, iegūstot un apkopojot statistikas datus par 1630 pagaidu aizsardzības lietām par 2021. un 2022. gadu un tādējādi iepazīstoties ar vismaz 75 % no visām šajos gados izskatītajām lietām par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Tiesībsarga biroja darbinieki līdz 2024. gada pavasarim apmeklēja tiesu namus visā Latvijā, kā arī iepazīnās ar e-lietām.

2024. gada 10. decembrī tika publiskoti izpētes rezultāti, kā arī notika diskusija ar tiesas, Valsts policijas, Latvijas Pašvaldību savienības, Rīgas valstspilsētas pašvaldības bāriņtiesas un biedrības “Centrs Marta” pārstāvjiem par civiltiesiskā pagaidu aizsardzības pret vardarbību mehānisma darbības trūkumiem un uzlabošanas iespējām. Izpētes rezultāti, kā arī [prezentācijas materiāli](#) ir publicēti Tiesībsarga biroja tīmekļvietnē.

Izpētē secināts, ka pagaidu aizsardzības pret vardarbību mehānisms katru gadu tiek izmantots arvien biežāk, un tas liecina, ka sabiedrība kopumā par to ir informēta. Mehānisms darbojas, taču ir nepieciešami uzlabojumi tā izmantošanai praksē, turklāt ir nepieciešama arī normatīvā regulējuma pilnveide. Būtiska ir tiesu un iesaistīto valsts iestāžu cieša savstarpējā sadarbība, kā arī sabiedrības papildu informēšana par šā mehānisma mērķi, būtību un pieņemto tiesu lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību tiesiskajām sekām. Vienlaikus tiesas aicinātas vairāk uzmanības pievērst lēmumu motivācijai un pierādījumu ieguvei pēc savas iniciatīvas. Tiesās tika konstatētas grūtības vienas dienas laikā izskatīt pieteikumus par pagaidu aizsardzību, kuri iesniegti piektdienās vai dienās pirms brīvdienām, kad vardarbības riski ir visaugstākie. Izpētes materiālā ir apkopotas rekomendācijas, un 2025. gadā ir plānots sadarboties ar iesaistītajām iestādēm un tiesu, lai apzinātu pašlaik joprojām aktuālos problemātiskos aspektus, diskutētu par rekomendācijām un ieviestu tās dzīvē, tādējādi uzlabojot pagaidu aizsardzības mehānisma darbību.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Iespējama vardarbība pret tuvinieku

Pie tiesībsarga vērsās persona, kuras tuva radniece ar būtiskiem veselības traucējumiem, iespējams, dzīvesvietā cieta no vardarbības un piespiedu kārtā tika izolēta no citiem tuviniekiem. Tiesībsargs nosūtīja iesniegumu izvērtēšanai Valsts policijai, kā arī prokuratūrai, lai tā izvērtētu nepieciešamību izmantot Prokuratūras likuma 16. panta pirmās daļas 2. punktā tai noteiktās pilnvaras. Veicot pārbaudi, valsts iestādes iesniegumā norādīto apstākļu esību neapstiprināja.

Tiesības uz taisnīgu tiesu

Latvijas Republikas Satversmes 92. pantā un starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos garantētās tiesības uz taisnīgu tiesu ir viens no svarīgākajiem demokrātiskas un tiesiskas valsts stūrakmeņiem. Valsts ir atbildīga par to, lai ikvienai personai tiktu nodrošināta iespēja taisnīgā tiesā efektīvi aizstāvēt savas tiesības un likumīgās intereses, ja tās ir pārkāptas. Tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošināšana ir pārējo cilvēktiesību aizsardzības fundamentāls pamats.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā par taisnīgas tiesas nodrošināšanas aspektiem tiesībsargs kopumā ir saņēmis 348 iesniegumus (2023. gadā – 182, 2022. gadā – 172), tātad šie jautājumi kļūst arvien aktuālāki. Tas var liecināt par to, ka sabiedrībā pieaug izpratne par tiesībām un to aizstāvēšanas iespējām, kā arī par to, ka tiesiskuma jautājumiem ir pievēršama pastiprināta uzmanība. Iesniegumu skaita būtisks pieaugums vērojams tieši saistībā ar jautājumiem, kas skar taisnīgas lietas izskatīšanu (2023. gadā – 20, savukārt 2024. gadā – 91). Tie ir iesniegumi, kuros tiesvedības process turpinās vai ir noslēdzies, bet lietas dalībnieks pauž neapmierinātību ar tiesas rīcību vai kopējo rezultātu, tostarp par to, ka nolēmumā ietvertā motivācija nav bijusi pietiekama. Būtiski pieaudzis arī to iesniegumu skaits, kas skar dažādus nolēmumu izpildes aspektus, turklāt lielāka interese izrādīta arī par iespēju saņemt kompensāciju gadījumos, kad kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā pieļauti pārkāpumi, kā arī gadījumos, kad valsts pārvaldes iestādes nodarījušas zaudējumus. Analizējot iesniegumu saturu, nav saskatītas sistēmiskas problēmas, jo iesniegumiem ir ļoti individuāls raksturs.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Tiesības uz pieeju tiesai

Pārbaudes lietā Nr. 2024-66-2A,3D,4AA vērtējot tiesību uz brīvību ierobežojumu, papildus tika vērtēti arī tiesību uz taisnīgu tiesu aspekti. Tika secināts, ka lietā iegūtie atšķirīgie viedokļi par tiesu psihiatriskās ekspertīzes nepieciešamību neliedza personai īstenot tiesības uz pieeju tiesai, un netika saskatīti pārkāpumi attiecībā uz tiesībām būt informētam par izvirzītās apsūdzības būtību.

Lietas izskatīšana saprātīgā termiņā

Pārbaudes lietā Nr. 2024-59-4D tika vērtēts, vai ir ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. Konstatēts, ka tiesvedības ilgumu būtiski ietekmējusi pašas apsūdzētās personas rīcība, aizstāvības lūgumi un liecinieku neierašanās, nevis tiesas neefektīva darbība, tādējādi pārkāpums netika konstatēts.

Par pierādījumu iesniegšanu procesā par noziedzīgi iegūtu mantu

Tiesībsargs sniedza [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2023-40-01](#) "Par Kriminālprocesa likuma 629. panta ceturtās daļas vārdu "rajona (pilsētas) tiesai" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 92. panta pirmajam teikumam". Tiesībsargs secināja, ka apstrīdētās normas piemērošana būtu uzskatāma par saudzējošu pāreju un tā atbilstu taisnīgas tiesas principiem, ja būtu ļauts iesniegt nozīmīgus pierādījumus arī apgabaltiesai, ja to pamatotu likumdevēja griba vai prakse.

Personas tiesības uz aizstāvību administratīvā pārkāpuma procesā

Tiesībsargs sniedza [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2023-42-01](#) "Par Administratīvās atbildības likuma 185. panta ceturtās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta ceturtajam teikumam". Tiesībsargs secināja, ka apstrīdētā norma neliedz personai tiesības uz advokāta palīdzību, tomēr atzīmēja, ka minētās normas nosacījumi, ciktāl tie liedz iesniegt sūdzību tiesā ar citas personas (aizstāvja, advokāta) palīdzību, uzskatāmi par nesamērīgu Satversmes 92. panta ierobežojumu.

Cietušo personu tiesības saņemt samērīgu kompensāciju

Tiesībsargs sniedza [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2024-07-01](#) "Par likuma "Par valsts kompensāciju cietušajiem" 7. panta 1. daļas un 7.¹ panta 4. daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92. panta trešajam teikumam", secinot, ka likuma "Par valsts kompensāciju cietušajiem" 7. panta 1. daļa kopsakarībā ar 7.¹ panta 4. daļu neatbilst Satversmes 92. panta trešajam teikumam, jo vairāku cietušo personu gadījumā var nenodrošināt taisnīgas un ar nodarīto kaitējumu samērīgas kompensācijas izmaksu katram cietušajam, ja noziedzīga nodarījuma rezultātā ir iestājusies personas nāve.

Cilvēktiesību ievērošana medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanas procesā

2024. gadā tika publicēts tiesībsarga [pētījums par cilvēktiesību ievērošanu medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanas procesā](#). Par izpētes rezultātā izdarītajiem secinājumiem un sniegtajām rekomendācijām notika diskusija Tieslietu ministrijas darba grupā, kā arī tika novadīta izglītojoša lekcija advokātiem.

Tiesības uz taisnīgu tiesu pirmstiesas procesā

Pirmstiesas kriminālprocess tradicionāli sastāv no diviem secīgiem posmiem – izmeklēšanas, kuru parasti veic Valsts policija, un kriminālvajāšanas, kuru īsteno prokuratūra. Tiesību uz taisnīgu tiesu nodrošinājums pirmstiesas procesā ir tikpat būtisks kā tiesas procesa laikā, jo nepienācīga personas tiesību ievērošana pirmstiesas kriminālprocesā var novest pie tiesību uz taisnīgu tiesu nenodrošināšanas arī tiesas procesā, tādējādi apdraudot kriminālprocesā sasniedzamo mērķi – taisnīgu krimināltiesisko attiecību noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā par taisnīgas tiesas nodrošināšanas aspektiem pirmstiesas procesā tika saņemti 53 iesniegumi. Salīdzinājumā ar iepriekšējiem diviem gadiem saņemto iesniegumu skaits ir ievērojami pieaudzis (2023. gadā – 32, bet 2022. gadā – 35 iesniegumi).

No 2024. gadā saņemtajiem iesniegumiem lielākā daļa, līdzīgi kā iepriekšējos gados, bija par pirmstiesas izmeklēšanu kopumā – 19 iesniegumi, par procesa virzītāja rīcību/bezdarbību – 13 iesniegumi, kā arī par procesa virzītāja lēmumu pamatojumu un pārsūdzēšanu – 7 iesniegumi.

Vairumā iesniegumu ir identificējama kļūdaina tiesību normu interpretācija, kas iesniedzēju noved pie atšķirīga viedokļa par amatpersonu rīcību un pieņemtajiem lēmumiem, kā arī par piemērotā soda/sankcijas/drošības līdzekļa samērīgumu. Bieži personas vēršas ar iesniegumiem pie tiesībsarga, nezinot par Kriminālprocesa likumā paredzētajām tiesību aizsardzības iespējām vai tās atbilstoši neizmantojot, kā arī vienlaikus nosūtot sūdzības dažādām amatpersonām, kuru funkcijās neietilpst attiecīgā iesnieguma izskatīšana pēc būtības.

Jāatzīmē, ka liela daļa iesniegumos ietvertu lūgumu pēc būtības neietilpst tiesībsarga kompetences tvērumā, jo tiesībsargam nav paredzētas nedz tiesības, nedz kriminālprocesuālās metodes un līdzekļi, lai iejauktos kriminālprocesa veikšanā vai uzraudzībā. Šādās situācijās tiesībsargs atbilstoši konkrētā iesnieguma apstākļiem informē personu par tai pieejamiem tiesību aizsardzības līdzekļiem un to izmantošanas kārtību, kā arī, ja nepieciešams, pārsūta iesniegumu kompetentajai iestādei pēc piekritības. Atsevišķos gadījumos tiesībsargs ir vērsies pie attiecīgo procesu uzraugošajām amatpersonām ar lūgumu veikt pārbaudi par iesniegumā minētajiem apstākļiem un saņēmis pamatotas atbildes par veikto izvērtējumu.

Nereti personas arī izmanto atbilstošus tiesību aizsardzības mehānismus, taču nepiekrīt kompetento amatpersonu sniegtajām atbildēm un izsaka sūdzības tiesībsargam. Tomēr būtiski norādīt, ka tiesībsargam nav paredzētas tiesības pārvērtēt to amatpersonu lēmumus, kas veic kriminālprocesu, un izteikt savu (citādu) viedokli par kriminālprocesā veicamo procesuālo darbību lietderību vai lietā esošajiem pierādījumiem. Šādu iesniegumu izskatīšanas ietvaros tiesībsargs vērtē, vai personai ir bijuši pieejami Kriminālprocesa likumā paredzētie tiesību aizsardzības līdzekļi un vai to izmantošanā nav pārkāptas personas pamattiesības.

Nozīmīgākā gadījuma apskats un tiesībsarga viedoklis

Par pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas efektivitāti un lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu pārsūdzības mehānisma efektivitāti

Izskatot [pārbaudes lietu Nr. 2024-15-4A,32](#), tiesībsargs secināja, ka kriminālprocesa izmeklēšana tika nepamatoti novilcināta un tika pārkāptas iesniedzējai Satversmes 92. pantā nostiprinātās tiesības uz lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā. Tāpat tiesībsargs secināja, ka uzraugošais prokurors būtu varējis ar lielāku regularitāti un savlaicīgāk reaģēt uz kriminālprocesa nepamatotu novilcināšanu un ar savu iesaisti panākt tā efektīvāku virzību. Savukārt daļā par lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu pārsūdzības mehānisma efektivitāti tiesībsargs nekonstatēja būtiskus pārkāpumus.

Nolēmumu izpilde

Satversmes 92. pants un starptautiskie cilvēktiesību dokumenti paredz ikvienai personai tiesības uz nolēmuma efektīvu izpildi. Nolēmumu izpildes procesā līdzīgi kā daudzos citos lietu kategoriju procesos piedalās un savstarpēji mijiedarbojas divas puses. Nolēmumu izpildē tas ir piedzinējs un parādnieks, savukārt zvērināts tiesu izpildītājs starp abām pusēm zināmā mērā uzņemas starpnieka lomu. Lai nolēmums tiktu izpildīts efektīvi, ir nepieciešama gan aktīva piedzinēja rīcība, gan arī aktīva tiesu izpildītāja kā valsts varas nesēja iesaiste. Vienlaikus nedrīkst aizmirst par parādnieka nozīmīgo lomu nolēmuma efektīvā izpildē, kā arī par nepieciešamību līdzsvarot piedzinēja tiesības uz prasījuma apmierinājumu un parādnieka interešu ievērošanu.

Pārskata perioda raksturojums

Jautājumi saistībā ar nolēmumu izpildi nezaudē aktualitāti, un arī 2024. gadā cilvēki aktīvi vērsās pie tiesībsarga, lai galvenokārt izteiktu savas sūdzības par nepamatotu zvērinātu tiesu izpildītāju rīcību, kuras rezultātā parādniekiem veikti pārlietu lieli ieturējumi.

2024. gadā tiesībsargs saņēma 10 rakstveida iesniegumus ar sūdzībām par nolēmumu izpildi kopumā, savukārt 72 iesniegumos bija sūdzības par zvērinātu tiesu izpildītāju rīcību vai pieņemtajiem lēmumiem. Salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu būtiski pieaudzis to iesniegumu skaits, kas adresēti kā sūdzības par zvērinātu tiesu izpildītāju darbību (2022. gadā – 20, savukārt 2023. gadā – 33 iesniegumi). Iesniegumi par nolēmumu izpildi ir saglabājušies līdzīgā skaitā, jo 2022. un 2023. gadā tika saņemti 6 iesniegumi. Kopumā var teikt, ka 2024. gadā saņemto iesniegumu skaits ir vislielākais pēdējo piecu gadu laikā – 82 iesniegumi (2023. gadā tādi bija 39, 2022. gadā – 26, 2021. gadā – 40, bet 2020. gadā – 52). Tās ir būtiskas tendenču izmaiņas, jo iepriekš šajā jomā saņemto iesniegumu skaits ar katru gadu samazinājās. Vērtējot norises sabiedrībā, jāsecina, ka 2024. gadā novērotais iesniegumu skaita pieaugums varētu būt saistīts ar to, ka spēkā stājas būtiski Civilprocesa likuma grozījumi attiecībā uz ieturējumiem no parādnieka darba samaksas.

Tomēr vēl joprojām tiek sniegtas arī ļoti daudzas konsultācijas gan klātienē, gan telefoniski, gan arī elektroniski – 2024. gadā tika sniegtas 18 konsultācijas jautājumos par nolēmumu izpildi, savukārt 107 konsultācijas tika sniegtas jautājumos par zvērinātu tiesu izpildītāju darbību (kopējais konsultāciju skaits 2023. gadā – 126, 2022. gadā – 160, bet 2021. gadā – 218).

2024. gadā nemainīgi visvairāk sūdzību bija par zvērinātu tiesu izpildītāju darbību nolēmumu izpildē, kad parādniekam netika saglabāti likumā noteiktie naudas līdzekļi. Iedzīvotājiem bija arī pastiprināta interese par Civilprocesa likuma 594. pantā izdarītajiem grozījumiem, kas būtiski mainīja kārtību, kādā tiek veikti

ieturējumi no parādnieka darba samaksas. Attiecībā uz pēdējo tiesībsargs savā tīmekļvietnē publicēja skaidrojumu, norādot, ka pēc piedziņas ieturējumu veikšanas lielākajai daļai parādnieku viņu rīcībā paliks vairāk līdzekļu sevis un savu apgādājamo uzturēšanai, jo tiks samazināti ieturējumu apmēri.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Ieturējumu no parādnieka darba samaksas kārtība un **parādniekiem – saimnieciskās darbības veicējiem – saglabājamaais līdzekļu apmērs**

Tiesībsargs 2024. gadā aktīvi sekoja līdz tam, kā Saeimā virzās izstrādātie grozījumi Civilprocesa likuma 594. un 599. pantā, un sniedza viedokli Tieslietu ministrijai par to, kurš risinājums piedziņas uz parādnieka darba samaksu veikšanas kārtībā būtu atbalstāms, kā arī piedalījās Saeimas Juridiskās komisijas sēdēs. Tādējādi Saeima 2024. gada 20. jūnijā pieņēma nozīmīgus grozījumus Civilprocesa likuma 594. pantā, kas būtiski mainīja kārtību, kādā uz parādnieka darba samaksu vēršama piedziņa (grozījumi šajā pantā stājās spēkā 2024. gada 1. oktobrī), kā arī Civilprocesa likuma 599. pantā, novēršot tiesībsarga iepriekš aktualizēto problēmu, ka parādnieki – saimnieciskās darbības veicēji – tiek atstāti bez jebkādiem naudas līdzekļiem.

Par piedziņas vēršanu uz parādnieka bērna uzturlīdzekļiem

Tiesībsargs pārskata perioda ietvaros turpināja aktīvi sekot līdz jautājumam par piedziņas vēršanu uz parādnieka bērna uzturlīdzekļiem. Tiesībsarga pārstāvji 2024. gada 13. martā piedalījās Tieslietu ministrijas sasauktā sanāsmē, kurā konceptuāli vienojās par grozījumu izdarīšanu Civilprocesa likuma 596. panta 5. punktā, nosakot, ka piedziņu nevarēs vērst uz bērna uzturlīdzekļiem, ko saņem parādnieks tādā apmērā, kāds noteikts, pamatojoties uz tiesas nolēmumu vai notariālā kārtībā taisītu vienošanos par uzturlīdzekļu maksājumiem. Ministrija ir apņēmusies risināt šo jautājumu un iesniegt priekšlikumus likumprojektam par grozījumiem Civilprocesa likumā.

Tiesības uz brīvību un drošību

Tiesības uz brīvību un drošību var tikt ierobežotas likumā noteiktajā kārtībā un apjomā. Brīvības ierobežošana vai atņemšana ir izņēmums. Persona nevar tikt turēta nebrīvē bez tiesas nolēmuma, bez attiecīga pamatojuma. Personai ir tiesības uzzināt iemeslus un pamatojumu aizturēšanai, kā arī turpmākai paturēšanai apcietinājumā. Pieaugot brīvības atņemšanas ilgumam, pamatojumam ir jābūt arvien būtiskākam. Tiesiskā regulējuma izmaiņas, kuras var novest pie pašlaik jau nodrošināto tiesību uz brīvību sašaurināšanās, ir jāizvērtē ar īpašu rūpību.

Tiesības uz drošību aizsargā ikvienu cilvēku ne tikai pret viņa fiziskās integritātes apdraudējumu, bet arī pret drošības apdraudējumiem interneta vidē.

Pārskata perioda raksturojums

Tiesībsargs 2024. gadā ir saņēmis kopumā 36 iesniegumus par jautājumiem, kas skar personas tiesības uz brīvību, tostarp astoņus iesniegumus par brīvības atņemšanas soda izpildi. Tas ir vairāk nekā 2023. gadā (20 iesniegumi) un 2022. gadā (15 iesniegumi). Viens iesniegums bija par piespiedu atvešanu, četri iesniegumi – par personas aizturēšanu, deviņi iesniegumi – par apcietinājuma piemērošanu pirmstiesas procesā vai pēc pirmās instances tiesas nolēmuma, četri iesniegumi – par piespiedu ievietošanu psihoneiroloģiskajā slimnīcā, viens iesniegums – par ārzemnieka aizturēšanu, astoņi iesniegumi – par jautājumiem, kuri saistīti ar brīvības atņemšanas soda izpildi, deviņi iesniegumi – par dažādiem citiem jautājumiem. 2024. gadā pieauga iesniegumu par apcietinājuma piemērošanu, piespiedu ievietošanu psihoneiroloģiskajā slimnīcā un dažādiem citiem jautājumiem skaits.

Pārskata periodā tiesībsargs iesniedza Saeimā [priekšlikumus](#) grozījumiem Kriminālprocesa likumā tiesību uz brīvību nodrošināšanai, lūdzot izslēgt jau no 1. lasījumā atbalstītās 277. panta trešās daļas redakcijas vārdu "pilna", jo pastāvēja risks, ka plānotie grozījumi var nelabvēlīgi ietekmēt personas tiesības uz brīvību, pieļaujot ilgāku atrašanos brīvības atņemšanas iestādē. Turklāt tādā gadījumā netiktu paredzēta ārējā kontrole apcietinājumam un pirmās instances tiesai būtu tiesības sastādīt pilnu spriedumu nevis trīs, bet sešu mēnešu laikā. Šis priekšlikums tika atbalstīts, tomēr 2024. gada beigās Tieslietu ministrija atkārtoti aktualizēja nepieciešamību iestrādāt šo priekšlikumu Kriminālprocesa likumā, tāpēc šim jautājumam tiesībsargs turpinās sekot līdzi.

Vienlaikus tiesībsargs lūdza [papildināt](#) Kriminālprocesa likuma 281. panta ceturto daļu ar trešo teikumu, paredzot piemērotā apcietinājuma pārskatīšanu, ja sprieduma sastādīšana tiek atlikta ilgāk par diviem mēnešiem. Tomēr šo priekšlikumu Tieslietu ministrija un Saeimas Juridiskais birojs precizēja pēc būtības, paredzot, ka apcietinājuma turpmākā nepieciešamība tiks izvērtēta vien tad, ja pilnā sprieduma

sastādīšana tiek atlikta ilgāk par diviem mēnešiem un ir radušies īpaši veselības vai ģimenes apstākļi, ko apliecina dokumenti.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Aizturēšana, pielietojot fizisku spēku

Izskatot [pārbaudes lietu Nr. 2024-36-4I,4AB,32](#) par personas transportlīdzekļa apturēšanu, personas aizturēšanu un ievietošanu pagaidu turēšanas vietā (policijas transportlīdzekļa slēgtajā nodalījumā), kā arī aizturēšanas protokola nesastādīšanu, tiesībsargs secināja, ka policijas darbinieku rīcībā konstatējams Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas (ECK) 5. panta otrajā daļā garantēto tiesību procesuālais pārkāpums, savukārt policijas darbinieku rīcība konkrētajā situācijā uzskatāma par samērīgu. Tāpat secināts, ka Iekšlietu ministrijas kontroles birojs pārbaudi par konkrētajiem notikumiem veicis ar pienācīgu rūpību un ir bijusi efektīva.

Personas ar invaliditāti aizturēšana un paturēšana apcietinājumā

Pārbaudes lietā Nr. 2024-66-2A,3D,4AA tiesībsargs vērtēja personas aizturēšanas atbilstību tiesību uz brīvību garantiju kontekstā. Personai aizturēšanas laikā radās veselības problēmas, kuru dēļ viņu nogādāja ārstniecības iestādē. Personai tika noteikta invaliditāte saistībā ar progresējošiem neiroloģiskiem un psihiskiem traucējumiem, kuru dēļ tā nevarēja piedalīties tiesas sēdēs par apcietinājuma nepieciešamības izvērtēšanu. Ekspertizēs tika atzīts, ka persona ir pieskaitāma, bet lēkmes tiek simulētas. Tiesībsargs konstatēja, ka personas aizturēšanas laikā tika ievērotas ECK 5. panta otrajā un trešajā daļā garantētas tiesības kriminālprocesā – persona tika informēta par aizturēšanas iemesliem un tika veikta brīvības ierobežošanas regulāra kontrole.

Personas informēšana par aizturēšanu

Pārbaudes lietā Nr. 2024-04-27N tika vērtēta Ropažu novada pašvaldības policijas rīcības, veicot personas aizturēšanu, atbilstība ECK 5. panta otrajā daļā ietvertajam pienākumam nekavējoties informēt personu tai saprotamā valodā par aizturēšanas iemesliem. Pārbaudes lieta tika pabeigta, secinot, ka Ropažu novada pašvaldības policijas darbinieku veiktā aizturēšana notikusi, ievērojot minēto pienākumu un saskaņā ar likuma "Par policiju" 19. panta ceturto daļu.

Apcietinājuma periodiskā kontrole

[Pārbaudes lietā Nr. 2024-09-3D](#) tika vērtēts, vai tiesību aizsardzības mehānisms, tiesai veicot drošības līdzekļa – apcietinājuma – piemērošanu un tā periodisko kontroli, pirmstiesas izmeklēšanas procesa laikā un iztiesāšanas laikā ir bijis efektīvs. Tiesībsargs konstatēja, ka pirmstiesas izmeklēšanas procesā

apcietinājuma periodiskā kontrole bija regulāra un pietiekama, bet iztiesāšanas laikā tā bija regulāra, tomēr formāla.

Tiesības uz vārda brīvību

Satversmes 100. pants un Konvencijas 10. panta 1. punkts paredz ikvienai personai tiesības uz vārda brīvību. Vārda brīvība ietver uzskatu brīvību, tiesības netraucēti saņemt un izplatīt informāciju un idejas bez sabiedrisko institūciju iejaukšanās. Tomēr vārda brīvība nav absolūta, un tāpat kā ikviens var paļauties uz iespēju to izmantot savā privātajā, pilsoniskajā vai politiskajā dzīvē, tā arī ikvienam ir jārēķinās ar sekām, ja vārda brīvība tiek izmantota naidīgos nolūkos vai paužot nepatiesas, citu cilvēku cieņu un godu aizskarošas ziņas.

2024. gadā tiesībsarga redzeslokā nepārtraukti bija ar vārda brīvību saistīti jautājumi un papildus jau iepriekš aktualizētiem jautājumiem, kas attiecas uz naida runas novēršanu, tiesībsargs pievērsās tematam par vardarbību internetā pret Latvijā pazīstamām sievietēm, kā arī dažādiem ar žurnālistu atbildību saistītiem jautājumiem.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā tiesībsargs saņēma 8 iesniegumus par jautājumiem, kas saistīti ar vārda brīvību, un tas pēdējo triju gadu periodā ir mazākais iesniegumu skaits (2022. un 2023. gadā saņemti 11 iesniegumi). Iesniegumos bija gan lūgumi izvērtēt interneta portālu, žurnālistu un amatpersonu atbildību par viņu paustajiem uzskatiem, gan sūdzības par pašvaldību komunikāciju ar iedzīvotājiem. Atbildot uz personu iesniegumiem, tiesībsargs aktīvi informēja iedzīvotājus par tiesību aizsardzības līdzekļiem saistībā ar žurnālistu veiktiem profesionālās ētikas vai morāles principu pārkāpumiem, kā arī par tiesībām vērsties pie Latvijas sabiedrisko mediju ombuda un mediju pašregulācijas institūcijā – Latvijas Mediju ētikas padomē. Savukārt vienā gadījumā tiesībsargs vērsās pie minētajām institūcijām par nevainīguma prezumpcijas principa neievērošanu plašsaziņas līdzekļu publikācijās.

Pārskata perioda ietvaros tiesībsargs sniedza 8 atzinumus Valsts drošības dienestam par iespējamu naida runu pret latviešiem un ukraiņiem un noziegumu pret cilvēci un kara noziegumu attaisnošanu vai slavināšanu. Septiņos no tiem tika konstatēta naida runa, kā arī par Ukrainā īstenoto kara noziegumu slavināšana vai attaisnošana un pret latviešu tautu pastrādāto noziegumu (deportāciju) noliegšana.

Pārskata periodā tiesībsargs aktīvi piedalījās starpinstitucionālās darba grupās Kultūras ministrijā: Žurnālistu drošības jautājumu risināšanas darba grupā, kas darbu sāka 2024. gada maijā, kā arī Mediju politikas pamatnostādņu 2023.–2027. gadam darba grupā.

Novērojams žurnālistu intereses pieaugums saistībā ar dažādiem vārda brīvības juridiskajiem aspektiem, tādēļ tiesībsargs vairākkārt sniedzis viedokļus un skaidrojumus plašsaziņas līdzekļiem.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par agresīvu rīcību internetā pret Latvijā pazīstamām sievietēm

Tiesībsargs 2024. gada 27. novembrī organizēja [diskusiju](#) par agresīvu rīcību internetā pret Latvijā pazīstamām sievietēm. Eiropas Parlaments un Eiropas Savienības Padome 2024. gada 14. maijā pieņēma [direktīvu \(ES\) 2024/1385 par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē apkarošanu](#), kurā liela uzmanība pievērsta kibervardarbībai un tās ietekmei uz vārda brīvību. Diskusijā ar praktisku piemēru analīzi tika aplūkota interneta vidē sastopamas agresīvas rīcības ietekme uz cilvēktiesību ievērošanu, kā arī analizēta esošo tiesību aizsardzības mehānismu pieejamība un piemērotība personas tiesību aizsardzībai.

Par pašvaldības informatīvo izdevumu saturu

Pēc Ogres novada pilsoniskās sadarbības un attīstības biedrības iesnieguma tiesībsargs sniedza [atzinumu](#) pārbaudes lietā Nr. 2024-10-10B,27L par labu pārvaldību un Pašvaldību likuma 52. pantā noteikto kompetenču pārsniegšanu publisko līdzekļu izlietojumā. Tiesībsargs secināja, ka Ogres novada pašvaldības informatīvajā izdevumā ietvertie izteicieni par ģimenes vērtībām pārkāpj Pašvaldību likuma 52. pantu, turklāt tie ir vērtējami kā politiskās neitralitātes pārkāpums un dezinformācija. Tiesībsargs aicināja Ogres novada pašvaldību ietvert pašvaldības informatīvajā izdevumā tikai Pašvaldību likuma 52. pantā noteikto informāciju un saziņā ar iedzīvotājiem atturēties no sabiedrību šķeļošu uzskatu publicēšanas un dezinformācijas izplatīšanas.

Par svešvalodu lietošanas ierobežojumiem priekšvēlēšanu aģitācijā

Tiesībsargs sniedza [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2024-06-01](#) par Priekšvēlēšanu aģitācijas likuma 5.¹ panta atbilstību Satversmes 100. pantam par svešvalodu lietošanas pieļaujamību priekšvēlēšanu aģitācijā. Tiesībsargs puda viedokli, ka ieguvums, ko iegūs sabiedrība no valsts valodas konstitucionālās lomas stiprināšanas, no likumdevēja puses nav pietiekami samērots ar risku, ko šāds ierobežojums rada demokrātiskas sabiedrības plurālismam.

Privātās un ģimenes dzīves neaizskaramība

Satversmes 96. pants noteic, ka ikvienam ir tiesības uz privātās dzīves, mājokļa un korespondences neaizskaramību. Privātās dzīves tiesību saturu veido: personas identitāte, fiziskā un garīgā integritāte, tostarp gods un cieņa, sava dzīves telpa, seksuālās darbības un sociālās attiecības, attiecības ar citām personām, ieskaitot informāciju par šīm attiecībām. Tas ietver arī tiesības paturēt savu privāto dzīvi noslēpumā no citiem. Valstij ir pienākums ne vien pašai nepamatoti neiejaukties indivīdu privātajā dzīvē, bet arī pasargāt viņus no līdzpilsoņu un plašsaziņas līdzekļu aizskāruma.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā būtiski pieaudzis jautājumu par tiesībām uz privāto dzīvi skaits – saņemti 90 iesniegumi (2023. gadā – 69, bet 2022. gadā – 65 iesniegumi). Visbiežāk iesniegumos skarta datu aizsardzība (26 iesniegumi), saskarsmes tiesību īstenošana (17 iesniegumi) un privātās dzīves neaizskaramība (14 iesniegumi). Pēdējo gadu laikā aktualitāti nav zaudējušas tādas tēmas kā, piemēram, videonovērošana nekustamajā īpašumā vai citvalodu personvārdu atveide personas dokumentos. Tomēr 2024. gadā uzmanība pievērsta vairākiem tādiem jautājumiem, kas iepriekšējos gados minēti retāk, piemēram, valsts iestāžu darbinieku aizsardzība komunikācijā ar agresīvi noskaņotām privātpersonām vai arī darbinieku privātās dzīves neaizskaramība kopsakarā ar prasībām, kas pamatotas ar valsts drošības interešu aizsardzību. Izpēte par šiem jautājumiem turpinās, tomēr tiesībsargs jau ir paudis viedokli, ka valsts pārvaldes iestādēm būtu jāatturas iekšējās kārtības noteikumos noteikt tādas prasības, kas paredz nodarbinātajiem pienākumu ziņot par ceļojumiem un kontaktiem ārpus Eiropas Savienības dalībvalstīm no darba brīvajā laikā, ja vien šāds ziņošanas pienākums netiek paredzēts ārējā normatīvajā aktā.

Tiesībsargs jau 2023. gadā bija sniedzis [atzinumu pārbaudes lietā Nr. 2023-16-5D](#) par valsts amatpersonas deklarācijā publiskojamo informāciju par saņemtajiem uzturlīdzekļiem un uzturlīdzekļu izmaksātāju un 2024. gadā atkārtoti vērsās atbildīgajās iestādēs (Finanšu ministrijā, VID, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā), kā arī piedalījās VID organizētā starpinstitūciju darba grupā, lai diskutētu par jautājumiem, kas skar valsts amatpersonu deklarācijās publiskojamās informācijas apjomu. Iestāžu viedokļi šajos jautājumos joprojām atšķiras. Tāpat ir nepieciešams papildu finansējums VID informācijas sistēmu tehnisko risinājumu pilnveidei un arī grozījumi tajos normatīvajos aktos, kas kavē galīgā noregulējuma sasniegšanu atzinumā konstatētās problēmas novēršanai.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par sabiedrības tiesībām uzzināt Latvijas Ārstu biedrības Ētikas komisijas pieņemto lēmumu

Tiesībsargs pauda [viedokli](#), ka sabiedrībai ir tiesības uzzināt, kādu lēmumu pieņēmusi Latvijas Ārstu biedrības Ētikas komisija pēc konkrētā ārsta rīcības izvērtējuma. Komisijai ir jāvērtē izskatāmā jautājuma nozīmīgums un aktualitāte sabiedrībā, kā arī publiskojamās informācijas apjoms, piemēram, jāapsver iespēja anonimizēt personas datus vai sniegt sabiedrībai informāciju tikai par pieņemto lēmumu. Tas ļautu izvairīties no nepamatotas personas datu izpaušanas.

Par normatīvā regulējuma pilnveides nepieciešamību politiski represēto personu medicīniska rakstura rehabilitēšanai

Pamatojoties uz politiski represētās personas sūdzību un Valsts kancelejas pieprasījumu, tiesībsargs ir sniedzis [viedokli par spēkā esošo normatīvo regulējumu](#), proti, vai tas pietiekami nodrošina politiski represēto personu tiesību aizsardzību, īpaši attiecībā uz medicīnisko rehabilitāciju. Sniedzot atbildi uz jautājumu, vai būtu veicami grozījumi normatīvajā regulējumā, tiesībsargs norādīja, ka problēmu var risināt divējādi – gan veicot grozījumus likumā “Par politiski represētās personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem”, gan piemērojot analogijas metodi ar jau pastāvošo regulējumu – likumā “Par Latvijas un PSRS psihiatriskajās ārstniecības iestādēs laika posmā no 1940. gada 17. jūnija līdz 1991. gada 21. augustam nepamatoti ievietotajām personām” paredzēto procedūru.

Par publisko reģistru ierakstu papildināšanu pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra

Tiesībsargs izskatīja pārbaudes lietu Nr. 2023-41-5D,5F par normatīvajā regulējumā noteikto kārtību, kas neparedz publisko reģistru ierakstu papildināšanu pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra, un sniedza [atzinumu](#), secinot, ka sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra faktam ir absolūts raksturs jaunu (aktuālu) ziņu neregistrēšanā. Tāpat tiesībsargs norādīja, ka vispārējs liegums aktualizēt ziņas reģistrā tikai tādēļ, ka subjekts ir izslēgts no komercreģistra, neatbilst ne tikai pašam publiskās ticamības principam, jo trešajām personām ir pieejama nepatiesa un neprecīza informācija, bet var radīt nepamatotu tiesību aizskārumu fiziskajai personai, kuras dati tādējādi tiek atklāti. Līdz ar to tiesībsargs secināja, ka netiek nodrošināts samērīgs līdzsvars starp nepieciešamību šāda veida informāciju padarīt publiski pieejamu un nepieciešamību gādāt par personas privātās dzīves neaizskaramību.

Tiesības uz īpašumu

Satversmes 105. pantā valsts garantē ikviena tiesības uz īpašumu. Tomēr tās nav absolūtas.

Īpašumtiesības nevar izlietot pretēji sabiedrības labumam. Valsts var ierobežot personas tiesības uz īpašumu tikai likumā noteiktā kārtībā. Ja personas tiesības tiek ierobežotas, šim ierobežojumam jābūt ar leģitīmu mērķi un samērīgam.

Pārskata perioda raksturojums

Par tiesībām uz īpašumu kopumā saņemts 151 iesniegums (2023. gadā – 133 iesniegumi), tostarp 7 – par īpašuma atsavināšanu, 36 – par īpašumtiesību ierobežošanu, 23 – par īpašumtiesību aizsardzību, kad tiesības uz īpašumu aizskar cita persona. Par pienākumu maksāt nodokļus kopumā saņemti 20 iesniegumi (2023. gadā – 24 iesniegumi). No tiem 10 – par iedzīvotāju ienākuma nodokli, 9 – par nekustamā īpašuma nodokli. Par citu veidu nodokļiem saņemti 11 iesniegumi. Par bērna mantisko tiesību īstenošanu saņemti 4 iesniegumi, bet par citām ar īpašumu saistītām tēmām – 51 iesniegums. Iedzīvotāji lielākoties vērsušies pie tiesībsarga individuālu aizskārumu gadījumos, piemēram, par īpašuma robežām, vēsturisku netaisnību īpašuma atgūšanā, piekļuves īpašumam nodrošināšanu, kopīpašuma dalīšanu, būvvaldes, Valsts ieņēmumu dienesta rīcību, Valsts zemes dienesta noslodzi pakalpojumu izpildē, nodokļu jautājumiem, par zemes lietošanas maksu piespiedu dalītā īpašuma attiecībās, kadastrālās vērtības un funkcionāli nepieciešamā zemesgabala noteikšanu piespiedu dalītā īpašuma izbeigšanai.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par nodokļa nomaksu no ienākumiem, kas arestēti kriminālprocesa ietvaros

Pārbaudes lietā [Nr. 2022-59-16DA,27J](#) tiesībsargs atzina, ka Valsts ieņēmumu dienesta uzsāktā nokavēto nodokļu maksājumu piespiedu piedziņa par ienākumiem, kuru likumību kriminālprocesa ietvaros ir apšaubījušas tiesībaizsardzības iestādes, nav samērīga. Proti, ja valsts kriminālprocesā ir apšaubījusi ienākumu tiesiskumu, tad vienlaicīga nodokļu piedziņa var radīt valstij lielākus zaudējumus nākotnē. Ja naudas līdzekļus, par kuru tiesiskumu valstij ir šaubas, valsts atzīs par noziedzīgi iegūtiem un konfiscēs, tad valstij visi iekasētie nodokļu maksājumi būs jāatgriež nodokļu maksātājam.

Viedoklis Satversmes tiesai par ūdens patēriņa starpību daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā

Sniedzot [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2023-46-03](#) par ūdens patēriņa starpību daudzdzīvokļu dzīvojamās mājās, tiesībsargs secināja, ka ar apstrīdēto normu tiek pārkāptas Satversmes 105. pantā aizsargātās personas tiesības uz īpašumu.

Viedoklis Satversmes tiesai par dzīvojamās mājas īpašnieka maksājamo daļu par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem

Tiesībsargs sniedza [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2024-17-03](#) "Par Ministru kabineta 2015. gada 15. septembra noteikumu Nr. 524 "Kārtība, kādā nosaka, aprēķina un uzskaita katra dzīvojamās mājas īpašnieka maksājamo daļu par dzīvojamās mājas uzturēšanai nepieciešamajiem pakalpojumiem" 11.2. apakšpunkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 105. pantam" un secināja, ka ar apstrīdēto normu pārkāptas Satversmes 105. pantā aizsargātās personas tiesības uz īpašumu.

Viedoklis par elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumu un tabakas aizstājējproduktu, kas satur aromatizētājus, izņemot aromatizētājus, kas rada tabakas smaržu vai garšu, laišanu tirgū

Sniedzot [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2024-16-01](#) par grozījumu "Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likumā", ar kuriem Saeima ir paredzējusi ierobežojumus elektronisko smēķēšanas ierīču šķidrumu un tabakas aizstājējproduktu, kas satur aromatizētājus, izņemot aromatizētājus, kuri rada tabakas smaržu vai garšu, laišanai tirgū, atbilstību Satversmes 105. pantam, secināts, ka grozījumi ieviesti, lai aizsargātu sabiedrības veselības intereses, ievērojot piesardzības principu, kā arī mazinātu patērētāja vēlmi uzņemt nikotīnu ar tam neraksturīgu garšu vai smaržu, kas var radīt iespaidu par veselīgu produktu.

Viedoklis par smēķēšanas aizliegumu fiziskajās azartspēļu organizēšanas vietās Latvijā

Sniegts [viedoklis Satversmes tiesai lietā Nr. 2024-23-01](#) "Par 2024. gada 11. janvāra likuma "Grozījumi Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likumā" 12. panta, ciktāl ar to Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 10. panta 2. daļa papildināta ar 17. punktu, atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajiem trim teikumiem". Tiesībsargs secinājis, ka lietā nav konstatējams subjektīvo tiesību aizskārums, kas tādējādi varētu būt pamats Satversmes tiesai lemt par iespējamu tiesvedības izbeigšanu.

Viedoklis par zemes lietošanas maksas apmēru

Tiesībsargs ir sniedzis [viedokli Satversmes tiesai lietā Nr. 2024-21-01](#) "Par likuma "Par atjaunotā Latvijas 1937. gada Civillikuma ievada, mantojuma tiesību un lietu tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un piemērošanas kārtību" 38. panta otrās daļas otrā teikuma vārdu "četri procenti" un 42. panta 7. daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam". Viedoklī secināts, ka ne visi līdzekļi, kas samazinātu attiecīgās pieteikuma iesniedzējas pamattiesību ierobežojumu, ir pienācīgi izvērtēti.

Tiesības uz darbu

Darbs ir viena no cilvēka pamatvajadzībām – tas nodrošina ne tikai iztiku, bet arī veicina personisko attīstību un izaugsmi. Darbs sniedz iespēju cilvēkam attīstīt savas zināšanas, prasmes un talantus, veicinot ikvienas personības unikālā potenciāla realizēšanu. Tas sekmē iekļaušanos sabiedrībā, veicinot aktīvu dalību tās sociālajos un ekonomiskajos procesos. Personas pamattiesības nodarbinātības jomā ir ietvertas Satversmes 106., 107. un 108. pantā. Tās regulē arī Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija, Starptautiskais pakts par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, Eiropas Savienības Pamattiesību harta, Pārskatītā Eiropas Sociālā harta un citi Latvijai saistoši starptautisko tiesību akti.

Pārskata perioda raksturojums

Tiesībsargam adresētie iesniegumi liecina, ka ar nodarbinātību saistīto jautājumu aktualitāte 2024. gadā salīdzinājumā ar 2023. un 2022. gadu kopumā ir palikusi nemainīga, jo sevišķi attiecībā uz sūdzībām par iespējamu mobingu, bosingu, kā arī netaisnīgu un neētisku darba vidi. Personas bieži vēršas pie tiesībsarga ar sūdzībām par ieilgušiem un laikus nerisinātiem konfliktiem darbā, neētisku un nevienlīdzīgu attieksmi. Personiskus un emocionālus strīdus un antipātijas darbā personas nereti vēlas risināt nevis primāri darbavietā, izmantojot iekšējos resursus un kārtību, bet gan ārpus darbavietas ar juridiskiem līdzekļiem, vēršoties tiesībaizsardzības iestādēs.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Pašvaldības domes priekšsēdētāju neētiska un neprofesionāla komunikācija un rīcība

Tiesībsargs pārbaudes lietās Nr. 2024-23-26F,27A,27L un Nr. 2023-08-27A konstatēja divu pašvaldību domju priekšsēdētāju neētisku, aizvainojošu, cieņu pazemojošu un psiholoģisko teroru veidojošu komunikāciju un rīcību. Vienā gadījumā tika konstatēta arī uz vardarbību vērsta komunikācija un izturēšanās, tostarp nevēlama seksuāla rakstura rīcība verbāla aizskāruma veidā. Abos gadījumos tiesībsargs atzina, ka komunikācijas stils, valoda un izturēšanās neatbilda pašvaldības domes priekšsēdētāja amatam noteiktajām komunikācijas kultūras un saskarsmes prasībām, pārkāpa morāles un ētikas normas, turklāt potenciāli varēja aizskart ar Satversmi aizsargāto cilvēka cieņu un godu. Tiesībsargs aicināja pašvaldības domes deputātus vērtēt konkrētās amatpersonas uzvedību un rīcību ētikas komisijā atbilstoši pašvaldības ētikas normām. Savukārt pārbaudes lietā Nr. 2023-08-27A tiesībsargs aicināja pašvaldību nekavējoties apstiprināt pašvaldības deputātu ētikas kodeksu, kā arī

izglītot pašvaldības centrālās administrācijas darbiniekus un deputātus profesionālās komunikācijas ētikā un konfliktu risināšanā.

Tiesības strādāt citu darbu ilgstošas atstādināšanas no darba gadījumā

Tiesībsargs [pārbaudes lietā Nr. 2022-32-15A,17AB](#) izvērtēja likumu “Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā” saistībā ar tiesībām uz iztiku uz darba līguma pamata nodarbinātai valsts amatpersonai laikā, kad tā ilgstoši atstādināta no darba. Tiesībsargs secināja, ka katrai valsts amatpersonu grupai ir noteikti atbilstoši ierobežojumi – jo augstāks un atbildīgāks amats, jo stingrāki ierobežojumi. Tiesībsargs norādīja, ka katrs gadījums ir vērtējams individuāli, tai skaitā amatpersonas izdarītais pārkāpums un arī pašas amatpersonas vēlme uz atstādināšanas laiku ieņemt citu amatu atbilstoši likuma nosacījumiem, lai saglabātu iztikas līdzekļus, turklāt individuālos strīdus par likumā noteiktajiem ierobežojumiem var izšķirt tiesa.

Tiesības strādāt par maksātnespējas administratoru un tiesu ekspertu

Tiesībsargs sniedza [viedokli](#) Satversmes tiesai lietā Nr. 2023-44-01 “Par Maksātnespējas likuma 13. panta otrās daļas 3. punkta, ciktāl tas nosaka aizliegumu personai, attiecībā uz kuru kriminālprocess par tīša noziedzīga nodarījuma izdarīšanu izbeigts uz personu nereabilitējoša pamata, strādāt par maksātnespējas administratoru, atbilstību Satversmes 101. panta pirmajai daļai un 106. panta pirmajam teikumam”. Tāpat tiesībsargs sniedza [viedokli](#) Satversmes tiesai lietā Nr. 2023-47-01 “Par Tiesu ekspertu likuma 6. panta trešās daļas 5. punkta atbilstību Satversmes 101. panta pirmajai daļai un 106. panta pirmajam teikumam”. Abos gadījumos tiesībsargs secināja, ka apstrīdētajās normās noteiktais pamattiesību ierobežojums neatbilst samērīguma principam. Pamattiesību ierobežojuma mērķi līdzvērtīgā kvalitātē ir iespējams sasniegt ar alternatīvu līdzekli – veicot individuālo izvērtējumu.

Tiesības uz sociālo drošību

Tiesības uz sociālo drošību ir ļoti nozīmīgas un vienlaikus īpašas cilvēktiesības, jo to īstenošana ir cieši saistīta ar katras valsts finanšu iespējām. Turklāt valstij ir pienākums maksimālajos pieejamo resursu ietvaros ar atbilstošu līdzekļu palīdzību augošā tempā panākt pēc iespējas pilnīgu sociālo tiesību īstenošanu. Tiesības uz sociālo nodrošinājumu garantē Satversmes 109. pants, un šo tiesību mērķis ir, cik vien tas iespējams, kalpot cilvēka cienīgas eksistences nodrošināšanai.

Pārskata perioda raksturojums

Par dažādiem tiesību uz sociālo drošību aspektiem kopumā saņemti 105 iesniegumi, kas būtiski neatšķiras no 2023. un 2022. gadā saņemto iesniegumu skaita (attiecīgi 106 un 108 iesniegumi). Pārskata periodā tiesībsargs galvenokārt ir skaidrojis pensiju, sociālās apdrošināšanas pabalstu vai sociālās palīdzības piešķiršanas un aprēķināšanas kārtību.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par ziņojumu par Eiropas Sociālās hartas neratificētajiem pantiem

Tiesībsargs Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai sniedza [alternatīvo ziņojumu](#) par Latvijas Republikas Ad hoc ziņojumu par dzīves dārdzības krīzi. Ziņojuma mērķis bija apzināt pasākumus, kas veikti, reaģējot uz 2021. un 2022. gadā piedzīvoto būtisko patēriņa cenu kāpumu, un norādīt pasākumus, kas atbilstoši tiesību aktos noteiktajam veicami regulāri. Alternatīvais ziņojums papildināja valsts nacionālo ziņojumu.

Par pieteikumu Satversmes tiesā par sociālo stipendiju “Studēt gods”

2023. gadā tiesībsargs [aicināja](#) Saeimu veikt grozījumus Augstskolu likumā, paredzot, ka tiesības saņemt sociālo stipendiju “Studēt gods” ir arī tiem studējošajiem no daudz bērnu ģimenēm, kuri studē augstskolā ārpus Latvijas. Tā kā likumdevējs nav veicis izmaiņas, tiesībsargs [iesniedza pieteikumu](#) Satversmes tiesā.

Par grozījumiem Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā

Tiesībsargs, norādot uz nesamērīgu mājokļa pabalsta koeficientu samazināšanu, [aicināja](#) Saeimu pirms grozījumu Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā pieņemšanas rūpīgi izvērtēt, vai esošajā ekonomiskajā situācijā mazināt sociālo atbalstu visnabadzīgākajai Latvijas iedzīvotāju daļai – garantētā minimālā ienākuma pabalsta saņēmējiem, kā arī trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm – ir sociāli atbildīgi un samērīgi.

Par aizsargāto elektroenerģijas lietotāju tiesībām

Tiesībsargs, izskatot [pārbaudes lietu Nr. 2024-20-17B](#) par aizsargātā lietotāja tiesībām saņemt valsts atbalstu elektroenerģijas rēķinu maksas samazinājumam, atzina, ka atšķirīgā attieksme pret aizsargātajiem lietotājiem, kaut arī noteikta ar leģitīmu mērķi, nav pamatota un samērīga, līdz ar to apstrīdētais regulējums neatbilst Satversmes 91. un 109. pantam. Tiesībsargs Ministru kabinetam rekomendēja nodrošināt visiem aizsargātajiem lietotājiem tiesības faktiski saņemt aizsargātā lietotāja atbalstu, ja tie nav tiešie elektroenerģijas tirdzniecības līguma slēdzēji, bet apakšlietotāji un galalietotājs (dzīvojamās mājas īpašnieks, pārvaldnieks u. c.) nav izdarījis sociāli atbildīgu lēmumu, noslēdzot līgumu ar tādu elektroenerģijas tirgotāju, kuram ir pienākums sniegt pakalpojumu vai kurš to nodrošina brīvprātīgi.

Par minimālā apmēra nodrošināšanu vecuma pensijām apdrošināšanas periodu summēšanas gadījumā

Tiesībsargs aicināja Labklājības ministriju izvērtēt situāciju, kad personām, kuras Latvijā un citā Eiropas Savienības dalībvalstī uzkrāto [apdrošināšanas periodu summēšanas rezultātā](#) ieguvušas tiesības uz vecuma pensiju, netiek nodrošinātas tiesības saņemt sociālo nodrošinājumu vismaz minimālajā apmērā. Labklājības ministrija ir sniegusi skaidrojumu Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūrai un aicinājusi mainīt līdzšinējo praksi.

Par uzkrātā fondētās pensijas kapitāla izmantošanu, ja personai nav tiesību uz pensiju

Tiesībsargs aicināja Labklājības ministriju izvērtēt [valsts fondēto pensiju](#) tiesisko regulējumu un apsvērt nepieciešamību to grozīt, lai nodrošinātu taisnīgas fondēto pensiju shēmas dalībnieku iespējas rīkoties ar savu īpašumu – uzkrāto pensijas kapitālu –, ja brīdī, kad iestāties pensionēšanās vecums, nav radušās tiesības uz vecuma pensiju.

Par uzkrātā fondētās pensijas kapitāla priekšlaicīgu izņemšanu svarīgu iemeslu dēļ

Tiesībsargs aicināja Labklājības ministriju izvērtēt [valsts fondēto pensiju un privāto pensiju](#) tiesisko regulējumu un apsvērt nepieciešamību to grozīt, lai noteiktu tādu tiesisko regulējumu, kas nodrošinātu taisnīgas fondēto un privāto pensiju shēmu dalībnieku iespējas rīkoties ar savu īpašumu – uzkrāto pensijas kapitālu –, izmantojot iespēju to izņemt priekšlaicīgi svarīgu iemeslu dēļ.

Par vecāku pabalstu, ja bērns dzimis priekšlaikus

Tiesībsargs aicināja Labklājības ministriju rosināt grozījumus likumā, lai novērstu attiecībā pret [priekšlaikus dzimušu bērnu vecākiem](#) pastāvošu atšķirīgu attieksmi. Labklājības ministrija ir vērsusies pie Veselības ministrijas, lai pārrunātu iespējamās precizējumus esošajā regulējumā.

Tiesības uz mājokli

Tiesības uz mājokli nozīmē tiesības dzīvot drošībā, mierā un cieņā. Starptautiskajos cilvēktiesību dokumentos ir noteikts šo tiesību minimālais standarts, kas valstij jānodrošina tai pieejamo resursu ietvaros. Taču tiesības uz mājokli nevar tulkot sašaurināti, ar tām saprotot tikai tiesības uz “jumtu virs galvas”. Valstij ir pienākums vispirms sniegt palīdzību tām personām, kuras objektīvu iemeslu dēļ nespēj īstenot savas tiesības uz mājokli. Nacionālajā tiesiskajā regulējumā kā viens no galvenajiem kritērijiem palīdzības saņemšanai ir personas maznodrošinātība. Tātad ienākumu līmenis un apstākļi, ka persona objektīvu iemeslu dēļ nevar sevi apgādāt un iegūt mājokli nekustamo īpašumu tirgū, ir pamats personai pretendēt uz valsts garantētās palīdzības saņemšanu. Tomēr personas tiesības uz mājokli nenozīmē, ka valstij ir pienākums katram piešķirt mājokli pēc viņa pieprasījuma un vēlmēm, bet gan to, ka ir jānodrošina šo tiesību minimālais standarts.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā jautājumos par tiesībām uz mājokli kopumā saņemti 69 iesniegumi, kas ir nedaudz vairāk nekā iepriekšējā pārskata periodā, kad tika saņemts 61 iesniegums. Saņemtie iesniegumi atklāj jaunu tendenci, kas visdrīzāk būs vērojama arī turpmākajos periodos, proti, neskaidrības par atsevišķām Dzīvojamo telpu īres likuma tiesību normām pastāv ne vien iedzīvotāju vidū, bet arī pašvaldībās. Kopš pēdējā apjomīgā pašvaldību mājokļu kvalitātes monitoringa ir pagājuši 10 gadi. Pārskata periodā veikts jauns pašvaldību mājokļu monitorings, kopumā izlases kārtībā apsekojot 18 pašvaldības un apskatot 65 dzīvojamās telpas. Ziņojums tiks publicēts 2025. gada pirmajā ceturksnī.

Jāpiebilst, ka iesniegumi par mājokļa jautājumu (38 iesniegumi) saistīti galvenokārt tieši ar dzīvojamo māju pārvaldīšanu. Sūdzības pārsvarā ir par mājas pārvaldnieka izsniegto rēķinu pamatotību, ēku remontdarbiem, kā arī pārvaldnieka komunikāciju ar mājas iedzīvotājiem par pušu tiesību un pienākumu apjomu, taču šādu jautājumu risināšanā tiesībsargs nav pilnvarots iesaistīties.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Ziņojums par pašvaldību palīdzību mājokļu jomā atkarībā no deklarēšanās ilguma

[Ziņojumā par pašvaldību palīdzību mājokļu jomā atkarībā no deklarēšanās ilguma](#) konstatēts, ka Aizkraukles, Augšdaugavas, Ķekavas un Olaines novada pašvaldības ir pārkāpušas likumu, nepamatoti prasot noteiktu dzīvesvietas deklarēšanas ilgumu tiem iedzīvotājiem, kam mājokļa palīdzība sniedzama pirmām kārtām. Attiecīgās pašvaldības ir aicinātas grozīt savus saistošos noteikumus. Kaut arī dzīvesvietas deklarēšanas ilguma noteikšana ir pieļaujama vispārējās kārtas reģistrā reģistrējamām

personām, būtiski ņemt vērā, ka šāda palīdzība nedrīkstētu būt formāli noteikta un iedzīvotājiem praktiski nerasniedzama. Tās pašvaldības, kas noteikušas piecu un vairāk gadu deklarēšanās ilguma nosacījumu, tika aicinātas pārvērtēt un noteikt samērīgāku termiņu.

Pašvaldības mājokļu īrnieku parādu problemātika

2024. gadā tiesībsargs iesaistījās Rīgas valstspilsētas pašvaldības mājokļu īrnieku parādu problemātikas risināšanā. Proti, divās daudzdzīvokļu mājās bija izveidojies parāds par pašvaldības mājokļiem, tādēļ vienā gadījumā ēkai tika pārtraukta karstā ūdens piegāde, bet otrā gadījumā tika aizkavēta apkures sezonas sākšana.

No Dzīvokļa īpašuma likuma un Dzīvojamo māju pārvaldīšanas likuma neizriet dzīvojamās telpas īpašnieka atbildības izbeigšanās līdz ar dzīvojamās telpas nodošanu īrē. Pilnvarojuma līgums par dzīvojamo telpu īres un neapdzīvojamo telpu nomas līgumu slēgšanu un to administrēšanu saista tikai tā puses – pašvaldību un pārvaldnieku, bet neskar citu dzīvokļu īpašnieku tiesības un pienākumus. Tas nozīmē, ka, neraugoties uz līgumā noteikto, pašvaldībai joprojām saglabājas pienākums segt izdevumus, kas radušies tai piederošajā dzīvokļa īpašumā, t. i., pašvaldība pēc būtības ir atbildīga par parādiem, kas izveidojušies attiecībā uz tai piederošiem mājokļiem.

Beztermiņa dzīvojamo telpu īres līgumu pārslēgšana

Tiesībsarga redzeslokā nonāca iesniegumi par beztermiņa īres līgumu pārslēgšanu uz terminētiem līgumiem saistībā ar jaunā Dzīvojamo telpu īres likuma tiesību normām. Tā, piemēram, Talsu novada pašvaldība plānoja beztermiņa īres līgumus padarīt terminētus, bet iedzīvotāju atteikuma gadījumā īres tiesiskās attiecības tiktu izbeigtas. Jāteic, ka katrs gadījums ir vērtējams individuāli, tomēr kopumā atzīstams, ka pašvaldībai nav jāpārvērtē pamats, uz kāda personai sākotnēji autonomās funkcijas ietvaros izīrēts pašvaldības dzīvoklis. Ja persona un pašvaldība nav noslēgušas attiecīgu vienošanos par termiņa noteikšanu, spēkā ir iepriekš noslēgtais beztermiņa īres līgums, savukārt pašvaldības domes lēmums, ar kuru atteikta īres līguma pārjaunošana un termiņa pagarināšana, īres līguma darbību neizbeidz. Kā norādījis Augstākās tiesas Senāts 2017. gada 27. oktobra spriedumā lietā Nr. SKC – 252/2017 – tikmēr, kamēr īres līgums nav izbeigts, pusēm noslēdzot attiecīgu vienošanos vai stājoties likumīgā spēkā tiesas spriedumam, tas ir spēkā ar visām no tā izrietošajām tiesiskajām sekām.

Tiesības uz veselības aizsardzību

Tiesības uz veselības aizsardzību garantē Satversmes 111. pants, un tās ir nostiprinātas arī ANO Vispārējās cilvēka tiesību deklarācijas 25. un 28. pantā, ANO Starptautiskā pakta par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām 12. pantā un Eiropas Sociālās hartas 11. un 13. pantā.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā par tiesību uz veselības aizsardzību nodrošināšanas aspektiem saņemti 168 iesniegumi, kas ir ievērojami vairāk nekā iepriekšējā pārskata periodā, kad tika saņemti 113 iesniegumi. Iesniegumos minētās problēmas jau iepriekš ir nonākušas tiesībsarga redzeslokā. Iedzīvotāji turpina norādīt uz tādām sistēmiskām problēmām kā ārstniecības pakalpojumu nepieejamība, augstie līdzmaksājumi (īpaši onkoloģisko un reto slimību gadījumos), augstas zāļu cenas, ārstniecības pakalpojumu kvalitāte un sūdzību par ārstniecības pakalpojumu kvalitāti izskatīšanas process. Salīdzinājumā ar iepriekšējo pārskata periodu ir vairāk iesniegumu par veselības aprūpes pakalpojumu pieejamību un apjomu (garas rindas uz valsts apmaksātiem veselības aprūpes pakalpojumiem, tostarp diagnostikas un rehabilitācijas pakalpojumiem).

Pārskata periodā tiesībsargs sekoja līdzī valdības apņēmībai mazināt zāļu cenas, padarot tās līdzvērtīgas citu Baltijas valstu cenu līmenim. Iepriekšējā pārskata periodā pēc tiesībsarga aicinājuma valdība grozīja tiesisko regulējumu, iekļaujot individuālajā zāļu kompensācijas mehānismā netipiskus gadījumus. Ņemot vērā, ka secinājumus par jaunā regulējuma ietekmi varēs izdarīt tikai pēc noteikta laika, analizējot uz jaunās normas pamata pieņemtos lēmumus, tiesībsargs turpinās sekot šim jautājumam.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par psihoterapijas speciālista profesijas standartu

Izskatot [pārbaudes lietu Nr. 2023-15-27L](#), tiesībsargs atzina, ka pastāv mulsinoša līdzība attiecībā uz tām darba metodēm, kuras izmanto ārsti psihoterapeiti, kas sniedz veselības aprūpes pakalpojumu, un tām darba metodēm, kuras izmanto psihoterapijas speciālisti, kas sniedz konsultatīvo pakalpojumu.

Tiesībsargs secināja, ka, neskatoties uz ārsta psihoterapeita un psihoterapijas speciālista darba metožu līdzību, ārsta psihoterapeita profesija ir stingri reglamentēta, savukārt psihoterapijas speciālista profesijai nav izstrādāts tiesiskais regulējums, standarts, kvalifikācijas prasības un pārraudzības mehānisms, turklāt profesiju klasifikatorā nav noteikta atbilstoša kategorija.

Ņemot vērā to, ka psihoterapeita darbs ir vērsts uz personas psihiskās veselības atjaunošanu un nostiprināšanu un sabiedrības veselība ir viena no īpaši sargājamām jomām, situācija, kurā ar

psihoterapijas metožu izmantošanu saistītai profesijai nav skaidri noteiktu prasību un uzraudzības, neatbilst sabiedrības interesēm.

Tiesībsargs aicināja Izglītības un zinātnes ministriju (turpmāk arī – IZM) sadarbībā ar psihoterapijas nozares profesionālajām organizācijām izvērtēt, kāds regulējums nosakāms psihoterapijas speciālista profesijai, un nodrošināt psihoterapijas speciālista profesijas standarta vai profesionālās kvalifikācijas prasību un profesionālās darbības pārraudzības mehānisma regulējuma izstrādi.

Par Veselības inspekcijas rīcības atbilstību labas pārvaldības principam

Pārbaudes lietā Nr. 2024-26-19A,19AA tiesībsargs atzina, ka Veselības inspekcijā, izskatot sūdzības par veselības aprūpes pakalpojumu kvalitāti, pastāv grūtības pierādīt, ka ārstniecības iestādes personāls ir rīkojies nevērīgi un nav sniedzis pacienta veselības stāvoklim atbilstošu aprūpi, nav rīkojies proaktīvi un savas profesionālās kompetences ietvaros nav veicis visu nepieciešamo, lai nodrošinātu pacienta stāvoklim atbilstošāko aprūpi. Ja atbilstoša aprūpes metode tomēr tika pielietota, tad, piemēram, pēc pacienta piederīgo uzstājīgiem lūgumiem šādā situācijā tiek vērtēta ārstniecības personu rīcība, lai noskaidrotu, vai tā bijusi atbilstoša.

Sūdzības iesniedzēja sniegtajām liecībām par notikumu norisi būtu piešķirama tāda pati nozīme kā ārstniecības iestādes personāla sniegtajām liecībām, pretējā gadījumā, tiesībsarga ieskatā, pacientu tiesību pārkāpumu efektīva un objektīva izmeklēšana un pacientu tiesību efektīva aizsardzība var tikt kavēta, jo situācijas vērtējums tādu konfliktu gadījumos var būt vienpusējs un neobjektīvs attiecībā uz faktiem, kuri var nebūt fiksēti medicīniskajā dokumentācijā. Ārstniecības procesā pacients ir mazāk aizsargātā puse, kurai bieži vien nav iespējas pilnvērtīgi aizstāvēt savas tiesības un pierādīt ārstniecības personu izdarītos pārkāpumus. Ja pacients ārstniecības iestādē atrodas smagā stāvoklī, viņam faktiski nepastāv iespēja pārkāpumu gadījumā sevi aizstāvēt.

Par personas, kurai piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis – ārstēšana vispārēja tipa psihiatriskajā slimnīcā – tiesību ievērošanu

Izskatot pārbaudes lietu Nr. 2024-75-2AD,2CD,19B, tiesībsargs vērtēja personas, kurai piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis – ārstēšana vispārēja tipa psihiatriskajā slimnīcā –, tiesību ievērošanas aspektus. Pārbaudes lietas ietvaros tika konstatēti pārkāpumi medicīniskās dokumentācijas atvasinājumu pieejamības nodrošināšanā, turklāt attiecībā uz tiem pacientiem, kuriem piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis, tika konstatēti arī pārkāpumi saistībā ar viņu tiesībām uz cilvēktiesību standartiem atbilstoša ilguma pastaigu nodrošināšanu svaigā gaisā. Psihiatriskā slimnīca pārbaudes lietas ietvaros sniegtās rekomendācijas ir ņēmusi vērā un novērsusi konstatētos pārkāpumus.

Tiesības uz izglītību

Tiesības uz izglītību garantē Satversmes 112. pants. Izglītība dod katram cilvēkam iespēju sevi attīstīt, pilnveidot un dzīvot pašcieņas pilnu dzīvi. Izglītība ir viens no svarīgiem cilvēka dzīves pamatiem. Konvencijas pret diskrimināciju izglītībā 1. panta otrajā daļā noteikts, ka termins “izglītība” attiecas uz visu veidu un līmeņu izglītību un ietver izglītības pieejamību, izglītības standartus un kvalitāti, kā arī apstākļus, kādos tā tiek sniegta.²

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā pieaugušo izglītībā steidzamības kārtā bija risināmi divi jautājumi, proti, jauniešu, kuri vēlas studēt ārvalstīs, tiesības saņemt izglītības dokumentus paātrinātā kārtībā un personu, kas brīvprātīgi pieteikušās valsts aizsardzības dienestam, tiesības pēc dienesta pabeigšanas studēt izvēlētajā studiju programmā par valsts budžeta līdzekļiem. Vairāk par tiesībām uz izglītību skatīt sadaļā: Bērnu un jauniešu tiesības. Bērna tiesības uz izglītību.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par jauniešu tiesībām uz izglītību ārvalstīs

Sabiedrībā kļuva aktuāls jautājums par to, vai ārvalstīs studēt gribošo jauniešu tiesības uz izglītību netiek ierobežotas, jo centralizēto eksāmenu sertifikātu izsniegšanas laiks ir vēlāks par ārvalstu augstskolu noteiktajiem pieteikšanās termiņiem. Ņemot vērā risināmā jautājuma steidzamību un to, ka ar atbildīgo iestādi un ministriju sākotnēji netika panākta vienošanās, tika nosūtīts lūgums Ministru prezidentei nekavējoties iesaistīties. Ievērojot [tiesībsarga viedokli](#), izņēmuma kārtā tika sagatavoti sertifikāti par nokārtotiem centralizētajiem eksāmeniem 99 izglītojamajiem, kuri vērsās ar pamatotu lūgumu izsniegt dokumentus agrāk.

Par valsts aizsardzības dienestu brīvprātīgi pabeigušo personu tiesībām uz izglītību

Lai motivētu jauniešus brīvprātīgi pieteikties valsts aizsardzības dienestam, likumdevējs ir noteicis mācību iestādēm pienākumu garantēt no valsts budžeta finansētu studiju vietu personai, kura brīvprātīgi pieteikusies un pabeigusi dienestu, ja tā atbilst izvēlētajā studiju programmas uzņemšanas prasībām. Izskatot divus iesniegumus no personām, kuras saņēma atteikumu par uzņemšanu studijām, tika konstatēts, ka mācību iestādēm ir atšķirīgs viedoklis par tiesību normas interpretāciju. Brīdī, kad tiesībsargs iesaistījās jautājuma risināšanā, atbildīgās ministrijas rīkojās, lai mācību iestādes pieņemtu personām labvēlīgu lēmumu. Abi jaunieši tika uzņemti izvēlētajā studiju programmā par valsts budžeta līdzekļiem.

² Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R. Baloža zinātniskā vadībā. – Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011 – 636.–637. lpp.

Kultūras tiesības

Aktīva kultūras dzīve ir viens no galvenajiem etniskās identitātes saglabāšanas nosacījumiem. Citiem vārdiem, centieni saglabāt un attīstīt savu kultūru liecina par apņēmību attīstīt un stiprināt savu etnisko identitāti.³

Pārskata perioda raksturojums

Pārskata gadā tiesībsargs pievērsās māksliniecisko kolektīvu vadītāju darba samaksas organizācijas izpētei un jautājumam par to, vai konstatētās nepilnības var ietekmēt dziesmu un deju svētku tradīcijas kā nacionālā kultūras mantojuma elementa saglabāšanu.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par māksliniecisko kolektīvu vadītāju darba samaksas nozīmi dziesmu un deju svētku tradīcijas kā nacionālā kultūras mantojuma elementa saglabāšanai

Tiesībsargs konstatēja, ka māksliniecisko kolektīvu vadītāju līdzšinējais atalgojuma modelis nenodrošina adekvātu atlīdzību par dziesmu un deju svētku tradīcijas uzturēšanā ieguldīto darbu. Nepietiekams finansējums kavē pildīt no Latvijas starptautiskajām saistībām izrietošo pienākumu aktīvi darboties, lai saglabātu, attīstītu un nostiprinātu dziesmu un deju svētku tradīciju, kas iekļauta UNESCO Cilvēces nemateriālā kultūras mantojuma reprezentatīvajā sarakstā. Tiesībsargs [aicināja valdību](#) vēl 2024. gadā lemt par iespēju ieviest jaunu vienotu māksliniecisko kolektīvu vadītāju atalgojuma modeli.

Valsts atbildība par dziesmu un deju svētku tradīcijas saglabāšanu un attīstību ir ne vien nacionāls, bet arī starptautisks pienākums. Kopš 2004. gada 25. novembra, kad Latvijas valsts pievienojās UNESCO Konvencijai par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu, dziesmu un deju svētku tradīcija kā starptautiski atzīta nemateriālā kultūras mantojuma vērtība saglabājama atbilstoši starptautiskajam tiesiskajam regulējumam: saglabāt nemateriālo kultūras mantojumu nozīmē veikt darbības, kuru mērķis ir nodrošināt nemateriālā kultūras mantojuma dzīvotspēju, ieskaitot tā identifikāciju, dokumentēšanu, pētniecību, saglabāšanu, aizsardzību, popularizēšanu, vērtības nostiprināšanu, tālāk nodošanu, it īpaši ar formālās un neformālās izglītības palīdzību, kā arī atdzīvināt šāda mantojuma dažādus aspektus. Tātad valstij ir jāuzņemas atbildība par nemateriālā kultūras mantojuma saglabāšanu un attīstību tās teritorijā, īstenojot nepieciešamos atbalsta pasākumus.

³ Dr. Elmārs Vēbers. Kultūras tiesības un sabiedrības integrācija, Rīga: Latvijas Vēstnesis, Laidiens 14.06.2000., Nr. 223/225.

Tiesības uz labvēlīgu vidi

Neraksturīgie laikapstākļi un stihiskas to izpausmes, ko aizvadītajā gadā varēja vērot daudzviet pasaulē, tostarp Eiropā un Latvijā, vedina aizvien nopietnāk raudzīties uz cilvēktiesību aspektiem klimata pārmaiņu kontekstā. Starptautiskie centieni mazināt cilvēces ietekmi uz klimatu un laikus domāt par spēju pielāgoties klimata pārmaiņām ir cieši saistīti ar tiesībām dzīvot labvēlīgā vidē, kā arī atsevišķu valstu spēju uzņemties atbildību par to. Vairāki nolēmumi Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk – ECT) praksē (nozīmīgākais no tiem lietā [Verein KlimaSeniorinnen Schweiz and Others v. Switzerland](#) (Nr. 53600/20)) iezīmēja pozitīvas tendences attiecībā uz valstu pienākumu atzīšanu klimata pārmaiņu mazināšanā.

Arī Latvijā Satversmes tiesas spriedums vides organizāciju ierosinātajā lietā [Nr. 2023-01-03](#) pret Ministru kabinetu par mazāka caurmēra koku ciršanas normu jāvērtē kā ievērojams sasniegums vides tiesību konstitucionālā aizstāvībā.

Pārskata periodā Latvijas valdība aizvien turpināja darbu pie likumprojekta “Klimata likums” izstrādes, kā arī pie pakārtotiem grozījumiem vairākos vides jomā nozīmīgos likumos. Oktobrī [Klimata likums](#) tika iesniegts Saeimai. Likums pamatots ar ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām un tās Parīzes nolīguma saistībām. Ar likumprojektu nacionālajā līmenī paredzēts ieviest vairākas Eiropas Komisijas “Gatavi mērķrādītājam 55” tiesību normas, kurām bija jāstājas spēkā jau līdz 2023. gada 1. decembrim. Tā kā likumprojekta izstrāde valdībā tik ļoti aizkavējusies, tiesībsargs uzskata, ka Saeimai nepieciešams atzīt šā likumprojekta un ar to saistīto grozījumu pieņemšanu par prioritāti, uzsverot nepieciešamību nodrošināt sabiedrības intereses uz labvēlīgu un veselībai nekaitīgu vidi.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā Tiesībsarga birojā tika saņemts 81 iesniegums saistībā ar tiesībām uz labvēlīgu vidi. Tas ir ievērojami vairāk nekā iepriekšējos gados (2023. gadā – 56 un 2022. gadā – 35 iesniegumi). No visiem saņemtajiem iesniegumiem 35 bija par trokšņiem, 12 – par gaisa piesārņojumu, 9 – par teritoriālo plānojumu, pārējie attiecīgi par dažādiem citiem vides jautājumiem.

Visvairāk iesniegumu bija par traucējošo troksni, ko rada dažādi avoti – gaisa satiksme lidostas tuvumā, autoceļi, rūpnieciskā darbība, kā arī dažādu citu veidu uzņēmējdarbība, piemēram, restorāni, naktsklubi un spēļu zāles, kā arī šo izklaides vietu apmeklētāji. Gada sākumā tiesībsargs aicināja iedzīvotājus piedalīties [aptaujā par izklaides trokšņa ietekmi uz naktsmieru](#) un, balstoties uz apkopotajiem aptaujas rezultātiem, par šo tēmu [diskutēja sarunu festivālā “Lampa”](#).

Saistībā ar vēja elektrostaciju parku izveidi tiesībsargs konstatējis, ka iedzīvotāji labi saprot un apzinās Latvijas enerģētiskās neatkarības nozīmi, taču veids, kā notiek procesi saistībā ar šo parku attīstības projektu virzību, nav pieņemams lielai daļai sabiedrības. Tiesībsargs nav guvis pārliecību, ka iedzīvotāju viedoklis ir sadzirdēts un sabiedrības līdzdalības nodrošināšanai ietekmes uz vidi izvērtēšanas procesā tiek veltīta pienācīga uzmanība, tādējādi tiesībsargs ir ierosinājis pārbaudes lietu.

Vairākas sūdzības saņemtas par traucējumu, ko rada kaimiņu īpašumā turēti dzīvnieki. Tiesībsargs pirmšķietami ir secinājis, ka saistībā ar izmaiņām normatīvajā regulējumā šobrīd nepastāv tāds tiesiskais mehānisms, kurš efektīvi spētu aizsargāt no dzīvnieku radītajiem trokšņiem, smakām vai traucējošām darbībām, ja tās nav saistītas ar dzīvnieku labturības noteikumu pārkāpumu.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par izklaides trokšņa tiesisko regulējumu

[Pārbaudes lietā Nr. 2022-56-22B](#) par izklaides trokšņa tiesiskā regulējuma atbilstību Satversmei tiesībsargs secināja – kaut arī valsts ir paredzējusi administratīvo sodu izklaides trokšņa radītājam, ja tas traucē iedzīvotāju mieru, tomēr ar to vien nav iespējams efektīvi aizsargāt iedzīvotāju tiesības. Valsts nav paredzējusi tādus regulatīvus noteikumus, kas motivē respektēt un nepārkāpt cilvēka tiesības uz privāto dzīvi (mieru mājās) un veselībai labvēlīgu vidi, tādējādi tā nav izpildījusi no pamattiesību standarta izrietošo pozitīvo pienākumu aizsargāt cilvēku mājokli (privāto dzīvi) no trokšņa.

Par vides trokšņa problēmu Vecmīlgrāvī

[Pārbaudes lietā Nr. 2022-11-22B](#) tiesībsargs secināja, ka pirms lēmumu par B kategorijas atļauju izsniegšanu/pārskatīšanu pieņemšanas netika rīkotas sabiedriskās apspriedes, kurās vietējie iedzīvotāji varētu izteikt viedokli par plānotajām piesārņojošajām darbībām. Šajā gadījumā ne Valsts vides dienests, ne Rīgas valstspilsētas pašvaldība nebija pieņēmusi lēmumu par sabiedrības viedokļa uzklauššanu. Turklāt neviens normatīvais akts nenosaka kritērijus, pēc kādiem Valsts vides dienestam un pašvaldībām būtu jālemj par sabiedrības viedokļa uzklauššanu saistībā ar plānoto B kategorijas piesārņojošo darbību. Šajā sakarā tiesībsargs saskata nepieciešamību veikt precizējumus topošajā normatīvajā regulējumā (Piesārņojuma novēršanas likumā).

Par sabiedrības informēšanu par saules paneļu parku ierīkošanu

[Pārbaudes lietā Nr. 2024-27-22F,27G](#) tiesībsargs norādīja, ka gadījumos, kad tiek ierīkoti tādi saules paneļu parki, kuru potenciālā jauda ievērojami pārsniedz vienas mājsaimniecības vajadzības un aizņemamā teritorija uzskatāmi maina ierasto lauku ainavu, ir jānodrošina sabiedrības līdzdalība.

Bērnu un jauniešu tiesības

Bērnu tiesības ir pamattiesību un pamatbrīvību kopums, kas jānodrošina katram bērnam bez jebkādiem izņēmumiem. Bērnam ir ierobežota rīcībspēja un arī savas specifiskās tiesības, kas saistītas ar vecumu, stāvokli ģimenē u. c. apstākļiem. Bērnam kā fiziski un intelektuāli nenobriedušai personai ir vajadzīga īpaša vecāku vai personu, kas viņus aizstāj, un valsts aizsardzība un gādība, ieskaitot arī pienācīgu tiesisko aizsardzību. Jebkurās attiecībās un iestāžu un likumdevēja darbā, kas skar bērnu, viņa tiesības un tiesiskās intereses ir prioritāras.

Pārskata perioda raksturojums

Tiesībsargs veic arī bērnu tiesībsarga funkciju un ir pilntiesīgs Eiropas Bērnu ombudu tīkla ([ENOC](#)) biedrs. Aktuālākā tēma bija bērnu tiesības uz veselības aizsardzību saistībā ar palīdzības sniegšanu bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas.

2023. gadā uzsāktā iniciatīva visās Latvijas pašvaldībās izveidot vienotu pieeju bāriņtiesas ētikas pārkāpumu izskatīšanai ir [vainagojusies](#) ar panākumiem – Saeima 2024. gada maijā pieņēma [grozījumus Bāriņtiesu likumā](#), kas nosaka sūdzību par bāriņtiesu darbinieku ētikas pārkāpumiem izskatīšanu attiecīgās pašvaldības izveidotā ētikas komisijā. Tāds arī bija piedāvātais risinājums.

Izgaismojās tiesību aizsardzības mehānisma trūkums un neefektivitāte pedagogu ētikas pārkāpumu gadījumā, kas robežojas ar emocionālu vardarbību. Ja administratīvā pārkāpuma process par vardarbību netiek uzsākts, rīcība paliek bez izvērtēšanas. Šobrīd vērtēt to, vai pedagogs ir ievērojis ētikas principus, ir katras izglītības iestādes vadības kompetencē. Arī ētikas kodeksu izstrādā katra izglītības iestāde individuāli. Latvijas Izglītības un zinātnes darbinieku arodbiedrība 2024. gadā sāka vienota pedagogu ētikas kodeksa izstrādi un 2024. gada vasarā to iesniedza IZM saskaņošanai. Tiesībsargs sekoja minētā kodeksa tālākai virzībai un sniedza priekšlikumus, lai tiktu izstrādāta arī vienota pārkāpumu izskatīšanas kārtība.

Bērnu un jauniešu tiesību jomā iesniegumu skaits ir pieaudzis. Tiesībsarga birojā saņemti 420 rakstveida iesniegumi, no kuriem 1 saņemts no bērna (2023. gadā – 405 iesniegumi, 3 – no bērniem; 2022. gadā – 238 iesniegumi, 1 – no bērna), un sniegtas 1189 konsultācijas klātienē, telefoniski un elektroniski (attiecīgi 2023. gadā – 1088, bet 2022. gadā – 786 konsultācijas), kopā 1609 pieprasījumi (2023. gadā – 1493, bet 2022. gadā – 1024 pieprasījumi). Lielākais skaits iesniegumu (241) saistīts ar joprojām pastāvošu praksi izsniegt normatīvajiem aktiem neatbilstošus mācību līdzekļu sarakstus un pieprasīt citus ar izglītības iegūšanu saistītus maksājumus, kā arī ar citiem pārkāpumiem izglītības jomā.

Nemainīgi daudz iesniegumu (177) ir par saskarsmes tiesību īstenošanu (2023. gadā – 213, bet 2022. gadā – 131 iesniegums), jo šajā jomā uzlabojumu nav. Tiesībsarga priekšlikums risināt ieilgušo problēmu, radot pakalpojumu attiecību atjaunošanai, atsaucību līdz šim nav guvis. Tāpat iepriekšējā līmenī saglabāties arī iesniegumu par aizgādības tiesību pārtraukšanu/atjaunošanu skaits – saņemts 101 iesniegums (2023. gadā – 109, bet 2022. gadā – 69 iesniegumi). Tas varētu liecināt par aktīvāku reaģēšanu uz bērnu tiesību pārkāpumiem ģimenē.

Par vardarbību izglītības iestādēs tiesībsargam adresēto iesniegumu skaits – 59 iesniegumi (2023. gadā – 53 iesniegumi) – liecina, ka situācija neuzlabojas un izglītības iestādes nav no vardarbības brīva vide.

Tiesībsargs no 9. aprīļa līdz 10. aprīlim uzņēma [Baltijas valstu un Polijas bērnu ombudu pārstāvjus](#).

Tikšanās laikā katras valsts pārstāvji informēja par gada laikā īstenotajām aktivitātēm un apsprieda šādas aktualitātes: palīdzības nodrošināšana bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas, vardarbības izglītības iestādēs novēršana, tiesību aktiem atbilstoša bērnu seksuālā izglītošana un bērnu tiesību aizsardzības iestāžu uzraudzība. Pasākuma dalībnieki viesojās jaunajā Bērnu klīniskās universitātes slimnīcas Bērnu un jauniešu psihiskās veselības centrā, lai uzzinātu vairāk par bērnu un jauniešu psihiskās veselības jomu Latvijā un uzklausītu ārvalstu kolēģu pieredzi.

Bērnu tiesību aizsardzības sistēma

Bērnu tiesību aizsardzība īstenojama, sadarbojoties ģimenei, valsts un pašvaldību institūcijām, sabiedriskajām organizācijām un citām fiziskajām un juridiskajām personām. Katra pienākums ir sniegt bērnam nepieciešamo palīdzību. Bāriņtiesa aizstāv bērna personiskās un mantiskās intereses un tiesības. Attiecībā uz bērnu jebkurā situācijā prioritāri ir jānodrošina bērna tiesības un intereses.

Pārskata perioda raksturojums

BTAL 5.¹ panta pirmajā daļā noteikts to personu loks, kurām jāapgūst speciālās zināšanas bērnu tiesību aizsardzības jomā. Labklājības ministrijai iesniegts priekšlikums par ierosinājumu paplašināt likumā norādīto personu loku un iekļaut tajā advokāta palīgus, tiesu izpildītāja palīgus un zvērināta notāra palīgus, kā arī veikt grozījumus pārejas noteikumu 27. punktā, attiecībā uz advokātiem papildinot to ar vārdiem “pārstāv bērna vecākus civillietās, kas skar aizgādības un saskarsmes tiesības; administratīvajās lietās, pārsūdzot bāriņtiesu vai citu iestāžu administratīvos aktus un faktisko rīcību, ja tas skar vai var skart bērna tiesības un intereses”. Ministrija organizēja jomas speciālistu diskusijas, minētais jautājums tika izskatīts Bērnu lietu padomes apakškomisijā, izstrādājot priekšlikumu, par kuru vienojās vairākums, tomēr attiecīgi grozījumi likumā nav veikti. Tāpat grozījumi nav veikti arī attiecībā uz juridiskās palīdzības sniedzējiem lietās, kas skar vai var skart bērna tiesības un intereses, un viņiem arī nav noteikts pienākums apgūt speciālās zināšanas, par ko priekšlikums sniegts jau 2023. gadā.

Latvijas Zvērinātu advokātu padome informēja, ka 2024. gadā advokātiem nav nodrošinātas mācības bērnu tiesību aizsardzības jomā, tādēļ viņiem nav iespējams ievērot MK noteiktos profesionālās kompetences pilnveides termiņus. Bērnu aizsardzības centrs (turpmāk arī – BAC) ir norādījis uz formalitātēm, kuru neievērošanas dēļ Valsts administrācijas skola nevarēja nodrošināt speciālistu mācības. Pēc diskusijas ar iesaistītajām iestādēm Valsts administrācijas skola līdz gada beigām nodrošināja mācības daļai advokātu.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par bērnu tiesībām uz vārda brīvību un tiesībām būt pasargātiem no viņu labklājībai kaitīgas informācijas

Bērnu tiesību uz vārda brīvību ierobežošana ir ne tikai pieļaujama, bet arī nepieciešama, ja tās mērķis ir pasargāt bērnus no viņu labklājībai un attīstībai kaitējoša satura. Taču vārda brīvības ierobežojumiem ir jābūt atbilstošiem bērna vecumam un attīstības pakāpei, kā arī tiem ir jābūt noteiktiem tiesību aktos. Latvijā nav izstrādātas pamatnostādnes saskaņā ar ANO Bērnu tiesību konvencijas 17. panta “e” punktu

bērnu pasargāšanai no viņu labklājībai kaitīgas informācijas. Tiesību normās nav definēts, kas ir “erotiska rakstura materiāls”, kā arī par BTAL 50. pantā noteikto bērnam kaitējoša satura aizliegumu un ierobežojumu pārkāpšanu, izņemot attiecībā uz pornogrāfiju, nav noteikta atbildība. Šāda situācija apdraud ne tikai bērna tiesības uz aizsardzību no viņa labklājībai kaitīgas informācijas un materiāliem, bet arī vecāku iespējas nodrošināt, ka bērnam šī informācija nekļūst pieejama. Tiesībsargs aicināja Labklājības ministriju [novērst trūkumus tiesību aktos](#), kā arī izstrādāt attiecīgas pamatnostādnes. Ministrija informēja, ka laika trūkuma dēļ gada laikā nav varējusi novērst trūkumus tiesiskajā regulējumā.

Par nevalstisko organizāciju metodiskajiem materiāliem bērnu seksuālās uzvedības izvērtēšanai

Vērtējot nevalstisko organizāciju izdotos metodiskos materiālus speciālistiem bērnu seksuālās uzvedības izvērtēšanai, tiesībsargs [secināja](#), ka valsts iestādes ne vien pašas nav nodrošinājušas kvalitatīvus metodiskos materiālus, bet arī nav spējušas atpazīt citu izstrādātās bērnu seksuālās uzvedības novērtēšanas sistēmas neatbilstību tiesību aktiem un nepieļaut tās ieviešanu bērnu aprūpes un izglītības iestādēs. Tiesībsargs aicināja atbildīgās ministrijas un BAC neizmantot Latvijas tiesību aktiem neatbilstošu metodisko materiālu darbā ar bērniem, kuri nav sasnieguši 16 gadu vecumu. IZM informēja Saeimu, ka norisinās bērna vecumam atbilstošas seksuālās un reproduktīvās veselības izglītības programmas izstrāde un jau ir izveidots digitālais mācību kurss pedagogiem par bērnu dzimumaudzināšanu.

Par Valsts policijas reidiem izglītības iestādēs

Jautājumā par policijas reidu un turpmāko administratīvo pārkāpumu procesu norises kārtību Valsts policija vēl arvien nav izpildījusi tiesībsarga [rekomendāciju](#) izstrādāt iekšējo normatīvo aktu (vadlīnijas) reidu veikšanai un izveidot vienotu rakstveida informāciju bērniem draudzīgā valodā par viņu tiesībām un pienākumiem administratīvā pārkāpuma procesā. Ieteikuma izpilde ir nozīmīga arī citās bērnu izdarīto administratīvo pārkāpumu lietās – iedzīvotāju sūdzības liecina, ka bērni netiek pienācīgi informēti par tiesībām un pienākumiem, amatpersonas kavējas ar likumisko pārstāvju informēšanu utt. Tādējādi personas nespēj pilnvērtīgi īstenot savu tiesību aizsardzību. Tiesībsargs sekos ieteikuma izpildei.

Bērna tiesības uz drošību

Bērniem ir vajadzīga īpaša aizsardzība un gādība, tostarp pienācīga tiesiskā aizsardzība. Valstij ir pienākums ikvienam bērnam nodrošināt tādu aizsardzību, kāda nepieciešama viņa labklājībai, ņemot vērā viņa vecāku, aizbildņu vai citu par bērnu tiesiski atbildīgu personu tiesības un pienākumus, un šajā nolūkā jāveic visi attiecīgie likumdošanas un administratīvie pasākumi.

Pārskata perioda raksturojums

[Zinojumā par palīdzības nodrošināšanu bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas](#), konstatēts, ka bērniem, kuri reibumā nonākuši policijas redzeslokā, tiek uzsākts administratīvā pārkāpuma process. Par katru gadījumu tiek ziņots bāriņtiesai un sociālajam dienestam. Tātad bērni, kuri bijuši reibumā, nonāk pašvaldības iestāžu – sociālā dienesta, bāriņtiesas un arī pašvaldības administratīvās komisijas – redzeslokā, kas ir pamats sākt darbu ar attiecīgo bērnu un viņa ģimeni. BAC rekomendēts pārliecināties, vai pēc informācijas saņemšanas no policijas, ārstniecības iestādēm vai personām, bāriņtiesās un bērnu aprūpes iestādēs ir sekojusi rīcība bērnu vajadzību nodrošināšanai.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par profilakses iestādi

Profilakses iestāde ir Valsts policijas struktūrvienība, kurā likumā noteiktajos gadījumos ievieto bērnu, kas izdarījis likuma pārkāpumu, vai bērnu ar sociālās uzvedības novirzēm. Valsts policijas funkcija nav bērnu aprūpe un pieskatīšana, bet tās pienākums ir sadarbībā ar citām iestādēm izdarīt visu iespējamo, lai bērnu nogādātu atbilstošā un drošā vidē. Profilakses iestādes telpas neatbilst bērnu vajadzībām un nav piemērotas bērnu izmitināšanai. Profilakses iestāde būtu likvidējama, vispirms atrisinot jautājumu par iespēju Rīgā bērnus, tostarp arī bērnus ar agresīvu uzvedību, nogādāt krīzes centrā vai aprūpes iestādē. Iekšlietu ministrijai rekomendēts izstrādāt grozījumus BTAL tiesību normās, paredzot Valsts policijas Profilakses iestādes slēgšanu.

Par iestāžu pieejamību

Atzinīgi vērtējama Rīgas valstspilsētas pašvaldības policijas sadarbība ar citām pašvaldībām situācijās, kad bērns nogādājams ģimenē citas pašvaldības teritorijā, ja likumiskie pārstāvji nevar ierasties pēc bērna vai ir citi apstākļi, kad jāiesaistās dzīvesvietas kompetentajām iestādēm. Tomēr pastāv grūtības sazināties ar citu pašvaldību iestādēm pēc to darba laika beigām. Rekomendēts pašvaldību tīmekļvietņu sadaļā “Bāriņtiesa” nodrošināt informāciju – telefona numuru tūlītējai palīdzības sniegšanai bērnam konkrētajā pašvaldībā; pašvaldību sadarbības grupām izstrādāt sadarbības organizēšanas kārtību un

kārtību, kādā īstenojama bērnu tiesību aizsardzība pašvaldībā ārpus iestāžu darba laika, vienlaikus paredzot vietu, kur tiek ievietoti bērni (arī apreibinošu vielu ietekmē), ja viņiem nav jāuzturas ārstniecības iestādē, bet ir šķēršļi nodot bērnus likumiskajiem pārstāvjiem.

Bērna tiesības uz identitāti

Identitāti veido daudzi elementi, piemēram, ziņas par izcelšanos, rase, kultūra, reliģija, valoda, pilsonība, vārds, ģimenes saites. No bērna tiesībām zināt vecākus izriet vecāku pienākums noteikt paternitāti.

Latvijā ik gadu aptuveni 3 % no dzimušajiem bērniem ir bez paternitātes. Bērnu, jaunatnes un ģimenes attīstības pamatnostādņēs 2022.–2027. gadam viens no rīcības virzieniem ir bērnu, kuriem nav noteikta paternitāte, vienlīdzīgu iespēju stiprināšana. Valstij ir jāveic viss iespējamais bērna paternitātes noteikšanai, izšķirot situācijas, kad bērna tēvs nav identificējams.

Pārskata perioda raksturojums

BAC aktualizēja, ka pieaug to ģimeņu skaits, kuras vēlas dzīvot neatkarīgu dzīvi, un valsts un pašvaldību institūcijas attiecīgās gribas dēļ nespēj aizstāvēt bērnu tiesības un intereses. Vecāki apzināti neregistrē bērna dzimšanu, tā nepildot pienākumu paziņot par bērna piedzimšanu. Dažkārt bērni nav dzimuši ārstniecības personas klātbūtnē, tādēļ bērna izcelšanos nav iespējams konstatēt. Starpinstitūciju sadarbības sanāksmēs jēgpilns risinājums netika rasts. Normatīvie akti neparedz atbildību par bērna dzimšanas fakta apzinātu nepaziņošanu mēneša laikā, līdz ar to nav juridiska pamata uzsākt administratīvā pārkāpuma procesu vai kriminālprocesu. Šādiem gadījumiem valstī nav izstrādāts bērna tiesību aizsardzības mehānisms dzimšanas reģistrēšanai, jo iestādēm nav atbilstošu rīku (procesu), lai iegūtu vajadzīgās ziņas. Tieslietu ministrija sadarbībā ar citām iestādēm tika aicināta izstrādāt mehānismu bērna dzimšanas fakta reģistrācijai gadījumos, kad vecāks nepilda savu pienākumu, un apsvērt vecāka atbildības noteikšanu. Ministrijas pārstāvji nesaskata pamatu šāda regulējuma atjaunošanai vai, vēl jo vairāk, kriminālatbildības ieviešanai, tomēr vecāku apzinātu izvēli neziņot par bērna piedzimšanu vai dzimšanas fakta reģistrēšanas kavēšanu (piemēram, atsakoties sadarboties ar bāriņtiesu) būtu pamats atzīt par vecāku tiesību izmantošanu pretēji bērna interesēm, līdz ar to bāriņtiesai būtu pamats lemt par vecāku tiesību ierobežošanu. Ņemot vērā to, ka ministrija nesaskata vajadzību uzlabot tiesisko regulējumu, bet praksē ir pierādījies, ka tas nav pietiekami efektīvs, tiek gatavots ziņojums par konstatēto problēmu.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par tautību adopcijas procesā

Normatīvais regulējums neparedz Adopcijas reģistrā iekļaut ziņas ne par adoptētāju saziņas valodu ģimenē un tautību, ne arī par adoptējamā bērna saziņas valodu un tautību. Tas liecina, ka minētajiem identitātes elementiem, tai skaitā bērna etniskai izcelsmei, netiek pievērsta pietiekama vērība, nosakot adoptējamā bērna un iespējamo adoptētāju saderību. Tādējādi Labklājības ministrijai, uzsākot adopcijas procesu un informējot iespējamos adoptētājus par adoptējamo bērnu, nav iespējams labākajā veidā nodrošināt bērna tiesības uz identitāti saglabāšanu. Ministrijai rekomendēts [pilnveidot adopcijas tiesisko regulējumu](#).

Par bērna tiesībām uz identitāti ārpusģimenes aprūpē

Bāriņtiesai ir īpaši jā rūpējas, lai bērna tiesības ārpusģimenes aprūpē tiktu ievērotas arī jautājumā par paternitāti. Pārbaudes lietā konstatēts, ka, bērnam nonākot ārpusģimenes aprūpē, netika veicināta paternitātes atzīšana, kaut gan bāriņtiesai bija zināma bērna izcelšanās, jo bērna māte bija par to informējusi, un arī iespējamais bērna tēvs to nenoliedza. Bāriņtiesa uzskatīja, ka paternitātes noteikšana nav bērna interesēs, jo iespējamais bērna tēvs ir garīgi slims un nevar parūpēties par bērnu. Šāds viedoklis ir pretējs bērna tiesībām. Bāriņtiesai rekomendēts turpmāk gadījumā, kad kļūst zināms bērna iespējamais tēvs, neatkarīgi no viņa veselības stāvokļa [veicināt paternitātes noteikšanu](#).

Par bērna tiesībām uz identitāti, ja mātei pārtrauktas aizgādības tiesības

Dzimtsarakstu nodaļā atteica pieņemt vecāku kopīgu iesniegumu bērna paternitātes brīvprātīgai atzīšanai, jo mātei pārtrauktas aizgādības tiesības, un ieteica vērsties tiesā. [Konstatēts](#), ka minētā rīcība neatbilst tiesību normām un bērna tiesībām. Turklāt šāda prakse dzimtsarakstu nodaļās pastāvējusi ilgstoši. Tieslietu ministrijā arī atzina ka bērna mātei, kurai atņemtas vai pārtrauktas aizgādības tiesības, saglabājas tiesības kopā ar bērna tēvu iesniegt iesniegumu paternitātes atzīšanai. Dzimtsarakstu nodaļas ir informētas par normatīvā regulējuma piemērošanas prakses maiņu.

Par dzimtās valodas lietošanu starpbrīžos

Skola iekšējās kārtības noteikumos paredz – skolēni stundu starpbrīžos drīkst sarunāties tikai latviešu valodā. Tiesībsargs [skaidroja](#), ka Valsts valodas likums atbilstoši tā 2. panta trešajai daļai neattiecas uz valodu lietošanu Latvijas iedzīvotāju neoficiālajā saziņā. Starpbrīdī starp skolēniem notiek neoficiāla saziņa, tātad viņiem šajā laikā ir atļauts sarunāties krievu valodā. Tomēr arī starpbrīžos ir veicināma skolēnu saziņa latviešu valodā. Ja latviešu valoda tiek lietota vienīgi stundās, būtiski samazinās iespēja

praktizēties latviešu valodā. Krievu valodas lietošana starpbrīdī nedrīkst izslēgt no saziņas tos skolēnus, kuri krievu valodu neprot vai nevēlas tajā runāt.

Bērna tiesības uz saskarsmi

Bērnām ir saskarsmes tiesības, proti, tiesības uzturēt personiskas attiecības un tiešus kontaktus ar jebkuru no vecākiem, brāļiem, māsām un vecvecākiem, kā arī citiem cilvēkiem, ar kuriem bērns ilgu laiku ir dzīvojis nedalītā saimniecībā. Savukārt vecākiem ir ne vien tiesības, bet arī pienākums veidot saskarsmi ar bērnu. Saskarsme neietilpst aizgādības tiesību tvērumā.

Pārskata perioda raksturojums

Bērna saskarsmes tiesību nodrošināšana nav uzlabojusies gadījumos, kad vecāki strīdu izšķir tiesā. Joprojām lietās, kas skar aizgādības un saskarsmes tiesības, ir grūtības īstenot tiesas nolēmumu izpildi. Konstatēts, ka grūtības izpildīt tiesas nolēmumu pastāv arī [bērna nevēlēšanās dēļ](#).

Tiesībsargs konstatēja – sociālais dienests piekopj praksi ziņot bāriņtiesai, ka veikt sociālo darbu ar vecākiem saskarsmes tiesību nepildīšanas dēļ nav nepieciešams. Par pamatojumu tam tiek norādīts, piemēram, ka sociālas problēmas nav konstatētas un bērna pamatvajadzības ģimenē tiek nodrošinātas. Sociālo darbu veic ar ģimenēm, kurās ir sarežģīta sociālā situācija, augsti un vidēji riski bērna drošībai, vecākiem ir garīgās attīstības traucējumi, bezdarbs, trūkst materiālo resursu u. c. Labklājības ministrijai lūgts viedoklis par sociālā dienesta pienākumiem un uzdevumiem sociālā darba veikšanai, ja bāriņtiesa ir uzdevusi vecākam, kurš iesaistīts lietā par aizgādības tiesību pārtraukšanu saistībā ar tiesas nolēmuma nepildīšanu, sadarbībā ar sociālo dienestu novērst bērna attīstībai nelabvēlīgos apstākļus. Sociālajam dienestam nav pieejami metodiskie materiāli darbam šādos gadījumos. Jāatzīst, ka ministrija atbildi sniegusi vispārīgi, neiedziļinoties problemātikā. Ministrija neuzskatīja, ka būtu vajadzīgs uzlabot to bērnu tiesību aizsardzību, kuri pakļauti strīdu risināšanai valstī noteiktā tiesību aizsardzības mehānisma ietvaros, vai arī izveidot atbilstīgu pakalpojumu, izstrādāt metodisko materiālu sociālajiem darbiniekiem darbam ar bērniem un vecākiem, kuri nevar vienoties par bērnam būtiskiem jautājumiem.

Neraugoties uz to, ka tiesībsargs katru gadu pievērš Tieslietu ministrijas un Labklājības ministrijas uzmanību saskarsmes tiesību īstenošanas problemātikai, līdz šim uzlabojumi nav panākti. Tādēļ tiesībsargs turpinās centienus pārliecināt abas minētās ministrijas.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par pakalpojumu bērna un vecāku attiecību atjaunošanai un uzlabošanai

Joprojām nav ieviests pakalpojums bērna un vecāku attiecību atjaunošanai un uzlabošanai. Lai nodrošinātu bērna tiesību efektīvu nodrošināšanu vecāku strīdos, [tiesībsargs jau 2021. gada sākumā aicināja](#) Labklājības ministriju izvērtēt nepieciešamību izveidot valsts apmaksātu sociālo pakalpojumu ar mērķi atjaunot un uzlabot bērna un šķirti dzīvojoša vecāka attiecības vai piedāvāt citu efektīvu risinājumu minētā mērķa sasniegšanai.

Par tiesību aizsardzības mehānismu saskarsmes lietās

ECT 2023. gada spriedums lietā “[E. K. pret Latviju](#)” nepārprotami liecina par sistēmiskiem trūkumiem saistībā ar valstī noteikto tiesību aizsardzības mehānismu saskarsmes tiesību īstenošanai, un valstij ir pienākums atbildīgi rīkoties, lai izveidotu tādu mehānismu, kas strīda gadījumā nodrošinātu gan bērna, gan šķirti dzīvojoša vecāka tiesības uz ģimenes dzīvi. Nav konstatēts, ka pēc sprieduma valstī būtu veikti kādi uzlabojumi, lai novērstu līdzīgas situācijas un lai vecākiem būtu pieejami pakalpojumi, kas uzlabotu viņu attiecības un palīdzētu būt pietiekami labiem vecākiem.

Par saskarsmi ārpusģimenes aprūpē

Joprojām saglabājas tendence ierobežot ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu saskarsmi ar viņu tuviniekiem. 2024. gadā izskatītas divas pārbaudes lietas. [Vienā no tām](#) tika konstatēts, ka vecvecāka un mazdēla tiesības uz saskarsmi nepamatoti, proti, bez bāriņtiesas lēmuma ierobežotas laikā, kad bērns atradies audžuģimenē. [Otrā pārbaudes lietā](#) konstatēts, ka bāriņtiesa ilgstoši neizskatīja aizbildnes iesniegumu un nepieņēma lēmumu par bērna saskarsmi ar māti ieslodzījumā, ilgstoši pieļaujot situāciju, ka bērns vairākas diennaktis ciemojas pie mātes ieslodzījuma vietā, kā arī pie mātes vīra ārvalstī bez bāriņtiesas lēmuma. Bāriņtiesām un BAC sniegtas rekomendācijas.

Par saskarsmes nolēmumu piespiedu izpildi

Maznodrošinātai personai nav pietiekamu naudas līdzekļu, lai bērna un savu tiesību aizsardzībai vērstos pie zvērīnāta tiesu izpildītāja tiesas sprieduma izpildei. Tiesa ir noteikusi bērna saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību, bet to nav iespējams īstenot otra vecāka rīcības dēļ. Ja civillietas iztiesāšanas laikā persona nebija atbrīvota no tiesas izdevumiem, bet pēc sprieduma spēkā stāšanās materiālais stāvoklis ir pasliktinājies, persona nevar vērsties pie tiesu izpildītāja, jo nav iespējams saņemt piespiedu izpildes izdevumu atvieglojumus. Atbilstoši Tieslietu ministrijas viedoklim jautājums par risinājumiem šādās situācijās būtu vērtējams plašākā kontekstā. Ministrija apliecināja gatavību organizēt diskusiju, tomēr risinājumi nav rasti.

Bērna tiesības neciest no vardarbības

Vardarbība ir visu veidu fiziska vai emocionāla cietsirdība, seksuāla izmantošana, pamešana novārtā vai izturēšanās, kas apdraud vai var apdraudēt bērna veselību, dzīvību, attīstību vai pašcieņu. Emocionāla vardarbība ir bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot, lamājot, pazemojot, bērna klātbūtnē vardarbīgi izturoties pret viņa tuvinieku vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai).

Pārskata perioda raksturojums

Jau 2023. gadā tika aktualizēta situācija daudzdzīvokļu mājās, kad kaimiņš, smēķējot pie atvērtā sava dzīvokļa loga, pakļauj tabakas dūmu iedarbībai citā dzīvoklī dzīvojošu bērnu. Valstī noteiktais tiesību aizsardzības mehānisms nav bijis efektīvs. Iestāžu izpratne un rīcība nav bijusi vērsta uz bērna aizsardzību no tabakas dūmu iedarbības. Rīgas valstspilsētas pašvaldībai rekomendēts rast piemērotus risinājumus un iesaistīties, lai uzlabotu pašvaldības policijas darbu un nodrošinātu atbilstošu reaģēšanu uz šādiem pārkāpumiem. Rīgas valstspilsētas pašvaldība uzdeva pašvaldības policijai risināt problēmu, izpildot arī tiesībsarga rekomendācijas. Policija atzina savas kļūdas un informēja par risinājumiem, lai katrs bērns tiktu pasargāts no tabakas dūmiem.

Nemazinās bērnu savstarpējā vardarbība izglītības iestādēs. Iesniegumi liecina, ka bērniem trūkst prasmju risināt konfliktus nevardarbīgā veidā, bet skolas nespēj laikus pamanīt bērnu uzvedības problēmas un atbilstoši reaģēt. Vardarbības gadījumi tiek skaidroti ar nejaušību vai cietušā bērna uzvedību, tā faktiski pieļaujot vardarbību. Tādējādi tiek būtiski traucēts arī izglītības process. Problēmas risināšanai ir pieejami vairāki jauni instrumenti, piemēram, MK noteikta rīcības kārtība gadījumos, kad izglītojamais apdraud savu vai citu personu drošību, BAC izstrādāts rīcības algoritms izglītības iestādēm vardarbības gadījumos, tomēr skolas kavējas risināt problēmas ārpus izglītības iestādes un piesaistīt citas iestādes (izglītības pārvaldi vai BAC).

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par lēmuma par pagaidu aizsardzību pret vardarbību nosūtīšanu sociālajam dienestam

Jau 2022. gadā tiesībsargs vērsa tiesu uzmanību uz pienākumu nosūtīt sociālajam dienestam un bāriņtiesai lēmumu par pagaidu aizsardzību pret vardarbību. Konstatēts, ka Rīgas apgabaltiesas lēmumā nebija iekļauta norāde nosūtīt lēmumu arī sociālajam dienestam atbilstoši bērna dzīvesvietai. Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja tika aicināta pārrunāt ar tiesnešiem jautājumu par lēmuma par pagaidu aizsardzības pret vardarbību nosūtīšanu sociālajam dienestam atbilstoši Civilprocesa likuma 250.⁶² panta piektajai daļai.

Bērna tiesības uz veselības aizsardzību

Saskaņā ar ANO Bērnu tiesību konvencijas 24. panta 1. punktu valsts atzīst ikviena bērna tiesības uz visaugstvērtīgāko pieejamo veselības standartu. Bērnu tiesības uz veselību ietver ne tikai laikus veiktus un atbilstošus profilaktiskus un veselību veicinošus pasākumus, bet arī tiesības augt un attīstīties tā, lai sasniegtu savu spēju maksimumu. Bērnam ir tiesības tikt uzklaustam un atbilstoši vecumam un briedumam saņemt saprotamu informāciju, piedaloties ar ārstniecību saistītā lēmuma pieņemšanā.

Pārskata perioda raksturojums

Zinotumā atklāta likumisko pārstāvju bezspēcība un birokrātiskie un normatīvie šķēršļi gadījumos, kad apreibinošas vielas lietojušam bērnam (jo īpaši nemotivētam) nepieciešama palīdzība. Ir svarīgi nepieļaut pusaudzā piekļuvi atkarību izraisošām vielām, taču tieši piekļuves nepieļaušana sagādā vislielākās grūtības. Valstī nav pakalpojuma, kurā bērns pret viņa gribu tiktu norobežots (izolēts) un saņemtu terapiju, medicīnisko un sociālo rehabilitāciju. Atturības laiks ir ļoti svarīgs. Atšķiras speciālistu uzskati par bērnu kā atkarīgu personu un nepieciešamību viņam palīdzēt. Ārsti uzskata, ka vainojamas sociālās problēmas: nepiemēroti dzīves apstākļi, jēgpilnu brīvā laika nodarbjū trūkums u. tml. Savukārt sociālās jomas pārstāvji uzskata, ka ārsti neārstē bērnus no atkarības. Normatīvajos aktos nav skaidrots termins “obligātā ārstēšana”. Gan normatīvo aktu trūkumu, gan atšķirīgo viedokļu dēļ nevar panākt vienotu risinājumu. Veselības ministrija ilgstoši nenodrošina atbilstošu narkoloģijas pakalpojumu pieejamību bērniem, tādējādi tiek būtiski pārkāptas bērnu tiesības uz dzīvību, veselību un attīstību. Ministrijai sniegtas 20 rekomendācijas situācijas uzlabošanai.

Ārstniecības likumā definēts paliatīvās aprūpes jēdziens. Ministru kabinets, izstrādājot regulējumu par paliatīvo aprūpi, skaidri neregulēja bērnu paliatīvās aprūpes jautājumus. Tādējādi bērniem paredzētā pakalpojuma saturs, kā arī organizēšanas, finansēšanas un saņemšanas kārtība pakalpojuma saņēmējiem radīja neskaidrības – regulējums ir sadrumstalots un noteikts vairākos normatīvajos aktos. Tiesībsargs aicināja Ministru kabinetu pilnveidot noteikumus, nosakot tajos arī valsts nodrošinātos bērnu paliatīvās aprūpes pakalpojumus un to saņemšanas kārtību.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par bērnu tiesību ievērošanu VSIA “Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca “Ainaži””

Tiesībsargs veica iepriekš nepieteiktu pārbaudi slimnīcā “Ainaži”. Vizītes mērķis bija pārbaudīt 2018. gadā sniegto rekomendāciju izpildi. Salīdzinājumā ar 2018. gadu gultasvietu skaits samazināts par 35. Slimnīcā ar 45 gultasvietām (vizītes laikā 28 bērni) strādā 80 darbinieki. Slimnīcas kā ārstniecības iestādes veids – specializētā slimnīca vai aprūpes slimnīca – ir neskaidrs. Darbība neatbilst nevienai no

minētajām slimnīcām. Vardarbība pret bērniem vai bērnu savstarpēja vardarbība nav konstatēta.

[Slimnīcai sniegtas rekomendācijas](#), kā arī izteikts aicinājums izpildīt 2018. gadā sniegtos ieteikumus. Ziņojums nosūtīts arī Veselības ministrijai.

Par bērna vakcināciju

Jautājumu par vakcināciju aktualizēja plašsaziņas līdzekļos izskanējusi traģiska ziņa par nevakcinēta ar difteriju saslimuša bērna nāvi. Tiesībsargs [skaidroja](#) bērna, vecāku un ārsta tiesības un pienākumus. Lai pārliecinātos par to, kā praksē tiek piemērots tiesiskais regulējums, tiesībsargs turpina izskatīt pārbaudes lietu.

Par izglītības iestāžu mācību agrākā sākuma laika noteikšanu

Pārāk agrs mācību stundu sākuma laiks var ietekmēt bērnu, sevišķi pusaudžu, tiesības uz veselību un attīstību. Lai nodrošinātu bērniem pietiekamu miega stundu skaitu, tiesībsargs aicināja valsts līmenī noteikt, ka [pielaujamais mācību sākums nav agrāks par plkst. 8.00](#). Vienlaikus izglītības iestādes mudinātas noteikt bērnu interesēm labvēlīgāku mācību sākuma laiku, kas pamatskolā varētu būt ne agrāk par plkst. 8.30, bet vidusskolā – plkst. 9.00. Atbildīgās ministrijas nesteidza rīkoties, tādēļ tiesībsargs uzrunāja arī Saeimu. Tā aicināja atbildīgās ministrijas risināt jautājumu par mācību stundu sākuma laiku skolās.

Par atpūtas organizēšanu pirmsskolas izglītības iestādēs

Vērtējot to, kā pirmsskolas izglītības iestādē [organizē atpūtu pēc pusdienām](#), tiesībsargs atzina, ka nepieciešams uzlabot bērnodārzu darbinieku izpratni par pusdienlaika atpūtu, jo gulēšana nedrīkst būt obligāta bērniem, kuriem tā nav nepieciešama. Pašvaldības un pirmsskolas izglītības iestādes aicinātas iepazīties ar labās prakses apkopojumu atpūtas pēc pusdienām organizēšanā un izvērtēt iespēju piecu gadu vecumu sasniegušiem bērniem nodrošināt viņu vajadzībām atbilstošāku atpūtu.

Par bērnu piekļuvi valsts apmaksātajiem stomatoloģijas pakalpojumiem

Bērnam bija akūti nepieciešama zoba ekstrakcija, taču Stomatoloģijas institūts bezmaksas operāciju atteica, jo valsts kvotas līdz gada beigām esot beigušās. Valsts apmaksāts pakalpojums tika nodrošināts tikai pēc tiesībsarga iesaistīšanās. Stomatoloģijas institūts skaidroja, ka informācija par maksas pakalpojumu bija kļūdaina, jo pierakstu sistēmā nebija atzīmes par akūtu nepieciešamību, kas ļāvu saņemt attiecīgo pakalpojumu bez maksas. Savukārt Nacionālais veselības dienests (turpmāk arī – NVD) informēja, ka ārstniecības iestādēm visa gada garumā ir pienākums veidot pacientu gaidīšanas rindas valsts apmaksāto pakalpojumu saņemšanai. Pacientu skaits un gaidīšanas laiks tiek ņemts vērā, lemjot par valsts finansējuma piešķiršanu konkrētai ārstniecības iestādei.

Bērna tiesības uz izglītību

Ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību. Satversme garantē valsts apmaksātu pamatizglītību un vidējo izglītību. Katrai pašvaldībai ir jānodrošina bērniem iespēja iegūt pirmsskolas izglītību, pamatizglītību, vidējo izglītību, kā arī jāīsteno interešu izglītība. Bērnam ir pienākums apgūt pirmsskolas sagatavošanas programmu, pamatizglītību un mācīties atbilstoši savai fiziskajai un garīgajai attīstībai.

Pārskata perioda raksturojums

Sabiedrībā rezonansi raisīja IZM izstrādātā jaunā mācību sasniegumu vērtēšanas sistēma. Izglītības ministre noraidīja sabiedrības lūgumu ļaut skolēniem uzlabot vairāk par vienu atzīmi, jo nepieciešama vērtēšanas filozofijas maiņa. Tiesībsargs lūdza IZM pamatot vērtēšanas kārtības atbilstību bērnu interesēm. Teju astoņus mēnešus vēlāk ministrija atbildēja, ka iegūtā vērtējuma uzlabošana tiks nodrošināta vienīgi izglītojamajiem ar speciālajām vajadzībām.

Skolu tīklu reformu rezultātā samilzusi problēma saistībā ar [izglītojamo nokļūšanu skolā](#). Lai veicinātu bērnu interešu ievērošanu, pašvaldības ir informētas par [tiesībsarga novērojumiem](#), kas jāņem vērā, gan nodrošinot transportu skolēniem, gan risinot individuālus gadījumus. Jūnijā veiktā [aptauja par mācību sākuma laiku un skolēnu nokļūšanu skolā](#) guva lielu atsaucību – saņemtas 3684 anketas. Var apgalvot, ka novados dzīvojošo bērnu labbūtību ievērojami pasliktina transporta pakalpojumu organizācija. Bērni spiesti izbraukt uz skolu pat pirms plkst. 7.00, pavadīt ceļā vairāk nekā stundu, bet atgriezties mājās vakarā, tādējādi pavadot skolā laiku, kas pielīdzināms pilnvērtīgai pieaugušo darbdienai. Sevišķi smaga ikdiena ir bērniem, kuri apgūst speciālās izglītības programmas – viņi dažkārt ir spiesti mērot nesamērīgi garu ceļu uz citu pašvaldību skolām vai pat dzīvot internātā. Pašvaldības vērta uzmanību uz sliktu ceļu stāvokli, kas bērnu pārvadāšanu padara ilgāku un nedrošāku.

Lai veicinātu izpratni par bezmaksas izglītības jēdzienu, tiesībsargs turpina vecākiem, izglītības iestādēm un pašvaldībām skaidrot mācību līdzekļu nodrošināšanas pienākuma sadalījumu un risināt individuālus gadījumus. Vēl arvien ir neskaidrības gan par privāto viedierīču izmantošanu mācību vajadzībām, gan par mācību līdzekļiem mājasdarbu izpildei, gan par apgērba iegādi u. c. [Skaidrojumi](#) sniegti arī par vecāku iniciatīvas robežām – ziedošana balstās uz brīvprātības principu, tādēļ konkrētu iemaksu pieprasīšana nav pieļaujama.

Izgaismojas tendence neievērot normatīvos aktus iekļaujošās izglītības jomā. Ja bērns ar speciālajām vajadzībām uzņemts vispārējās izglītības programmā, izglītības iestādei ir pienākums nodrošināt atbalsta pasākumus un izstrādāt individuālu plānu. Nav pieļaujams, ka izglītības iestāde, zinot par bērna speciālajām vajadzībām vai pat saņemot no vecākiem speciālistu rekomendācijas, mēnešiem izvairās sastādīt plānu un nepiesaista atbalsta speciālistus. Lai arī individuālā plāna izstrādes termiņš normatīvajos aktos nav noteikts, iestādei ir jārīkojas bez kavēšanās un ievērojot bērna labākās intereses. Konstatēta normatīvajiem aktiem neatbilstoša [izglītības iestāžu rīcība](#) – visbiežāk par atbilžu nesniegšanu uz iesniegumiem, retāk par izglītības dokumentu aizturēšanu. Pašvaldību dibinātas skolas vai bērnudārzi ir iestādes, uz kurām attiecināmi valsts pārvaldes principi, tostarp, labas pārvaldības princips.

Satversmes tiesa lietas, kas ierosināta pēc tiesībsarga [pieteikuma](#), spriedumā atzina, ka bērni, kuri atbilstoši savam veselības stāvoklim un psiholoģiskajai sagatavotībai pamatizglītības ieguvi sāk gadu agrāk, ir salīdzināmos apstākļos ar tiem bērniem, kuri izglītību iegūst vispārējā kārtībā, taču atšķirīga nelabvēlīga attieksme ir pieļaujama. Bērniem, kuri mācības uzsāk gadu agrāk, ir liegta iespēja iegūt izglītību dzīvesvietai tuvākajā skolā, viņi var mācīties tikai tajās skolās, kurās ir brīvas vietas. Septiņus gadus vecu bērnu prioritāra uzņemšana attiecas arī uz tiem bērniem, kuri pretendē uz uzņemšanu skolā, kas nav viņu dzīvesvietai tuvākā, vai kuri nav deklarēti attiecīgajā pašvaldībā.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par bērnu obligāto sagatavošanu pamatizglītības ieguvei

Gadījums Mārupes novadā izgaismoja pašvaldību dažādo izpratni par obligātās sagatavošanas pamatizglītības ieguvei sākuma brīdi. Daudzās pašvaldībās obligāto sagatavošanu sāk tā gada 1. septembrī, kurā bērnam paliek pieci gadi, nodrošinot divu gadu sagatavošanu pirms skolas. Savukārt Mārupē bērnus uzņem pirmsskolā tikai pēc piecu gadu vecuma sasniegšanas, tādējādi nav skaidrs, kādā apmērā tiks īstenota obligātā sagatavošana, ja bērns ir dzimis pēc 1. septembra. Problēmas cēlonis ir Vispārējās izglītības likuma 20.¹ panta pirmās daļas gramatiskais iztulkojums. IZM atzīst par nepieļaujamu, ka bērns tiek uzņemts pēc piecu gadu vecuma sasniegšanas, taču nevēlas precizēt strīda normu, ļaujoties uz bērnu interesēm atbilstošu praksi daļā pašvaldību. Tiesībsargs turpinās veicināt regulējuma precizēšanu.

Par uzņemšanu vidusskolās

Ar 2023. gada grozījumiem Vispārējās izglītības likumā ir novērsta situācija, ka izglītojamajiem, kuri bija atbrīvoti no valsts pārbaudījumiem, nebija paredzētas tiesības saņemt pamatizglītības sertifikātu. Šiem izglītojamajiem ir tiesības piedalīties vienlīdzīgā konkursā uz mācībām izvēlētajās vidusskolās. Tomēr izgaismojās nākamā problēma – no eksāmeniem atbrīvotais bērns zaudē iespēju tikt uzņemtam vidusskolā tādēļ, ka nav saņēmis vērtējumu eksāmenā un attiecīgi nenasniedz noteikto punktu skaitu. Minēto problēmu var risināt, pieņemot MK noteikumus par izglītojamo uzņemšanu vidusskolā. Atbilstoša regulējuma nepieciešamību tiesībsargs [aktualizēja jau 2023. gadā](#), taču regulējums vēl nav izstrādāts.

Par brāļu un māsu prioritāru uzņemšanu pirmsskolas izglītības iestādēs

Ādažu novadā nepastāvēja brāļu un māsu prioritārā uzņemšana pirmsskolas izglītības iestādēs, un vecāki bija spiesti vest bērnus uz dažādiem bērnudārziem. Tiesībsargs lūdza pašvaldību paredzēt saistošajos noteikumos, ka, komplektējot izglītības iestāžu grupas, iespēju robežās tiek nodrošināta vienas ģimenes bērnu uzņemšana vienā izglītības iestādē. Pašvaldība rekomendāciju izpildīja.

Par pašvaldības atbalstu profesionālās ievirzes izglītībai

Jelgavas novadā deklarētie bērni apgūst profesionālās ievirzes programmas arī Jelgavas valstspilsētas pašvaldības izglītības iestādēs, jo novadā alternatīvas nav pieejamas. No 1. septembra līdzfinansējuma maksa izglītojamajiem, kuri nav deklarēti Jelgavas valstspilsētā, noteikta dubultā apmērā. Jelgavas valstspilsētai bija tiesības šādi rīkoties. Par Jelgavas novada bērnu profesionālās ievirzes izglītību primāri ir jā rūpējas novada pašvaldībai, tādēļ tā [aicināta noteikt kārtību](#), kādā Jelgavas novada izglītojamajiem tiek līdzfinansēta profesionālās ievirzes izglītība citās pašvaldībās.

Par atbalsta pasākumiem

Bērnā ar selektīvo mutismu ir grūtības runāt sabiedriskās situācijās, tostarp skolā, tādēļ viņam ir jānodrošina samērā vienkārši atbalsta pasākumi. Vecāki klases audzinātājam iesniedza ārstu rekomendācijas, tomēr tās pusotra gada laikā netika ievērotas un skolas vadība pat netika informēta par nepieciešamību izstrādāt individuālu mācību plānu. Pedagoģes nevērība un diagnozes neuztveršana nopietni izvērtās bērna histērijā, pēc kuras viņš nebija spējīgs apmeklēt skolu. Tiesībsargs konstatēja, ka skolā pieļauts bērna tiesību un normatīvo aktu pārkāpums, jo vairāku mēnešu garumā pilnvērtīgi netika nodrošināts speciālistu rekomendācijām atbilstošs mācību process. Nozīmīgu palīdzību šajā gadījumā sniedza pašvaldība.

Par minimālo gaisa temperatūru izglītības iestādes telpās

Tiesībsargs konstatēja, ka skolā minimālā gaisa temperatūra tiek sasniegta tikai dienas beigās, un aicināja Jelgavas novada pašvaldību kā dibinātāju nekavējoties [novērst ar apkuri vai ēkas siltināšanu saistītos trūkumus](#), lai nepieļautu, ka mācību telpās gaisa temperatūra ir zemāka par 18 °C. Pašvaldība atbildēja, ka ir sākts ēkas energoefektivitātes paaugstināšanas projekts un būvniecības darbus paredzēts pabeigt 2026. gadā.

Bērna tiesības uz ģimeni un sociālo nodrošinājumu

Ikvienam bērnam ir neatņemamas tiesības uz ģimeni, pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem un labvēlīgu sociālo vidi, kas nodrošina viņa pilnvērtīgu fizisko un intelektuālo attīstību. Lai bērni varētu pilnīgi un harmoniski attīstīties kā personības, viņiem jāaug ģimenē laimes, mīlestības un sapratnes gaisotnē. Katram bērnam ir jāsaņem atbilstošs uzturs, apģērbs un mājoklis. Ģimenes ar bērniem no pašvaldības un valsts saņem dažādus pabalstus un atbalstu bērnu audzināšanā un izglītošanā.

Pārskata perioda raksturojums

Tiesībsargs lūdza IZM informēt par progresu izglītības iestāžu internātu darbības regulējuma sakārtošanā. Jau ilgu laiku valstī nav vienota normatīvā regulējuma par internāta pakalpojuma saņemšanas un uzraudzības kārtību, saturu un internātiem nepieciešamo personālu. Tiesību akti paredz vien minimālās higiēnas prasības. Regulējuma trūkuma dēļ pastāv tādi internāti, kuros nav droši un piemēroti sadzīves apstākļi, turklāt tie veicina nepamatotu bērnu nošķiršanu no ģimenēm. IZM 2023. gadā izstrādāja grozījumus Vispārējās izglītības likumā, taču to turpmākā virzība Saeimā netika atbalstīta. Pēc tiesībsarga vēstules saņemšanas IZM organizēja sanāksmi, kuras dalībnieki vienojās izveidot darba grupu, lai izstrādātu izglītības iestāžu internātu darbības tiesisko regulējumu. Jāuzsver, ka tiesībsargs kategoriski neatbalsta pirmsskolas un pamatskolas vecuma bērnu ievietošanu internātā. Bērnu dzīvošana internātā ir pretrunā ar bērna tiesībām dzīvot ģimenē, kas ir svarīgi bērna pilnvērtīgai attīstībai un sagatavošanai patstāvīgai dzīvei. Nereti zem internāta pakalpojuma “slēpjas” iestāžu bezdarbība, nerisīnot jautājumus par bērna nokļūšanu izglītības iestādē, vai sociālās problēmas ģimenē. Joprojām pastāv arī internāti pirmsskolas vecuma bērniem. Tiesībsargs turpinās sekot regulējuma izstrādei.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par ēdināšanas maksas atvieglojumiem izglītojamajiem, kuri uzturas internātā

Gulbenes novada pašvaldība bija piešķīrusi 100 % atlaidi ēdināšanas maksai bērniem, kuri izglītības iestādē uzturas visu diennakti, skaidrojot to ar nepieciešamību atbalstīt ģimenes, kuras cietušas skolu tīkla reorganizācijas dēļ. Taču patiesībā tieši ēdināšanas atbalsts veicina bērnu uzturēšanos internātos vai pirmsskolas izglītības iestādē visu diennakti. Tādējādi tiek apdraudētas bērnu tiesības dzīvot ģimenē. Tiesībsargs lūdza pašvaldību [novērst nevienlīdzīgo attieksmi pret bērniem](#), kā arī turpmāk ar motivējošiem pasākumiem veicināt bērnu uzturēšanos ģimenē, nevis internātos. Pašvaldība rekomendāciju izpildīja – novērsa labvēlīgāku attieksmi pret tiem bērniem, kas uzturas iestādē visu diennakti, un viņiem vairs nav paredzēti lielāki ēdināšanas atvieglojumi. Tiesībsargs aicināja Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju (turpmāk arī – VARAM) mudināt pašvaldības to saistošajos noteikumos ievērot bērnu tiesības, taču ministrija neatzīst savu atbildību šajā pienākumā.

Par pašvaldības līdzfinansējuma par bērnu izglītošanu aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli

Pašvaldība saviem iedzīvotājiem par citā pašvaldībā iegūto profesionālās ievirzes izglītību izmaksāja līdzfinansējumu, ieturot no tā iedzīvotāju ienākuma nodokli. Tāda prakse nav bērnu interesēm atbilstoša. Pēc būtības kompensācija (līdzfinansējums) nevar tikt uzskatīta par ienākumu, jo vecāki šo naudas summu ir novirzījuši bērna izglītošanai. Tiesībsargs aicināja Saeimu [grozīt likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9. panta pirmo daļu](#), paredzot, ka gada apliekamajā ienākumā netiek ietverts un ar nodokli netiek aplikts līdzfinansējums (kompensācija) bērnu pirmsskolas izglītības, pamatzglītības, vidējās izglītības, profesionālās ievirzes izglītības vai interešu izglītības iegūšanai. Saeima nav sniegusi atbildi par šīs rekomendācijas izpildi.

Par sociālo nodrošinājumu nozieguma rezultātā dzimušiem bērniem bez paternitātes

Ja bērns ieņemts nozieguma rezultātā, bērna dzimšanas reģistrā visbiežāk netiek veikts ieraksts par tēvu. Tāda situācija veidojas gan tad, ja bērna bioloģiskais tēvs kriminālprocesā tiek noskaidrots, gan arī tad, ja netiek noskaidrots. Ja bērna izcelšanās ir noskaidrota, bet nav ieraksta dzimšanas reģistrā, bērna tēvs faktiski ir atbrīvots no uzturlīdzekļu nodrošināšanas pienākuma. Savukārt mātei nav iespējams saņemt uzturlīdzekļus bērna uzturam ne no personas, no kuras bērns izcēlies, ne no Uzturlīdzekļu garantiju fonda (turpmāk arī – UGF). Tieslietu ministrija atsaucās uz tiesībsarga [ierosinājumu](#) un secināja, ka problēmu varētu atrisināt ar jaunu atbalsta veidu bērniem, kuriem nav noteikta paternitāte. Tādējādi atbalsts tiktu sniegts ne tikai tiem bērniem, kuri dzimuši noziedzīga nodarījuma rezultātā, bet arī citiem

bērniem bez paternitātes. Atbalsta veids līdz šim nav ieviests, tādēļ šis jautājums tiks aktualizēts arī turpmāk.

Bērna mantiskās tiesības un uzturlīdzekļi

Bērns tāpat kā pilngadīgs cilvēks var būt kustamas vai nekustamas mantas īpašnieks. Atkarībā no vecuma bērnam ir tiesības pašam vai ar savu likumisko pārstāvju starpniecību veikt darījumus un īstenot citas īpašnieka tiesības. Uzturlīdzekļi ir bērna ikmēneša uzturēšanas izdevumi, kurus katram vecākam neatkarīgi no viņa mantiskā stāvokļa un spējām uzturēt bērnu ir pienākums nodrošināt. Uzturlīdzekļu minimālo apmēru, pamatojoties uz Civillikuma 179. panta piekto daļu, noteicis Ministru kabinets.

Pārskata perioda raksturojums

Jau 2023. gada nogalē Tieslietu ministrijai [aktualizēti](#) gadījumi, kad praksē netiek piemērota Civillikuma 179. panta ceturtā daļa, kurā noteikts: “Ja vecāku nav vai viņi nespēj uzturēt bērnu, šis pienākums līdzīgās daļās gulstas uz vecvecākiem. Ja vecvecāku mantas stāvoklis ir nevienlīdzīgs, tiesa var noteikt viņiem uzturēšanas pienākumu samērā ar katra mantas stāvokli.” Pēc ministrijas ierosinājuma notika vairākas diskusijas, tomēr vienota izpratne netika panākta. Lai gan šīs tiesību normas piemērošana nenodrošinātu tiesības uz pilnvērtīgiem dzīves apstākļiem visiem tiem bērniem, kuri nesaņem no vecākiem minimālos uzturlīdzekļus, tomēr ir svarīgi, ka tā nodrošinātu tiesības kaut nelielai daļai bērnu. Turklāt normas “iedarbināšana” varētu atstāt ietekmi uz tiem vecākiem, kuri nerīkojas godprātīgi, apzināti samazina savus ienākumus vai tos prasmīgi slēpj, lai izvairītos no uzturlīdzekļu nodrošināšanas pienākuma. Jautājums tiks aktualizēts arī turpmāk.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par minimālajiem uzturlīdzekļiem

Ja vecāks ir vērsies tiesā par minimālo (vai lielāku) uzturlīdzekļu piedziņu un sprieduma piespiedu izpildei vērsies pie zvērināta tiesu izpildītāja, bet izpilde nav iespējama, vecāks saņems uzturlīdzekļus no UGF, bet starpība starp tiesas noteikto uzturlīdzekļu apmēru un fonda izmaksāto uzturlīdzekļu apmēru uzkrāsies kā parāds līdz laikam, kad piedziņa būs iespējama. Šāds bērna tiesību īstenošanas mehānisms nav efektīvs. Bērnam pilnvērtīgu dzīves apstākļu nodrošināšanai no vecākiem katru mēnesi ir jāsaņem vismaz minimālie uzturlīdzekļi, tādēļ ir nepieciešami papildu risinājumi. Jautājums aktualizēts Tieslietu ministrijai un Labklājības ministrijai. Diskusijās kā viens no risinājumiem tika piedāvāta UGF un sociālā

dienesta sadarbība, kas pilotprojekta ietvaros ir izrādījusies veiksmīga. Sadarbība ir jānostiprina normatīvajos aktos, tādēļ darbs ir turpināms.

Par prasības par uzturlīdzekļu piedziņu izskatīšanu vienkāršotā procedūrā

Vienkāršotās procedūras lietas izskatīšana pieļaujama prasībās par uzturlīdzekļu piedziņu, ja maksājumu kopsumma par vienu gadu nepārsniedz 2500 eiro. No 2024. gada 1. janvāra kopsumma pārsniedza 2520 eiro (210 eiro X 12 mēneši), un tas liedza prasības par minimālo uzturlīdzekļu piedziņu izskatīt vienkāršotā procedūrā rakstveida procesā. Tieslietu ministrija atsaucās uz aicinājumu prasībā par uzturlīdzekļu piedziņu palielināt maksājumu kopsummu līdz valstī noteikto minimālo uzturlīdzekļu kopsummai gadā un ierosināja grozījumus, kuri ir pieņemti. Tieslietu ministrijai rekomendēts precizēt Civilprocesa likuma 250.¹⁹ panta 2.¹ daļā paredzēto prasības apmēru, nosakot, ka tas tiek sasaistīts ar valstī noteikto uzturlīdzekļu minimālo apmēru, nevis UGF izmaksāto uzturlīdzekļu apmēru. Ministrija norādīja, ka strādās pie regulējuma pilnveidošanas, lai attiecīgu priekšlikumu apspriestu un iesniegtu likumdevējam, tomēr rekomendācija 2024. gadā nav izpildīta.

Par ierobežojumiem UGF uzturlīdzekļu izmaksai jauniešiem, kuri iegūst izglītību ārvalstīs

Jauniete iegūst vidējo izglītību Eiropas Savienības dalībvalsts starptautiskā ģimnāzijā. Līdz jaunietes pilngadībai viņas māte saņēma uzturlīdzekļus no UGF, taču, jaunietai sasniedzot pilngadību, uzturlīdzekļu izmaksa tika izbeigta saskaņā ar Uzturlīdzekļu garantiju fonda likuma 10. panta pirmās daļas 3. punktu, kurš paredzēja, ka uzturlīdzekļus var saņemt pilngadīga persona, kura turpina iegūt pamatzglītību, vidējo izglītību, arodizglītību vai speciālo izglītību Latvijas Republikā, bet ne ilgāk kā līdz 21 gada vecuma sasniegšanai. Tiesībsargs lūdza Saeimu [novērst nevienlīdzīgo attieksmi pret jauniešiem, kuri turpina iegūt izglītību ārvalsts izglītības iestādē](#). Rekomendācija tika izpildīta, grozot minēto normu.

Par bērnam piederoša transportlīdzekļa civiltiesisko apdrošināšanu

Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likums noteica, ka bērniem, kuri mantošanas ceļā kļuvuši par transportlīdzekļu vienīgajiem īpašniekiem, uzliek tādu pašu atbildību un tādus pašus pienākumus kā pilngadīgiem transportlīdzekļu īpašniekiem. Turklāt tas attiecas arī uz obligāto civiltiesisko transportlīdzekļa apdrošināšanu (OCTA). Šāda atbildība bērniem nav samērojama ar viņu iespējām. [Finanšu ministrija tika aicināta novērst bērnu tiesību aizskārumu](#), ierosināt veikt grozījumus likumā, paredzot, ka, slēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošināšanas prēmijas apmēra noteikšanai gadījumos, kad mantošanas ceļā par transportlīdzekļa īpašnieku ir kļuvis bērns, transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādītais transportlīdzekļa turētājs tiek pielīdzināts transportlīdzekļa īpašniekam. Finanšu ministrija ņēma vērā rekomendāciju, un bērnu tiesību aizskārumi ir novērsti.

Bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu tiesības

Valstij ir pienākums īpaši rūpēties par bērniem bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem kā par sociāli mazaizsargātu bērnu grupu. Šiem bērniem dzīves vides stabilitāte un kvalitāte ir vairāk apdraudēta nekā ģimenēs dzīvojošiem bērniem, un viņi vairāk izjūt bērnu tiesību aizsardzības sistēmas nepilnības. Valstij un pašvaldībām ir pienākums nodrošināt bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem sociālās garantijas.

Pārskata perioda raksturojums

Izveidojusies kritiska situācija bērnu ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanā – ne tikai grūtības nodrošināt bērniem ģimenisku vidi audžuģimenēs vai pie aizbildņa, bet arī grūtības nodrošināt ārpusģimenes aprūpi bērnu aprūpes iestādēs vietu trūkuma dēļ. Tas rada risku bērnu palikšanai ģimenēs, kurās viņu attīstība ir apdraudēta. Bērni ilgu laiku pavada krīzes centros. Arī Latvijas Bāriņtiesu darbinieku asociācija vērta uzmanību uz šo problēmu. Tiesībsargs ieteica bāriņtiesām aktualizēt pašvaldību domju pienākumu nodrošināt bērnu vajadzībām nepieciešamos individualizētos pakalpojumus, veicināt audžuģimeņu un aizbildņu skaita pieaugumu, lai bērni ārpusģimenes aprūpē nonāktu ģimenēs, nevis institūcijās.

[Zinojumā par palīdzības nodrošināšanu bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas](#), konstatēts, ka bērnu aprūpes iestādē netiek uzņemti ne vien tie bērni apreibinošu vielu ietekmē, kuri ir ievietoti attiecīgajā iestādē un kuriem tās ir mājas, bet arī tie bērni, kuri iestādē ir jāuzņem, pamatojoties uz policijas lēmumu. Pašvaldībām rekomendēts novērst šo praksi, kā arī izstrādāt drošības pasākumus, kas ļautu nodrošināt ikviena ārpusģimenes aprūpes iestādē esoša bērna drošību situācijās, kad jānovērš kāda bērna agresivitāte. Iespējamie risinājumi varētu būt, piemēram, pašvaldības policijas vai apsardzes uzņēmuma piesaistīšana. Rīgas valstspilsētas pašvaldībai rekomendēts rast risinājumu darbinieku piesaistei Rīgas Bērnu un jauniešu ģimenes atbalsta centrā, tai skaitā nodrošinot darbiniekiem pienācīgu atalgojumu un sociālās garantijas.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par juridisko pārstāvi

Joprojām nav izdarīti grozījumi Bāriņtiesu likumā, paredzot, ka bāriņtiesa pārstāv bērna personiskās un mantiskās intereses un tiesības, ja bērns palicis bez juridiskās pārstāvības. Bāriņtiesa pārstāv bērnu tikai vienpersoniskā lēmuma darbības laikā. Jau 2022. gadā Labklājības ministrijai sniegts priekšlikums par nepieciešamajiem grozījumiem, lai novērstu bērna palikšanu bez juridiskā pārstāvja. Tas notiek gadījumos, kad bērns palicis bez vecāku vai citu likumisko pārstāvju gādības, bet viņam vēl nav piemēlēta piemērota aprūpes forma – aizbildnība, ievietošana audžuģimenē vai bērnu aprūpes

iestādē – un viņš ir ievietots, piemēram, bērnu krīzes centrā vai citā īslaicīgās uzturēšanās iestādē, kamēr radnieki nokārto aizbildņa statusu. Tāda situācija, kad bērns paliek bez juridiskā pārstāvja, neatbilst bērna labākajām interesēm un nav pieļaujama.

Par aizbildnības pilnveidošanu

Labklājības ministrijai atkārtoti aktualizēta vajadzība [pilnveidot aizbildņa institūtu](#). Lai gan aizbildnībā esošu bērnu ģimenē faktiski audzina un par viņu rūpējas abi laulātie, tam laulātajam, kas nav iecelts par aizbildni, nav tiesību un arī pienākumu attiecībā uz otra laulātā aizbildnībā esošo bērnu. Bērna pārstāvībai ir jāsaņem pilnvara. Civillikuma 316. pantā noteiktais ierobežojums, ka par bērna aizbildņiem nevar kļūt abi laulātie, neatbilst bērna vislabākajām interesēm un ir formāls šķērslis, lai bērnam būtu divi aizbildņi – abi laulātie –, kuri, stājoties vecāku vietā, pilnvērtīgi pildītu mātes un tēva pienākumus. Ministrija ierosina izvērtēt iespēju pilnveidot Civillikuma 316. pantu, lai paredzētu bāriņtiesai tiesības lemt par līdz aizbildņa iecelšanu bērna pārstāvībai noteiktā apjomā uz visas aizbildnības laiku vai uz noteiktu laiku pēc nepieciešamības. Tomēr ierosinājums ir atstāts bez virzības.

Par ēdināšanas maksas atvieglojumu bērnam ārpusģimenes aprūpē

Jau 2023. gadā konstatēts, ka atsevišķas pašvaldības gadījumos, kad bērniem, kuriem ar bāriņtiesas lēmumu noteiktā ārpusģimenes aprūpe tiek nodrošināta citas pašvaldības administratīvajā teritorijā, nesedz ar viņu izglītošanu un uzturēšanos izglītības iestādē saistītos izdevumus, proti, ēdināšanas izdevumus. Rudenī apzinātas visas pašvaldības, izpētīti saistošie noteikumi par ēdināšanas maksas atvieglojumu piemērošanu bērniem ārpusģimenes aprūpē. Konstatēts, ka pašvaldībās pastāv atšķirīga prakse, tādēļ tiesībsargs gatavo ziņojumu ar rekomendācijām.

Par pabalstu audžuģimenē ievietotam bērnam

Tiesībsargs jau 2021. gadā rekomendēja pilnveidot pabalsta apgērba un mīkstā inventāra iegādei apmēru un izmaksas kārtību, kā arī apsvērt iespēju mainīt pabalsta nosaukumu un saturu. Labklājības ministrija kopš 2021. gada sola vērtēt iespēju pilnveidot regulējumu, savukārt 2024. gadā atbildēja, ka pabalsta izmaksa audžuģimenēm ir pašvaldības atbildība. Ministrija informēja, ka plāno izvērtēt pabalsta saturu un nosaukumu, tomēr attiecīgais jautājums netiek izskatīts. Gan nevalstiskās organizācijas, gan BAC norāda uz audžuģimeņu akūtu trūkumu. Viens no būtiskākajiem iemesliem, kas kavē jaunu bērnu uzņemšanu audžuģimenēs, ir neatbilstošs atalgojums, ko saņem audžuģimenes par pienākumu pildīšanu, kā arī nepietiekams uztur naudas un pabalsta apmērs. Tiesībsargs jau iepriekš rekomendēja sakārtot jautājumu par finansējumu bērnu vajadzībām.

Bērnu ar īpašām vajadzībām tiesības

Bērns ar īpašām vajadzībām ir bērns, kuram slimības, traumas vai iedzimtu traucējumu dēļ ir nepieciešama papildu medicīniskā, pedagoģiskā un sociālā palīdzība neatkarīgi no tā, vai ir noteikta invaliditāte. Bērnam ar īpašām vajadzībām ir tādas pašas tiesības uz aktīvu dzīvi, tiesības attīstīties un iegūt izglītību atbilstoši savām fiziskajām un garīgajām spējām un vēlmēm, kā arī tiesības piedalīties sabiedriskajā dzīvē kā jebkuram citam bērnam. Valsts un pašvaldības sevišķi palīdz bērniem ar īpašām vajadzībām, lai viņi varētu iekļauties sabiedrībā.

Pārskata perioda raksturojums

Iesniegumi liecina, ka bērniem veselības stāvokļa dēļ tiek radīti šķēršļi pilnvērtīgi apmeklēt izglītības iestādi. Situācija, kad bērnam ar diabētu izglītības iestādē netiek nodrošināta atbilstoša aprūpe tādēļ, ka izglītības iestādē nav ārstniecības personas vai pirmās palīdzības sniegšanā apmācīta darbinieka, nav pieļaujama un neatbilst normatīvajiem aktiem. Bērniem ar hroniskām slimībām ir tiesības būt sabiedrībā, mācīties izglītības iestādē kā ikvienam citam bērnam, kuram nav veselības traucējumu. Gan izglītības iestādēm, gan pašvaldībām kā bērnu tiesību aizsardzības subjektiem ir pienākums risināt šo jautājumu un rūpēties par to, lai bērni veselības stāvokļa dēļ netiktu pakļauti diskriminējošai attieksmei. Lai veicinātu izpratni par hroniski slimu bērnu tiesībām un atbilstošu medicīnisko aprūpi izglītības iestādēs, tiesībsargs sadarbībā ar Latvijas Bērnu un jauniešu diabēta biedrību sagatavoja informatīvu [video materiālu](#) vecākiem un izglītības iestādēm.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par aprūpes mājās pakalpojumu

Bērniem tika pārtraukts aprūpes mājās pakalpojums, jo Invaliditātes likuma grozījumu rezultātā Liepājas valstspilsētas pašvaldības saistošie noteikumi par aprūpes pakalpojumu bērniem zaudēja spēku. Cits akts to vietā nebija pieņemts. Tiesībsargs aicināja pašvaldību ievērot juridiskās obstrukcijas aizliegumu un, kamēr nav grozīti vecie vai pieņemti jauni saistošie noteikumi, [nodrošināt attiecīgo pakalpojumu bērniem ar invaliditāti](#) tādā pašā apjomā un ar tiem pašiem nosacījumiem, kādi ir pastāvējuši pirms Invaliditātes likuma grozījumu stāšanās spēkā. Pašvaldība rekomendāciju izpildīja.

Par personu apliecinošu dokumentu saņemšanas tiesisko regulējumu

Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde prasa bērniem, kuri invaliditātes dēļ nav spējīgi izveidot parakstu, parakstīt iesniegumu uz attēla iegūšanas aparātūras sensora. Tāpat ar problēmām saskaras bērni, kuri veselības stāvokļa dēļ nevar pārvietoties un būt klāt brīdī, kad tiek iesniegts pieteikums par dokumenta izgatavošanu, un dokumenta saņemšanas brīdī. Tiesībsargs aicināja Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldi veicināt darbinieku izpratni par kārtību, kādā būtu jāapkalpo bērni ar īpašām vajadzībām, tai skaitā nodrošinot, ka bērniem ar kustību traucējumiem ir iespēja izveidot un saņemt personu apliecinošus dokumentus savā dzīvesvietā. Tiesībsargs arī aicināja paredzēt, ka personu apliecinoši dokumenti vecākiem ar maziem bērniem (līdz septiņu gadu vecumam) un bērniem un pieaugušajiem ar invaliditāti tiek noformēti un izsniegti prioritārā kārtībā.

Cilvēku ar invaliditāti tiesības

Cilvēku ar invaliditāti tiesību aizsardzību nosaka Satversmes 91. pants un ANO Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām, kuras ieviešanas pārraudzību nodrošina tiesībsargs. Cilvēku ar invaliditāti tiesību aizsardzība ietver tādas jomas kā diskriminācijas aizliegums, piekļūstamības nodrošināšana, tiesības uz dzīvību, izglītību, nodarbinātību, veselību, adaptāciju un rehabilitāciju, pienācīgu dzīves līmeni un sociālo aizsardzību, līdzdalību politiskajā un sabiedriskajā dzīvē, līdzdalību kultūras dzīvē, sportā utt. Vairāk par cilvēku ar invaliditāti tiesībām skatīt sadaļās: Diskriminācija. Bērnu ar īpašām vajadzībām tiesības.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā tiesībsargs saņēma 56 iesniegumus par personu ar invaliditāti tiesībām. Iesniegumu skaits ir pieaudzis (2023. gadā – 35, bet 2022. gadā – 47 iesniegumi). Lielākoties iedzīvotāji norādīja uz problemātiskiem aspektiem invaliditātes statusa piešķiršanā, nepieklūstamu vidi, kā arī trūkumiem sabiedrībā balstītu pakalpojumu nodrošināšanā.

Arī šajā pārskata gadā līdzīgi kā iepriekšējā periodā tiesībsarga redzeslokā bija jautājumi, kas attiecas uz personu tiesībām rīcībspējas ierobežojumu noteikšanas vai pārskatīšanas procesā. Tiesībsargs sniedzis [viedokli Ģenerālprokuratūrai](#) par vienveidīgu praksi saistībā ar rīcībspējas ierobežojuma apjoma noteikšanu.

Šajā pārskata gadā tiesībsargs, reaģējot uz mazaizsargāto personu vai citu līdzcilvēku sniegto informāciju, aktualizēja un veicināja dažādus šo cilvēku tiesību ievērošanas aspektus (piemēram, tiesības dzīvot sabiedrībā, pašnoteikšanās tiesības, tiesības uz privāto dzīvi), vēršoties pie atbildīgajām valsts un pašvaldību sociālās aprūpes institūcijām un sniedzot savas rekomendācijas, lai pilnvērtīgāk tiktu nodrošinātas ANO Konvencijā par personu ar invaliditāti tiesībām noteiktās garantijas. Tāpat konkrētās situācijās tika veikti pasākumi, lai pārliecinātos par to, vai personu ar garīga rakstura traucējumiem ievietošana psihoneiroloģiskajā slimnīcā ir tiesiska.

Tiesībsargs, veicot pārbaudes, turpināja īpašu uzmanību pievērst sabiedrībā balstītu sociālās aprūpes pakalpojumu (dienas aprūpes centru, grupu māju, specializēto darbnīcu) nodrošināšanai pašvaldībās.

Tiesībsargs ir veicis dažādus pētījumus, kas skar personu ar invaliditāti tiesības⁴, organizējis konferences, lai diskutētu par personu ar invaliditāti tiesībām, kā arī veicis dažādus sabiedrības informēšanas pasākumus gan Latvijā, gan ārpus tās⁵.

⁴ Vairāk skatīt ziņojuma sadaļā [Pētījumi](#).

⁵ Vairāk skatīt ziņojuma sadaļā [Sabiedrības informēšana un iesaiste](#).

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par specializētās darbnīcas pakalpojumu Dobeles novadā

[Pārbaudes lietā Nr. 2024-12-24M](#) par specializētās darbnīcas pakalpojuma nodrošināšanu Dobeles novada pašvaldībā tiesībsargs atzina – kamēr pašvaldībā nav pieejams savs pakalpojuma sniedzējs, sociālajam dienestam bija pienākums slēgt līgumu ar citu sociālo pakalpojumu sniedzēju vai citu pašvaldību par specializētās darbnīcas pakalpojuma nodrošināšanu. Ja pašvaldība, ieguldot publiskos līdzekļus, ir izveidojusi sociālo pakalpojumu, primāri personai jānodrošina tiesības saņemt pašvaldības izveidoto pakalpojumu.

Par sociālo pabalstu izmaksu, personai ar smagu invaliditāti sasniedzot pilngadību

Izskatot kādas personas ar invaliditāti pārstāvja iesniegumu, tika konstatēts, ka Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra tām personām ar invaliditāti kopš bērnības, kuras sasniegušas pilngadību, ierobežo valsts sociālo pabalstu izmaksu par pagājušo laiku, ja dokumentu kārtošana rīcībspējas ierobežošanai un aizgādņa iecelšanai ilgst vairāk par sešiem mēnešiem. Pēc tiesībsarga [aicinājuma](#) Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra pārskatīja gan konkrēto lēmumu, gan lēmumus citās 17 līdzīgās lietās.

Par ratiņkrēsla pacēlāja remontu

Tiesībsargs saņēma personas iesniegumu, kurā norādīts uz pašvaldības atteikumu apmaksāt rēķinu par ratiņkrēsla pacēlāja remontu, jo attiecīgā palīgierīce nav pašvaldības uzskaitē. Pēc tiesībsarga iesaistes situācijā tika rasts risinājums.

Ieslodzīto tiesības

Ieslodzījums pats par sevi ierobežo personas cilvēktiesības, tomēr valsts pienākums ir raudzīties, lai šie ierobežojumi būtu samērīgi un neradītu personai papildu ciešanas. Apstākļi, ka persona ir zaudējusi brīvību, nedod pamatu uzskatīt, ka šī persona būtu zaudējusi pārējās tiesības. Piemēram, tāpat kā jebkurai personai, arī ieslodzītajam saglabājas tiesības uz humānu, cilvēka cieņu neaizskarošu izturēšanos, kas ir brīva no morālas un fiziskas vardarbības.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā tiesībsargs saņēma 313 iesniegumus no ieslodzījuma vietām. Iesniegumu apjoms ir palielinājies (2023. gadā – 248 iesniegumi). Lielākais skaits iesniegumu ir saņemts no Rīgas Centrālcietuma (97 iesniegumi) un Daugavgrīvas cietuma (91 iesniegums), savukārt gada pēdējā ceturksnī palielinājās no Jēkabpils cietuma saņemto iesniegumu skaits (20 iesniegumi). Iesniegumos bija skarti galvenokārt ar soda izciešanu atklātajā cietumā saistīti jautājumi. Par cietuma darbinieku negodprātīgu rīcību vai dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu saņemti 17 iesniegumi (2023. gadā – 10, bet 2022. gadā – 25 iesniegumi), no kuriem 9 iesniegumi bijuši saistīti ar vienu incidentu ar fiziska spēka pielietošanu Daugavgrīvas cietumā un 1 iesniegums par šādu gadījumu Olaines cietumā. Par apstākļiem cietumos saņemti 17 iesniegumi (2023. gadā – 12, bet 2022. gadā – 22 iesniegumi), kuros skarti jautājumi galvenokārt par Rīgas Centrālcietuma 5. korpusa un Jēkabpils cietuma plašās ietilpības kamerām, kā arī uz mūžu notiesāto un soda izolatoru kamerām Daugavgrīvas cietumā. Pārskata periodā palielinājies ar medicīnisko aprūpi saistītu iesniegumu skaits, proti, saņemti 53 iesniegumi (2023. gadā – 28, bet 2022. gadā – 22 iesniegumi), kuros ietvertas sūdzības par to, ka nav iespējams tikt pie cietuma ārsta, laikus pierakstīties pie speciālistiem, kā arī saņemt efektīvāku medikamentozu terapiju. Pārskata gadā tika saņemti arī iesniegumi par soda izciešanas sistēmas maiņu, ieslodzīto neformālās hierarhijas pastāvēšanu un tās negatīvo ietekmi, kā arī par tiesību uz privāto dzīvi ierobežojumiem atklātajā cietumā.

Kopumā pārskata gads zīmīgs ar pāreju uz divu cietumu sistēmu (slēgtie un atklātie cietumi), kas ļaus nodrošināt raitāku soda izpildi, kā arī ar būtiskām izmaiņām uz mūžu notiesāto soda izpildē. Lai arī ir vērojama pozitīva ieslodzījuma vietu sistēmas attīstības dinamika, tomēr pārskata periodā iezīmējas nopietns izaicinājums – cietumu darbinieku trūkums, īpaši uzraudzības jomā, kas rada papildu risku ieslodzīto personu tiesību ievērošanā. Pārskata gadā tāpat turpinājās darbs pie jaunā Soda izpildes likuma izstrādes, kurā piedalījās arī Tiesībsarga biroja pārstāvis.

Penitenciārajā sistēmā šis gads ir nozīmīgs ar valsts plānoto turpmāko rīcību ieslodzīto neformālās hierarhijas mazināšanai, kas aktualizējās saistībā ar ECT spriedumu lietā “D pret Latviju”.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par suņa pavadona klātbūtni brīvības atņemšanas soda izciešanas laikā

Tiesībsargs sniedza [viedokli Latvijas Neredzīgo biedrībai](#) par iespēju personai ar 1. grupas redzes invaliditāti izciest sodu – īslaicīgu brīvības atņemšanu – kopā ar suni pavadoni. Atrašanās ieslodzījumā ir saistīta ar stingriem drošības un uzraudzības noteikumiem, kas jāņem vērā, vērtējot iespēju nodrošināt dzīvnieku aizsardzības un labturības prasībām atbilstošus suņa turēšanas apstākļus. Ja nav iespējams nodrošināt nepieciešamos apstākļus, tādā gadījumā ir vērtējams jautājums par personīgā asistenta nodrošināšanu. Valsts pienākums brīvības atņemšanas soda izpildes laikā ir ņemt vērā un nodrošināt personu ar īpašām vajadzībām tiesības.

Par veselības aprūpes pakalpojuma saņemšanu ārpus ieslodzījuma vietas

Pārskata gadā aktualizējās jautājums par ierobežojumiem, kas liedz ieslodzītajiem patstāvīgi vai ar radnieku, aizstāvju, ģimenes ārsta starpniecību pieteikties konsultācijai pie speciālistiem vai uz izmeklējumiem bez iepriekšējas saskaņošanas ar cietuma ārstiem. Tika konstatēts, ka patvaļīga, nesaskaņota ieslodzītā pieteikšana pie speciālistiem vai uz izmeklējumiem nav atbilstoša normatīvajam regulējumam. Tāpat ieslodzījuma laikā tiek bloķēta personas reģistrācija pie ģimenes ārsta un šajā laikā par pacienta veselības aprūpi atbild ieslodzījuma vietas ārsts, kurš patstāvīgi var izvērtēt pacienta veselības stāvokli un ārstēšanas uzsākšanas steidzamību. Tādējādi ģimenes ārstam nevajadzētu pieņemt ar ieslodzītā medicīnisko aprūpi saistītus lēmumus. Kaut arī normatīvais regulējums paredz ieslodzītajiem tiesības saņemt veselības aprūpes pakalpojumus ārpus cietuma par saviem personīgajiem līdzekļiem, tomēr šā pakalpojuma saņemšanu organizē cietuma ārsts, jo ir laikus jāorganizē konvojs un jānodrošina drošības pasākumi.

Par ieslodzīto medicīnisko rehabilitāciju

Vēršoties Tieslietu ministrijā un Veselības ministrijā, tiesībsargs skaidroja jautājumu par iespējamiem tiesiskiem šķēršļiem medicīniskās rehabilitācijas pieejamībā. No atbildēm secināms, ka normatīvajos aktos nav noteikti šķēršļi saņemt medicīniskās rehabilitācijas pakalpojumus kā daļu no sekundārās veselības aprūpes. Rehabilitācijas pakalpojumus nav paredzēts segt no valsts budžeta, tomēr tos ir iespējams saņemt ārpus cietuma ārstniecības iestādēs par personīgajiem līdzekļiem. Tāpat ieslodzītajiem ir tiesības saņemt rehabilitācijas jomas speciālistu konsultācijas, lietot viņu nozīmētos valsts apmaksātos tehniskos palīg līdzekļus atbilstoši MK 2021. gada 21. decembra noteikumos Nr. 878 “Tehnisko

palīgīdzekļu noteikumi” paredzētajai kārtībai. Tieslietu ministrija informēja, ka ir plānots izveidot rehabilitācijas nodaļu Latvijas Cietumu slimnīcā, nepieciešamības gadījumā izstrādājot grozījumus normatīvajā regulējumā.

Ārzemnieku un bezvalstnieku tiesības, personu tiesiskais statuss

Latvijai saistošie starptautiskie līgumi noteic: katram cilvēkam neatkarīgi no viņa atrašanās vietas ir tiesības tikt atzītam par tiesību subjektu – konkrētajā valstī saņemt noteiktu statusu, statusam atbilstošu tiesību un pienākumu kopumu, kā arī attiecīgu personu apliecinošu dokumentu. Ir noteiktas cilvēktiesību garantijas, kas jānodrošina ikvienai personai neatkarīgi no statusa, piemēram, tiesības uz dzīvību, bet pārējais personas tiesību un pienākumu kopums būs atkarīgs no tā, vai persona ir valsts pilsonis, pastāvīgais iedzīvotājs, ārzemnieks, patvēruma meklētājs vai starptautiskās aizsardzības saņēmējs.

Pārskata perioda raksturojums

Pēdējo gadu ģeopolitiskā situācija, piemēram, Krievijas iebrukums Ukrainā, un ar šo situāciju saistītie Latvijas iestāžu lēmumi ietekmēja tiesībsargam adresēto iesniegumu saturu arī 2024. gadā. Kopumā 2024. gadā par ārvalstnieku un bezvalstnieku tiesībām un jautājumiem, kas saistīti ar personu tiesisko statusu, tostarp pilsonības piešķiršanu un atņemšanu, Tiesībsarga birojā saņemti 73 iesniegumi, kas ir tikai nedaudz mazāk nekā iepriekšējā gadā, kad par šīm tēmām tika saņemts 81 iesniegums. Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī pārskata periodā tiesībsargam adresētie iesniegumi galvenokārt saistīti ar sūdzībām par personu izraidīšanu no valsts, patvēruma piešķiršanas kārtību, tiesībām ieceļot Latvijā vai saņemt uzturēšanās atļauju, kā arī ar jautājumiem par pilsonības atņemšanu vai atteikšanos no tās. Tāpat tiesībsargs turpināja darbu saistībā ar jau iepriekš aktualizētām tēmām. Piemēram, 2024. gada janvārī tiesībsargs piedalījās Satversmes tiesas sēdēs un mutvārdos puda [jau 2023. gadā rakstveidā sniegto viedokli](#) un citu informāciju lietās Nr. 2023-04-01 un Nr. 2023-07-01 par Imigrācijas likuma pārejas noteikumu 58. punkta un citu grozījumu Imigrācijas likumā atbilstību Satversmei. Tiesībsargs savas kompetences ietvaros iesaistījās arī Eiropas Savienības Patvēruma un migrācijas pakta ieviešanas pasākumos, tostarp piedaloties nacionālā īstenošanas plāna izstrādē.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par situācijām, kad personai liegta ieceļošana valstī

2024. gadā tiesībsargs saņēma vairākus iesniegumus par situācijām, kad konkrētām personām vai to tuviniekiem dažādu iemeslu dēļ pie valsts robežas tika atteikta ieceļošana Latvijā. Vienā no šādām sūdzībām par liegumu ieceļot Latvijā un aizturēšanu bija izteikti arī iebildumi par apstākļiem ārzemnieku aizturēšanas telpās lidostā "Rīga". Lai pārbaudītu faktisko situāciju un izvērtētu uzturēšanās apstākļus, Tiesībsarga biroja darbinieki devās vizītē uz attiecīgajām lidostas "Rīga" telpām. Sūdzībā aprakstītās ziņas netika apstiprinātas, tomēr vizītes laikā iegūto informāciju varēja izmantot, gatavojot atbildes par līdzīgām situācijām.

Par Ukrainas civiliedzīvotāju tiesībām

2024. gadā tiesībsargs regulāri piedalījās Saeimas komisiju sēdēs, sniedzot viedokli par grozījumiem Ukrainas civiliedzīvotāju atbalsta likumā, kas skāra gan atbalsta termiņu pagarināšanu, gan citus jautājumus, tostarp nepilngadīgo izglītības jautājumus. Tāpat tiesībsargs turpināja konsultēt Ukrainas civiliedzīvotājus saistībā ar dažādiem jautājumiem, kas tiem bija radušies. Piemēram, reaģējot uz publiski izskanējušo informāciju par Ukrainas lēmumu vairs neizsniegt pasas iesaukuma vecuma vīriešiem ārvalstīs, pie tiesībsarga vērsās arī vairāki Latvijā esošie Ukrainas civiliedzīvotāji, lai noskaidrotu, vai tas ietekmēs viņu tiesības uzturēties Latvijā. Tiesībsargs, atsaucoties uz tiesību aktiem, norādīja, ka situāciju Latvijā šāds lēmums neietekmē. Tomēr, lai pārliecinātos par vienotu praksi iestādēs, tiesībsargs vērsās arī Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldē, lūdzot sniegt vērtējumu par esošo situāciju. Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde piekrita tiesībsarga viedoklim.

Par piespiedu izraidīšanas novērošanu

2024. gadā ir pieņemti 120 lēmumi par ārzemnieku piespiedu izraidīšanu un izraidītas 108 personas. Īstenojot Imigrācijas likuma 50.⁷ pantā noteikto uzdevumu, pārskata periodā Tiesībsarga biroja novērotāji ir aptaujājuši 19 piespiedu kārtā izraidāmos ārzemniekus un piedalījušies četrās faktiskajās izraidīšanas operācijās, kopumā novērojot piecu personu faktisko izraidīšanu. Veicot izraidīšanas novērošanu, tiesībsargs prioritizēja mazaizsargātās personas.

Faktisko izraidīšanas operāciju laikā spēka pielietošana vai tiesību pārkāpumi pret izraidāmajām personām netika konstatēti. Savukārt pēc personu aptaujām tiesībsargs Valsts robežsardzei sniedza vairākas rekomendācijas, tostarp par nepieciešamību nodrošināt privātumu medicīniskās apskates laikā, personu nodrošināšanu ar laikapstākļiem atbilstošu apģērbu, kā arī pienācīgu lēmuma paziņošanu. Vienā gadījumā pēc izraidāmo personu aptaujas tiesībsargs vērsās pie Valsts robežsardzes, aicinot ņemt vērā

un pēc būtības izvērtēt izraidāmās personas – Ukrainas pilsoņa – iebildumus par izraidīšanu uz Ukrainu saistībā ar tajā notiekošo karadarbību.

Cilvēku tirdzniecības novēršana

Cilvēku tirdzniecība ir mūsdienu verdzības forma, kurā personas ar varu, draudiem, maldiem, spaidiem vai krāpšanu tiek izmantotas darbam, seksuālai ekspluatācijai un citos noziedzīgos nolūkos. Tās galvenais mērķis ir personas ekspluatācija, kas parasti ir saistīta ar vēlmi gūt peļņu. Personas ekspluatācija nozīmē tās izmantošanu dažādiem nolūkiem. Cilvēku tirdzniecības veidi var būt dažādi – seksuālā ekspluatācija, darbaspēka ekspluatācija, piespiedu ubagošana, piespiešana izdarīt noziegumu, fiktīvās laulības u. c.

Cilvēku tirdzniecība ir pasaules mēroga problēma, un jaunākie dati liecina, ka atklāto cilvēku tirdzniecības upuru skaits 2022. gadā salīdzinājumā ar 2019. gadu pieauga par 25 %, no kuriem 38 % ir bērni. Kopumā no 2020. gada līdz 2023. gadam oficiāli atpazīto cilvēku tirdzniecības upuru skaits pasaulē pārsniedz 200 tūkstošus, bet dažas starptautiskās organizācijas lēš, ka mūsdienu verdzības apstākļos pasaulē dzīvo pat 50 miljoni cilvēku.

Arī Eiropas Savienība nav pasargāta no cilvēku tirdzniecības. Pēc Eurostat 2024. gada sākumā publicētajiem datiem 2022. gadā Eiropas Savienības teritorijā tika reģistrēti 10 093 cilvēku tirdzniecības upuri, kas ir par 41 % vairāk nekā 2021. gadā. Pasaules tendences rāda un pirmo reizi arī Eiropas Savienības līmenī redzams, ka darbaspēka ekspluatācija sasniedz vai pat pārsniedz seksuālās ekspluatācijas līmeni.

Latvijā cilvēku tirdzniecība ir realitāte. No 2021. gada līdz 2023. gadam kopumā identificēti 111 cilvēku tirdzniecības upuri, no kuriem divas personas bija nepilngadīgas, bet 16 personas bija trešo valstu pilsoņi. 2023. gadā Latvijā identificēti 24 cilvēku tirdzniecības upuri, no kuriem 15 bija pakļauti darbaspēka ekspluatācijai, četri – seksuālai ekspluatācijai, viens – fiktīvām laulībām un vēl četri – citām cilvēku tirdzniecības formām. Lielākā daļa identificēto upuru bija pilngadīgas personas un viena nepilngadīga persona. Latvijā biežāk konstatētās cilvēku tirdzniecības formas ir darbaspēka ekspluatācija, seksuālā ekspluatācija un piespiedu fiktīvās laulības. Pēdējos gados parādās arī citi cilvēku tirdzniecības veidi, piemēram, piespiešana pastrādāt noziegumu un piespiedu ubagošana ārvalstīs.

Pārskata perioda raksturojums

Iesniegumu saistībā ar cilvēku tirdzniecību tiesībsarga redzeslokā praktiski nav un arī 2024. gadā tādu nebija, jo šā smagā nozieguma izmeklēšana ietilpst Valsts policijas kompetencē un palīdzību upuriem sniedz sociālo pakalpojumu sniedzēji (biedrība “Centrs MARTA” un biedrība “Patvērums “Drošā māja””).

Tiesībsargs atbilstoši savām funkcijām turpināja jau iepriekšējos gados uzsāktās aktivitātes sabiedrības izglītošanai.

Tiesībsargs piedalījās skolu programmā “Dzīvei gatavs”, kuras ietvaros skolēniem vadīja lekcijas arī par cilvēku tirdzniecības jautājumiem. Kopumā skolēniem tika novadītas 12 lekcijas, no kurām 6 lekcijas vidusskolu un profesionālo izglītības iestāžu audzēkņiem tika novadītas sadarbībā ar Ārlietu ministriju. Minētās aktivitātes tiks turpinātas arī 2025. gadā.

2024. gada ietvaros tiesībsargs ciešā sadarbībā ar Ārlietu ministriju, biedrību “Centrs MARTA” un biedrību “Patvērums “Drošā māja””, kuras sniedz sociālos pakalpojumus cilvēku tirdzniecībā cietušajiem, un ar Starptautiskās Migrācijas organizācijas (IOM) finansiālu atbalstu četru atsevišķu semināru laikā apmācīja Latvijas pašvaldību sociālo dienestu darbiniekus par cilvēku tirdzniecības risku identificēšanu. Semināru laikā kopumā tika apmācīti 93 sociālās jomas darbinieki.

Tiesībsarga biroja darbinieki jau ceturto gadu apmācīja virkni tiesību profesionāļu (policijas darbiniekus, prokurorus, tiesnešus un zvērinātus advokātus) un psihologu par tēmu “Bērni – cilvēku tirdzniecības upuri”. Apmācību organizēja Latvijas Pašvaldību mācību centrs, un kopumā 2024. gadā tika novadītas trīs nodarbības, būtiski uzlabojot amatpersonu spēju laikus pamanīt cilvēku tirdzniecības gadījumus.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Vadlīnijas cilvēku tirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas risku novēršanai publiskajos iepirkumos

Tiesībsargs sadarbībā ar Iekšlietu ministriju un Iepirkumu uzraudzības biroju 2024. gadā izstrādāja vadlīnijas cilvēku tirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas risku novēršanai publiskajos iepirkumos. Saistībā ar minēto vadlīniju izstrādi tiesībsargs sadarbībā ar Iekšlietu ministriju un Iepirkumu uzraudzības biroju 2024. gada 24. oktobrī rīkoja [domnīcu](#) “Cilvēku tirdzniecības un darbaspēka ekspluatācijas riski publiskajos iepirkumos”, kurā piedalījās gan iestādes, kas izsludina iepirkumus, jeb pasūtītāji, gan iepirkumu izpildītāji jeb piegādātāji – privātā sektora pārstāvji. Diskusijas dalībniekiem tika skaidrots, kādi riski var rasties iepirkuma līguma izpildē, dažādās piegādes ķēdēs un kā tos novērst jau preventīvi, kā arī ar praktiskiem piemēriem rādīts, kā piemērot šīs vadlīnijas.

Vadlīnijas 2025. gadā tiks papildinātas ar domnīcā iegūtajām atziņām un pēc tam izplatītas un prezentētas plašākai publikai iestāžu tīmekļvietnēs un sociālajos tīklos.

Uzņēmējdarbība un cilvēktiesības

Uzņēmējdarbība un cilvēktiesības kā salīdzinoši jauna cilvēktiesību nozare starptautisku regulējumu guvusi, pateicoties 2011. gadā pieņemtajiem [ANO Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipiem](#). Tie piedāvā autoritatīvu skatījumu uz problēmām, kuras neizbēgami rodas uzņēmējdarbības interešu un cilvēktiesību interešu saskarpunktos. Valstīm ir jāsniedz efektīvi norādījumi uzņēmumiem par to, kā visā to darbībā ievērot cilvēktiesības. Savukārt uzņēmumiem ir jāievēro visas starptautiski atzītās cilvēktiesības. Tas nozīmē, ka tiem jāizvairās no cilvēktiesību pārkāpšanas un jānovērš jebkāda negatīva ietekme, kas varētu rasties attiecībā uz cilvēktiesībām.

Latvijā no 2025. gada daļai uzņēmumu ilgtspējas ziņojumos būs jāapraksta rūpības pienākuma procesi. Šādu prasību nosaka [Ilgtspējas informācijas atklāšanas likums](#). Lai īstenotu rūpības prasību, jāievēro šādi starptautiskie standarti:

- ANO Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipi;
- Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (turpmāk arī – ESAO) Vadlīnijas daudznacionāliem uzņēmumiem par atbildīgu uzņēmējdarbību;
- ESAO Rūpības pienākuma ieteikumi atbildīgai uzņēmējdarbībai.

Gan ANO pamatprincipos, gan ESAO instrumentos rūpības pienākums tiek skaidrots kā nepārtraukts process, tādēļ to ļoti bieži ilustrē kā apļveida ciklu, kurš sastāv no noteiktiem soļiem. Šie soļi ir apņemšanās, identificēšana, risināšana, vērtēšana, ziņošana un atlīdzināšana.

2024. gada 25. jūlijā stājās spēkā [Eiropas Parlamenta un Padomes 2024. gada 13. jūnija direktīva \(ES\) 2024/1760 par uzņēmumu pienācīgu rūpību attiecībā uz ilgtspēju un ar ko groza direktīvu \(ES\) 2019/1937 un regulu \(ES\) 2023/2859](#) jeb Rūpības pienākuma direktīva (Corporate Sustainability Due Diligence Directive, CSDDD). Arī šī direktīva paredz lielākajiem uzņēmumiem obligātu prasību īstenot rūpības pienākumu attiecībā uz cilvēktiesībām un vidi. Vienkāršiem vārdiem sakot, uzņēmumiem turpmāk būs pienākums rīkoties tā, lai to darbības rezultātā neciestu nedz cilvēki, nedz vide. Uzņēmumam ir jāidentificē, jānovērš un jāmazina savas rīcības iespējamās negatīvās sekas.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gada martā tiesībsargs sadarbībā ar Rīgas Juridisko augstskolu un Ziemeļvalstu Ministru padomes biroju Latvijā organizēja [konferenci “Cilvēktiesības kā biznesa jaunā degviela”](#). Tajā ar zināšanām un pieredzi dalījās pašmāju un starptautiski atzīti akadēmiskās jomas eksperti, kā arī uzņēmumu pārstāvji, kuri pastāstīja, kā uzņēmumos norisinās rūpības pienākuma ieviešana praksē.

Gada pirmajā pusē tiesībsargs izstrādāja [pētījumu “Uzņēmējdarbība un cilvēktiesības. Gatavojoties Eiropas Savienības Direktīvas par uzņēmumu pienācīgu rūpību attiecībā uz ilgtspēju ieviešanai”](#). Pētījumā skaidroti daži būtiskākie uzņēmējdarbības un cilvēktiesību jēdzieni un koncepti, ieskicēta minētās Rūpības pienākuma direktīvas ietekme, kā arī raksturota ieinteresēto pušu iesaiste uzņēmumu rūpības pienākuma (due diligence) procesos. Pētījums iecerēts kā palīgmateriāls konkrētās direktīvas izskaidrošanai dažādām ieinteresētajām pusēm tās transponēšanas procesā.

Pētījuma rezultātā tiesībsargs formulēja ieteikumus attiecībā uz to, kas valstī būtu jāveic uzņēmējdarbības un cilvēktiesību jomā, aicināja atbildīgās institūcijas un uzņēmējus iepazīties ar pētījuma publikāciju un ievērot tiesībsarga ieteikumus.

Tiesībsarga rekomendācijas uzņēmumiem

- Īstenot rūpības pienākumu un ievērot ANO Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipu un ESAO instrumentu ieteikumus, uzņēmumos definējot cilvēktiesību un vides risku pārvaldības politiku un veicot nepieciešamos procesus politikas ieviešanai praksē.
- Sadarboties ar dažādām ieinteresētajām pusēm, jo īpaši ietekmētajām personām, cilvēktiesību aizstāvjiem un citiem ietekmēto personu pārstāvjiem, lai izprastu, identificētu uzņēmumu iespējamo un faktisko negatīvo ietekmi uz cilvēktiesībām un rastu situācijai piemērotus risinājumus.
- Lūkoties uz uzņēmuma ietekmi visā vērtību ķēdē un strādāt ne tikai ar uzņēmuma radīto negatīvo ietekmi, bet arī ar potenciāli iespējamo negatīvo ietekmi, kuru uzņēmums var veicināt tieši vai ar savām precēm un pakalpojumiem, kā arī ar darījuma attiecībām ar citiem Latvijas un ārvalstu uzņēmumiem.
- Iesaistīt ietekmētās personas un to pārstāvjus diskusijās par ilgtspēju.

Plašāka informācija par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām, tiesībsarga [pētījums](#) un [kopsavilkums par Rūpības pienākuma direktīvu](#) pieejami Tiesībsarga biroja tīmekļvietnes sadaļā [“Uzņēmējdarbība un cilvēktiesības”](#).

Labā pārvaldība

Labas pārvaldības princips paredz, ka iestādei jādara vairāk, nekā noteikts likumā. Šāda rīcība ne vien rada pārliecību, ka valsts patiesi cenšas panākt, lai tiktu ievērotas privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses, bet arī veicina uzticēšanos valsts varai. Tādējādi valsts pārvalde apliecina, ka tai rūp cilvēks.

Pārskata perioda raksturojums

Pārskata periodā saņemti 370 iesniegumi saistībā ar labu pārvaldību. Iepriekšējos gados saņemts mazliet mazāks skaits iesniegumu, proti, 2023. gadā – 326, savukārt 2022. gadā – 332 iesniegumi.

2024. gadā nav bijuši plaši sistēmiski pārkāpumi. Vairumā gadījumu tie ir bijuši individuāla rakstura. Pārkāpumi konstatēti dažādās iestādēs, dažādās jomās, un tiem bijušas dažādas smaguma pakāpes. Lielākoties par pārkāpumiem ziņoja iedzīvotāji. Kopumā iestādes vēlas labot kļūdas un tiecas orientēties uz klientu vajadzībām.

Pārskata periodā iezīmējušās vairākas apakštēmas, kas saistītas ar labas pārvaldības nepilnībām.

Likuma un tiesību neievērošana

Šīs apakštēmas ietvaros pārkāpumi konstatēti galvenokārt pašvaldību rīcībā. Piemēram, tiesībsargs ir konstatējis, ka atsevišķas pašvaldības domes komiteju sēžu protokolus publicē novēloti, neievērojot likumā noteikto publicēšanas termiņu. Savukārt domes komiteju sēžu audioieraksti vai audiovizuālie ieraksti atsevišķos gadījumos vispār nav publiski pieejami, un nav atrodamas norādes par to, kā ierakstus var iegūt. Jāpiebilst, ka pēc tiesībsarga aicinājuma labot radušos situāciju, pašvaldības izrādīja atsaucību un novērsa nepilnības. Saldus novada pašvaldība tai piederoša nekustamā īpašuma atsavināšanas cenu noteikusi [pretēji normatīvajam regulējumam](#). Savukārt Madonas novada pašvaldībā tika konstatēta prettiesiska rīcība, bez būvniecības dokumentācijas izbūvējot caurteku zem pašvaldības ceļa. Uzteicama ir pašvaldības atvairināšanās privātpersonai par notekūdeņu novadīšanu privātīpašumā. Tika arī atzīts, ka Gulbenes novada pašvaldība pamatoti atteica prēmijas izmaksu saviem darbiniekiem, lai gan iekšējo normatīvo aktu formulējums darbiniekiem šķietami radīja tiesisko paļāvību uz ikgadēju prēmiju. Citā [pārbaudes lietā](#) atzīts, ka Latvijas Ārstu biedrības Aroda tiesas procesā netiek nodrošināts Aroda tiesas un pārbaudāmo personu tiesību līdzsvars.

Atbildes nesniegšana likumā noteiktajā termiņā

Vairākkārt konstatēts, ka Izglītības kvalitātes valsts dienests un Valsts izglītības satura centrs nesniedz cilvēkiem atbildes likumā noteiktajā termiņā. Šo problēmu nav spējusi novērst arī Izglītības un zinātnes ministrija. Arī Ropažu novada pašvaldībā konstatētas līdzīgas problēmas. Savukārt VID, izskatot apstrīdēšanas iesniegumus, lēmumu izskatīšanu kavējis vairākus mēnešus, ne vien [pārkāpiot](#) likumu, bet neievērojot VID definēto vērtību – cieņpilnas sadarbības veidošanu ar nodokļu maksātājiem un sabiedrību.

Informācijas nesniegšana pienācīgā kārtā

Kādā lietā tiesībsargs konstatēja, ka Cēsu novada pašvaldība nav pienācīgi informējusi cilvēku par īres tiesisko attiecību turpināšanu. Citkārt tiesībsargs konstatēja, ka Jelgavas valstspilsētas pašvaldība nenosūtīja zemes īpašniekam lēmumus par funkcionāli nepieciešamā zemes gabala noteikšanu piespiedu dalītā īpašuma izbeigšanai. Konstatēts, ka pašvaldībās attiecībā uz informācijas sniegšanu pastāv atšķirīga prakse. Uzteicama ir Tieslietu ministrijas iesaistīšanās attiecīgās prakses vienveidošanā.

Formāla pieeja lietu izskatīšanā

[Pārbaudes lietā](#) par personas ģimenes kapavietas izpostīšanu tika konstatēts, ka Rīgas valstspilsētas pašvaldības Kapsētu pārvaldes pavarša rīcība novedusi pie tā, ka veikts nelikumīgs virsapbedījums. Arī Valsts policija sākotnēji uz šo faktu nav reaģējusi pienācīgi. Pēc tiesībsarga iesaistīšanās ir veikta pārapbedīšana. Citā gadījumā konstatēts, ka Rīgas valstspilsētas pašvaldības struktūrvienības saņemtos iesniegumus nevis pārsūta citai atbildīgajai pašvaldības struktūrvienībai pēc piekritības, bet informē iesniedzēju, ka tam jāvēršas citā pašvaldības iestādē. Tāpat ir konstatēta Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras neuzmanība, sniedzot cilvēkam informāciju, ka viņam pirmšķietami ir tiesības uz vecuma pensiju, kaut gan objektīvi pensijas piešķiršana nav iespējama. Šāda neuzmanība var mazināt cilvēku tiesisko paļāvību valstij. Savukārt Ceļu satiksmes un drošības direkcija sākotnēji pa telefonu draudzīgi iesāko komunikāciju ar klientu par tehniskās apskates pakalpojumu turpināja rakstveidā, mainot pakalpojuma nosacījumus.

Iedzīvotāju neiesaistīšana un neuzklausišana

[Pārbaudes lietā](#) tika atzīts, ka Rīgas valstspilsētas pašvaldība, Rīgas brīvdostas pārvalde un Valsts vides dienests atbalstīja atsevišķu uzņēmumu darbības intensitātes palielināšanu ostas teritorijā, neuzklausot sabiedrības viedokli. Turklāt tiesībsargam radās pamatotas šaubas par Valsts vides dienesta vēlmi un spēju efektīvi risināt vides trokšņa problemātiku, uz kuru norādījuši iedzīvotāji.

Tiesību normu neskaidrība un vienveidības trūkums to piemērošanā

[Pārbaudes lietā](#) tiesībsargs konstatēja neskaidru likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" formulējumu, kura dēļ pašvaldībās izveidojusies atšķirīga prakse, piemērojot paaugstinātu nekustamā īpašuma nodokli būvēm, kurām beidzies maksimālais būvdarbu veikšanas termiņš. Tiesībsargs pašvaldībās novēroja gan prakses maiņu, gan rekomendāciju ignorēšanu.

Birokrātijas mazināšana

Tiesībsargs [kritizēja](#) valdības ieceri samazināt iesnieguma izskatīšanas termiņu līdz 10 darba dienām, jo to ir iespējams panākt arī bez grozījumiem Iesniegumu likumā.

Tiesībsargs pārskata periodā pašvaldībās ir saskāries arī ar pozitīvu un atzinības vērtu rīcību.

Aktīva un proaktīva rīcība iedzīvotāju interesēs

Komunicējot ar pašvaldībām par normatīvajiem aktiem neatbilstošu ārpusģimenes aprūpē esošo bērnu ēdināšanas apmaksu, vairākas pašvaldības, piemēram, Liepāja, Bauska, Smiltene, Ogre, Madona, Krāslava, Rēzeknes novads un Ventspils novads, proaktīvi novērsa identificētās nepilnības, negaidot tiesībsarga rekomendācijas. Pēc tiesībsarga aicinājuma Rīgas valstspilsētas pašvaldība publiskoja apkopojumu par būtiskākajām lietām savrupmāju būvniecības procesā attiecībā uz atļauto augstumu, tādējādi uzlabojot iedzīvotāju informētību. Vērtējot [privātās dzīves un reliģiskās brīvības aspektus](#), tiesībsargs konstatēja, ka pietrūkst publiski pieejamas oficiālas informācijas par to, kurās no Rīgas teritorijā esošajām kapsētām ir noteikti īpaši nosacījumi apbedīšanas kārtībai, ņemot vērā attiecīgās ticības mācību un kulta tradīcijas. Rīgas valstspilsētas pašvaldība sākusī šādas informācijas sagatavošanu.

Uzklausīšana un iedziļināšanās

Tiesībsargs konstatēja, ka Smiltenes novada pašvaldība ir spējusi atrisināt iekšējo konfliktu atbilstoši labas pārvaldības principam.

Nozīmīgāko gadījumu apskats un tiesībsarga viedoklis

Par iestāžu neefektīvu rīcību

Pārbaudes lietā atzīts, ka Zemgales plānošanas reģions un Dobeles novada pašvaldība deinstitutionalizācijas projektu nav īstenojuši iespējami efektīvākajā veidā, tādējādi mērķa grupas personām tika priekšlaicīgi pārtraukti ar Dobeles novada pašvaldības lēmumiem piešķirtie sociālās rehabilitācijas pakalpojumi un sabiedrībā balstīti sociālie pakalpojumi. Pretēji labas pārvaldības principam nav pienācīgi ievērotas mērķa grupu personu tiesības un intereses. Tiesībsargs uzsvēra, ka bija

nepieciešams rūpīgāk plānot projekta vadību, lai nepieļautu situāciju, ka tiek pieviltas attiecīgo personu cerības saņemt pakalpojumu noteiktā apjomā.

Par iestādes birokrātisku rīcību

Izskatot iesniegumus par valsts vecuma pensijas pārrēķināšanu sakarā ar apdrošināšanas iemaksu papildināšanu, konstatēta Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras formāla un birokrātiska pieeja. Tiesību akti paredz, ka pārrēķins veicams ne biežāk kā reizi gadā. Pensiju pārrēķina ar tā mēneša pirmo dienu, kurā pensionārs pieprasījis pārrēķināt pensiju, ja attiecīgais iesniegums un visi nepieciešamie dokumenti iesniegti līdz 15. datumam ieskaitot. Ja iesniegums un visi nepieciešamie dokumenti iesniegti pēc 15. datuma, pārrēķinu veic ar nākamā mēneša pirmo dienu. Cilvēks iesniegumu iesniedza 2024. gada 15. martā. Tajā pašā dienā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra pieņēma lēmumu atteikt pārrēķinu, jo nav pagājis viens gads kopš pēdējā pārrēķina (kopš 2023. gada aprīļa). Lēmumā norādīts, ka iesniegums pārrēķinam jāiesniedz no 2024. gada 16. marta. Šāda pieeja neatbilst labas pārvaldības principam, jo tiek radīts papildu administratīvais slogs gan cilvēkam, gan arī iestādei.

Par principa “konsultē vispirms” neatbilstošu piemērošanu

[Vērtējot nodokļu maksātāja sūdzību](#), tiesībsargs konstatēja, ka VID ar nodokļu maksātāju ilgstoši sarakstījās par to, vai ir maksājams PVN no nodokļu maksātāja īpašumā esoša meža (cirsmas tiesību) pārdošanas. VID principa “konsultē vispirms” ietvaros aicināja iedzīvotāju izvērtēt, vai jāmaksā nodoklis, ievērojot, ka ir pārdotas vairākas cirsmas divos nekustamajos īpašumos. Savukārt nodokļu maksātājs jau no paša sākuma puda uzskatu, ka nodoklis nav jāmaksā, jo viņš neveic saimniecisko darbību, bet gan pārdod savu īpašumu. Iedzīvotājs sarakstē ar VID vairākkārt aicināja iestādi ar lēmumu uzlikt par pienākumu maksāt nodokli, lai viņam būtu iespēja tiesāties un netiktu rēķināta nokavējuma nauda. Pretēji tam VID turpināja saraksti ar iesniedzēju pusotra gada garumā, apmainoties ar atšķirīgiem viedokļiem. Tiesībsargs secināja, ka VID pienākums šajā gadījumā bija bez kavēšanās veikt nodokļu kontroles pasākumus. Iestādes vilcināšanās dēļ nodokļu maksātājam uzrēķināta ievērojama nokavējuma nauda, kas varēja būt mazāka, ja VID būtu rīkojies aktīvi. Citā gadījumā VID, piemērojot principu “konsultē vispirms”, nodokļu kontroles pasākumus veica dažu mēnešu laikā.

Par iestādes neefektīvu rīcību

Tiesībsargs, izskatot iesniegumus, konstatēja, ka cilvēki, kas izlēmuši izmantot e-adresi, ilglaicīgi nebija informēti par [e-adresē iesūtītajiem ziņojumiem](#). Lemesls tam – cilvēki nebija apstiprinājuši e-pastu, uz kuru nosūtāms paziņojums par informācijas saņemšanu e-adresē. Attiecīgi cilvēkiem bija radušās nelabvēlīgas sekas (uzsāktas piedziņas u. c.). Kaut arī Valsts digitālās attīstības aģentūra bija informējusi iedzīvotājus par nepieciešamību apstiprināt e-pastu, tomēr tiesībsargs secināja, ka pasākumi nebija

pietiekami, lai nodrošinātu tādu informācijas apjomu, kas personām ar dažādu informācijas tehnoloģiju prātību ir nepieciešams.

Par publiskās apspriešanas nozīmi demokrātiskā valstī

Tiesībsargs ir paudis apsvērumus [par Garkalnes pagasta dalas pievienošanu Ādažu novadam](#), uzsverot cilvēku viedokļa uzklauššanas nozīmīgumu demokrātiskā valstī. Publiskajā apspriešanā sniegtajiem iedzīvotāju viedokļiem neatkarīgi no apspriedē piedalījušos dalībnieku skaita ir augstākā vērtība citu kritēriju sabalansēšanā.

Nacionālais preventīvais mehānisms

Nacionālais preventīvais mehānisms ir unikāls valsts pārraudzības mehānisms, kura funkcijas Latvijā īsteno tiesībsargs. Nacionālais preventīvais mehānisms (turpmāk arī – NPM):

- atklāj un novērš spīdzināšanas un citu nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidu riskus iestādēs, kur tiek vai var tikt ierobežota personu brīvība (piemēram, cietumos, psihoneiroloģiskajās slimnīcās, sociālās aprūpes centros);
- papildina starptautisko līgumu organizācijas, kurām piešķirtas tiesības veikt monitoringa vizītes Latvijas iestādēs, kur tiek vai var tikt ierobežota personu brīvība.

NPM ir izveidots, ņemot vērā [Konvencijas pret spīdzināšanu un citiem nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidiem Fakultatīvajā protokolā](#) ietvertās prasības.

Lai varētu atklāt un novērst spīdzināšanu un citu nežēlīgas, necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodīšanas veidu riskus iestādēs, kur tiek vai var tikt ierobežota personu brīvība, tiesībsargam ir tiesības apmeklēt šīs iestādes, tai skaitā slēgta tipa iestādes, jebkurā laikā bez iepriekšēja brīdinājuma.

Tiesībsarga vizīte var būt paziņota vai neizziņota un var notikt jebkurā diennakts laikā, darba dienā vai nedēļas nogalē. Tiesībsargs var uzaicināt ekspertus (piemēram, psihiatrus) piedalīties monitoringa vizītēs. Vizītes var veikt arī sadarbībā ar valsts uzraudzības iestādēm, piemēram, Veselības inspekciju vai Labklājības ministriju.

NPM uzraudzība palīdz samazināt cilvēktiesību pārkāpumus, veicinot atbildīgumu un pārskatāmību iestāžu darbā.

Pārskata perioda raksturojums

2024. gadā kopumā ir veiktas 39 monitoringa vizītes (2023. gadā – 30, 2022. gadā – 62, bet 2021. gadā – 32 vizītes).

Monitoringa vietu izvēle un apmeklējumu biežums tika noteikts, pamatojoties uz tādiem kritērijiem kā iestādes būtība, personu skaits, personu mainības līmenis, sliktas izturēšanās risks un citi būtiski faktori.

Monitoringa vizīšu komandās bija iekļauti tādi speciālisti kā sertificēts psihiatrs un klīniskais psihologs.

Līdzīgi kā 2023. gadā, arī pārskata periodā tiesībsargs turpināja pievērst īpašu uzmanību cilvēktiesību nodrošināšanai ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās. Tāpat turpinājās

2023. gadā tiesībsarga rīkotajā [kampanā “Dzīve pansionātā – kāda tā ir?”](#) identificēto iestāžu apmeklējumi.

2024. gadā tika sākta plāna par biežākām vizītēm cietumos un psihiatriskajās slimnīcās īstenošana, lai izzinātu aktuālo problemātiku. Šo vizīšu laikā uzklusīts arī attiecīgo iestāžu vadības viedoklis par sistēmiskajām problēmām, kas liedz pilnvērtīgi nodrošināt cilvēktiesības.

Papildus veiktajām pārbaudes vizītēm par ļoti svarīgu elementu kvalitatīvai NPM darbībai tiek uzskatīta starptautiskā sadarbība ar citām preventīvām institūcijām un attiecīgajām starptautiskajām organizācijām. Tiesībsarga birojs ir Eiropas Padomes Nacionālo preventīvo mehānismu tīkla pret spīdzināšanu un citu nežēlīgu, necilvēcīgu vai pazemojošu rīcību vai sodīšanu dalībnieks un uztur ciešu saziņu ar citu Eiropas valstu preventīvajām iestādēm.

Monitoringa vizītes

Cietumi

Pārskata periodā ir veiktas 11 vizītes, apmeklējot Daugavgrīvas cietumu, Cēsu Audzināšanas iestādi nepilngadīgajiem, Rīgas Centrālcietumu, Jelgavas cietumu, Jēkabpils cietumu, Ilģuciema cietumu un Liepājas cietumu. Vizītēs uzmanības centrā bija vairākas tēmas.

Pirmkārt, pārskata periodā Tiesībsarga biroja darbinieki kopā ar pieaicinātajiem ekspertiem – bērnu psihiatru un klīnisko psihologu – veica trīs vizītes Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem (turpmāk arī – CAIN). Ņemot vērā to, ka psihiskās veselības nodrošināšana ieslodzījumā esošiem jauniešiem ir būtisks aspekts viņu vispārējai labklājībai un veiksmīgai reintegrācijai sabiedrībā, tiesībsargs sagatavoja [ziņojumu](#) par psihiskās veselības aprūpes pieejamību tiem jauniešiem, kuri ievietoti CAIN, un ziņojumā sniedza rekomendācijas atbildīgajām iestādēm situācijas uzlabošanai. Pēc tiesībsarga ziņojuma Tieslietu ministrija sadarbībā ar Veselības ministriju ir sākusi ieviest rekomendācijas.

Otrkārt, Tiesībsarga biroja darbinieki apmeklēja Rīgas Centrālcietumu ar mērķi izvērtēt vispārējos sadzīves apstākļus cietuma 5. korpusā, jo ilgākā laika periodā Tiesībsarga birojā tikušas saņemtas sūdzības par iespējamiem cilvēktiesību pārkāpumiem tajā. Tāpat tika pievērsta uzmanība pastaigu laukumiem, kas Rīgas Centrālcietumā pieejami ieslodzītajām personām.

Visbeidzot Tiesībsarga biroja darbinieki apmeklēja Jelgavas cietumu, Jēkabpils cietumu, Ilģuciema cietumu un Liepājas cietumu, lai izzinātu aktuālās problēmas, ar kurām ieslodzījuma vietas saskaras ieslodzīto personu cilvēktiesību nodrošināšanā, un noskaidrotu, kā norit darbs pēc cietumu režīma pakāpju reformas, kas stājas spēkā 2024. gada 1. septembrī.

Apmeklējot Jēkabpils atklāto cietumu, konstatēts, ka pārvestie ieslodzītie tiek izvietoti lielās kazarmu tipa telpās, kuras saskaņā ar starptautiskām rekomendācijām nebūtu vēlams izmantot. Atrodoties šādās telpās, nav iespējams nodrošināt privātumu, ir apgrūtināta uzraudzība, tādējādi pastāv potenciāls savstarpēju konfliktu risks un attīstās ieslodzīto neformālā hierarhija. Saņemti ieslodzīto signāli par grūtībām organizēt viesu uzņemšanu pēc iespējas privātā vidē. Realizējot iespējas strādāt ārpus cietuma teritorijas, kā arī veikt citas aktivitātes ārpus cietuma, valsts uzmanība pievēršama tam, lai cietumam tiktu nodrošināti pietiekami darbinieku un finansiālie resursi, kas nepieciešami notiesāto uzraudzības nodrošināšanai. Ņemot vērā atklātā cietuma specifiku un uzsvaru uz resocializācijas nodrošināšanu nevis uzraudzību, valstij nepieciešams nodrošināt pietiekamus resursus šā mērķa sasniegšanai. No iesniegumiem un vizītēm secināms, ka notiesātajiem trūkst vienotas izpratnes par atklātā cietuma būtību, savām tiesībām un pienākumiem šajā režīmā un ir nepieciešams veikt izglītojošus pasākumus izpratnes veicināšanai.

Psihiatriskās slimnīcas

Pārskata periodā apmeklētas divas psihiatriskās slimnīcas un VSIA "Nacionālās psihiskās veselības centrs" Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanas centra ar apsardzi Ekspertīžu bloks.

Tiesībsarga biroja darbinieki apmeklēja VSIA "Nacionālās psihiskās veselības centrs" Tiesu psihiatrisko ekspertīžu un piespiedu ārstēšanas centra ar apsardzi Ekspertīžu bloku, kurā tiek nodrošinātas ekspertīzes apcietinātajām un notiesātajām personām. Vizītes mērķis bija iegūt informāciju par to, kādi ir to personu sadzīves apstākļi, kurām tiek veikta ekspertīze, un vai tiek ievērotas viņu tiesības uz saziņu ar advokātu, procesa virzītāju un tuviniekiem, vai tiek nodrošinātas pastaigas, kāda ir sūdzību izskatīšanas kārtība u. c. Identificētie tiesību nodrošināšanas problēmaspekti pēc vizītes tika pārrunāti ar iestādes vadību.

Tiesībsargs devās iepriekš nepieteiktā vizītē uz VSIA "Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca "Ainaži"". Vizītes mērķis bija bērnu tiesību ievērošanas un 2018. gadā slimnīcai sniegto rekomendāciju izpildes pārbaude.

Pārskata periodā ir veikta vizīte VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca" nolūkā izzināt aktuālo situāciju un izaicinājumus, ar kuriem saskaras slimnīcas vadība savā ikdienas darbā attiecībā uz cilvēktiesību nodrošināšanu.

Aizturēto ārzemnieku izmitināšanas centri

Reaģējot uz Tiesībsarga birojā saņemto sūdzību par ārzemnieka aizturēšanu lidostā "Rīga" un ievietošanu aizturēšanas telpās, kas neesot piemērotas personu ilgstošai aizturēšanai, jo esot pārapdzīvotas un tajās netiekot nodrošinātas visas pamatvajadzības, Tiesībsarga biroja darbinieki veica

monitoringa vizīti lidostas "Rīga" teritorijā, tai skaitā apsekojot telpas, kurās var tikt aizturēti ārzemnieki, kas ieceļojuši valstī, pārkāpjot Imigrācijas likumā noteiktās prasības.

Pārbaudes rezultātā tika konstatēts, ka lidostas teritorijā Valsts robežsardzei ir viena pagaidu turēšanas telpa, kurā aizturēti ārzemnieki pēdējo reizi tika ievietoti 2019. gadā. Savukārt C termināļa slēgtajā izlidošanas zonā pārbaudes vizītes laikā tika aplūkotas divas telpas, kurās katrā bija krēsls, galds, divstāvu gulta, kur var pagulēt un atpūsties tie ārzemnieki, kuriem ir atteikta ieceļošana valstī.

Apsekošanas laikā netika apstiprināti sūdzībā paustie fakti par necilvēcīgu apiešanos un spīdzināšanu.

Ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pieaugušajiem

Tiesībsarga biroja darbinieki un pieaicinātie eksperti 2024. gadā bez iepriekšēja brīdinājuma apmeklēja 14 ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijas pieaugušajiem.

Vizīšu laikā īpaša uzmanība tika pievērsta spīdzināšanas un citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizlieguma ievērošanai, vispārējiem sadzīves apstākļiem un iemītniekiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamībai. Atsevišķās pārbaudes vizītēs piedalījās tiesībsarga pieaicināti jomas eksperti, un dažas vizītes notika arī sadarbībā ar Labklājības ministrijas ekspertiem.

Līdzīgi kā iepriekšējos gados, arī 2024. gadā vizīšu laikā vairākās institūcijās tika konstatēts, ka:

- ēkās nav nodrošināta atbilstoša vides pieejamība, tādēļ iemītniekiem ar funkcionāliem traucējumiem ir apgrūtinātas pārvietošanās iespējas;
- nav nodrošināta iemītnieku privātās dzīves neaizskaramība;
- nav nodrošināta cieņpilna attieksme pret iemītniekiem;
- nodarbības un saturīgas brīvā laika pavadīšanas iespējas iemītniekiem tiek piedāvātas neregulāri;
- darbinieku trūkuma dēļ netiek nodrošinātas regulāras pastaigas svaigā gaisā (īpaši iemītniekiem ar kustību traucējumiem);
- darbinieku skaits un kompetenču sadalījums neatbilst esošo iemītnieku skaitam un vajadzībām, tādējādi ilgtermiņā ir apdraudēta nepieciešamo sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšana.

Par vizīšu laikā konstatētajām neatbilstībām tika sagatavoti tiesībsarga [zinojumi](#), un atbildīgās institūcijas tika aicinātas veikt nepieciešamās darbības, lai novērstu nepilnības un ilgtermiņā nodrošinātu ilgstošas sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas institūcijās dzīvojošo iemītnieku tiesības.

Finanšu resursi un iestādes darbības rezultāti

Tiesībsarga biroja darbības jomu – privātpersonu cilvēktiesību aizsardzību – finansē no valsts budžeta programmas 01.00.00 “Tiesībsarga birojs”. Programmas mērķis ir veicināt cilvēktiesību aizsardzību un sekmēt, lai valsts vara tiktu īstenota tiesiski, lietderīgi un saskaņā ar labas pārvaldības principu, kā arī atbilstoši Latvijas Republikas Satversmei un Latvijai saistošajiem starptautiskajiem līgumiem.

Tiesībsarga biroja 2024. gada valsts budžeta strukturētais paskaidrojums pieejams [Finanšu ministrijas tīmekļvietnē](#).

Detalizēta informācija par Tiesībsarga biroja 2024. gada budžeta izpildi pieejama [Valsts kases pārskatā “Valsts budžeta izpilde pa iestādēm, budžeta programmām/apakšprogrammām un klasifikācijas kodiem”](#), bet valsts budžeta izpildes analīze pieejama [Finanšu ministrijas tīmekļvietnē](#).

Valsts budžeta finansējums un tā izlietojums, eiro

Nr. p. k.	Finansiālie rādītāji	Iepriekšējā gadā (faktiskā izpilde)	Pārskata gadā	
			apstiprināts likumā	faktiskā izpilde
1.	Finanšu resursi izdevumu segšanai (kopā)	2 742 995	3 178 151	3 218 245
1.1.	dotācijas	2 602 649	3 175 151	3 174 854
1.2.	maksas pakalpojumi un citi pašu ieņēmumi	17 759	3000	750
1.3.	ārvalstu finanšu palīdzība	119 989	0	42 641
1.4.	ziedojumi un dāvinājumi	0	0	0
1.5.	transferti	2598	0	0
2.	Izdevumi (kopā)	2 713 593	3 178 151	3 243 173
2.1.	uzturēšanas izdevumi (kopā)	2 697 278	3 178 151	3 217 700
2.1.1.	kārtējie izdevumi	2 685 463	3 166 145	3 205 694
2.1.2.	procentu izdevumi	0	0	0
2.1.3.	subsīdijas, dotācijas un sociālie pabalsti	0	0	0
2.1.4.	kārtējie maksājumi Eiropas Kopienas budžetā un starptautiskā sadarbība	11 815	12 006	12 006
2.1.5.	uzturēšanas izdevumu transferti	0	0	0
2.2.	izdevumi kapitālieguldījumiem	16 315	0	25 473

Gada laikā Tiesībsarga biroja apakšprogrammā 70.07.00 “Pasaules Reģionālās sadarbības fonda projektu un pasākumu īstenošana” palielināta apropriācija valsts budžeta iestādēm piešķirto ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļu izmantošanai 42 641 eiro apmērā un apgūts iepriekšējā gada ārvalstu finanšu palīdzības līdzekļu atlikums 24 967 eiro apmērā, lai pabeigtu Eiropas Ekonomikas zonas un Norvēģijas finanšu instrumentu un Pasaules Reģionālās sadarbības fonda programmas projektu “Atbalsts nacionālajām cilvēktiesību iestādēm pamattiesību un tiesiskuma aspektu uzraudzībā”.

Tiesībsarga biroja budžeta programmā 01.00.00 “Tiesībsarga birojs” 5141 eiro apmērā palielināta apropriācija Dānijas cilvēktiesību institūta finansējuma izmantošanai, lai īstenotu projektu “Uzņēmējdarbība un cilvēktiesības”.

2024. gadā faktiski apgūtais valsts budžeta finansējums bija 3,24 miljoni eiro. Tiesībsarga biroja budžets salīdzinājumā ar iepriekšējā gada plānu pieauga par 621,9 tūkstošiem eiro. Budžeta resursu pārdales rezultātā par 25,5 tūkstošiem eiro tika samazināti izdevumi precēm un pakalpojumiem, kas novirzīti kapitālieguldījumiem – datortehnikas, programmatūras, licenču un serveru nepārtrauktas darbības nodrošināšanai nepieciešamā aprīkojuma iegādei.

Tiesībsarga biroja darbības rezultatīvie rādītāji 2024. gadā

Darbības rezultāts: informēta sabiedrība un laikus novērsti pārkāpumi

Rezultatīvais rādītājs	Pārskata perioda plāns	Pārskata perioda plāna izpilde
Organizētas pārbaudes valsts un pašvaldību institūcijās (slēgtā un daļēji slēgtā tipa iestādēs, bāriņtiesās, izglītības iestādēs u. tml.)	80	50
Organizēti izglītojošie semināri, diskusijas un citi pasākumi	100	160
Dalība citu institūciju organizētajos pasākumos – lekcijas par tiesībsarga kompetences jautājumiem	150	413
Sagatavotas publikācijas medijos	4800	8918

Darbības rezultāts: ievērots labas pārvaldības princips

Rezultatīvais rādītājs	Pārskata perioda plāns	Pārskata perioda plāna izpilde
Sniegti atzinumi Satversmes tiesai	20	13
Sniegti atzinumi valsts institūcijām par tiesību aktu projektiem	45	45
Dalība darba grupās un komisijās	90	149

Darbības rezultāts: tiesībsarga politikas īstenošana

Rezultatīvais rādītājs	Pārskata perioda plāns	Pārskata perioda plāna izpilde
Saņemti (izskatīti) iesniegumi	1800	1945
Sagatavotas atbildes uz iesniegumiem	1500	958
Atbildes uz iesniegumiem, neierosinot pārbaudes lietas	700	703
Uz iesnieguma pamata ierosinātas pārbaudes lietas	50	77
Sagatavotas atbildes e-pastā par Tiesībsarga biroja kompetences jautājumiem	1100	1182
Sniegtas mutvārdu konsultācijas:	5000	3031
klātienē	1000	1245
telefoniski	4000	1786
Pēc tiesībsarga iniciatīvas ierosinātas pārbaudes lietas	10	8
Veiktas izraidāmo ārzemnieku aptaujas	40	17

Prioritārajiem pasākumiem papildu piešķirtais finansējums

1. Palielināts finansējums prioritārajam pasākumam "Tiesībsarga biroja kapacitātes stiprināšana" atbilstoši MK 2023. gada 26. septembra sēdes protokola Nr. 47 43. § 2. punktam 352 505 eiro apmērā.
2. Palielināts finansējums prioritārajam pasākumam "Diskriminācijas novēršanas struktūrvienības izveide atbilstoši Nacionālajai pozīcijai" atbilstoši MK 2023. gada 26. septembra sēdes protokola Nr. 47 43. § 2. punktam (tai skaitā četru jaunu amata vietu izveide) 330 803 eiro apmērā.
3. Palielināts finansējums prioritārajam pasākumam "Neatkarīgo institūciju nomas maksas pieaugumam" atbilstoši MK 26.09.2023. gada 26. septembra sēdes protokola Nr. 47 43. § 2. punktam 12 190 eiro apmērā.

Raksturojošākie darbības rezultatīvie rādītāji

	2023. gads (izpilde)	2024. gads (izpilde)	2025. gada projekts	2026. gada prognoze	2027. gada prognoze
Tiesībsarga rekomendāciju izpilde, %	77,4	61,6	72	72	72
Apkalpoto klientu dinamikas indekss (bāzes vērtība 1,0 ar 8727 klientiem, sasniedzamā vērtība 1,1 ar 9600 klientiem)	0,9	0,9	1,1	1,1	1,1

Kvalitātes rādītāji

	2023. gads (izpilde)	2024. gads (izpilde)	2025. gada projekts	2026. gada prognoze	2027. gada prognoze
Tiesībsarga organizēto izglītojošo pasākumu novērtējums (no 1 līdz 5)*	Nav datu*	4,4	4,5	4,5	4,5
Satversmes tiesā apmierinātie prasījumi, %	Nav datu**	0***	94	94	94

* Izstrādāts jauns kvalitātes rādītājs, jo SKDS un NRA pētījumu par sabiedrības uzticības reitingu tiesībsargam no 2021. gada vairs neveica.

** Satversmes tiesā tika iesniegts viens pieteikums, kas līdz pārskata perioda beigām vēl nebija izskatīts.

*** Satversmes tiesā pabeigta viena pieteikuma izskatīšana un prasījums nav apmierināts.

Pētījumi

Saskaņā ar likumu viens no tiesībsarga uzdevumiem ir veikt pētījumus un analizēt situāciju cilvēktiesību jomā. Tādējādi katru gadu tiesībsargs vienu vai vairākas sabiedrībā aktuālas tēmas izvirza padziļinātai izpētei. Pētījumi ļauj izdarīt visaptverošus secinājumus un sniegt iespējami kvalitatīvus priekšlikumus situācijas uzlabošanai konkrētajā jomā. Turklāt pētījumi kalpo kā vērtīgs instruments, monitorējot situāciju cilvēktiesību jomā salīdzinošos periodos.

Pārskata periodā tiesībsargs izzināja šādus jautājumus:

- [Sabiedrības viedoklis, izpratne par aprūpētāja atvalinājumu](#)
- [Cilvēktiesību ievērošana medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanas procesā](#)
- [Valsts un pašvaldības iestāžu tīmeklviетņu pieklūstamība. Pētījums – tehniskā analīze](#)
- [Direktīvas 2016/2102 par publiskā sektora struktūru tīmeklviетņu un mobilo lietotņu pieklūstamību ieviešanas Latvijas normatīvajos aktos un piemērošanas praksē izvērtējums. Juridiskā analīze](#)
- [Uzņēmējdarbība un cilvēktiesības. Gatavojoties Eiropas Savienības Direktīvas par uzņēmumu pienācīgu rūpību attiecībā uz ilgtspēju ieviešanai](#)
- [Aizgādņu aptauja par personu ar ierobežotu rīcībspēju pieeju banku pakalpojumiem](#)
- [Sabiedrības aptauja par cilvēku ar invaliditāti tiesībām](#)
- [Ieteikumi aizgādņiem, zvērinātiem advokātiem, tiesām, bāriņtiesām un kredītiestādēm par banku pakalpojumu nodrošināšanu personām ar ierobežotu rīcībspēju](#)
- [Personu ar invaliditāti aptauja par personu ar invaliditāti situāciju Latvijā](#)
- [Diskriminācijas iēdziens Latvijas medijos](#)
- [Taksometru pieejamība personām ar invaliditāti un mazu bērnu vecākiem](#)
- [Mākslīgā intelekta sistēmas un diskriminācija](#)
- [Diskriminācijas aizlieguma principa ievērošana darba tiesiskajās attiecībās pret mazu bērnu vecākiem. Darba devēju un vecāku aptauja](#)
- [Latvijas darba devēju un darba ņēmēju aptauja par svešvalodu prasmju nepieciešamību darba vidē](#)
- [Pagaidu aizsardzība pret vardarbību tiesā](#)
- [Latvijas Republikas augstākās izglītības iestāžu pieredze mākslīgā intelekta jomā studiju procesā](#)
- [Latvijas augstākās izglītības mācību iestāžu studentu, darbinieku un mācībspēku aptaujas par seksuālās uzmācīšanās pieredzi augstskolās rezultāti](#)

Personāls

Darbinieku skaits 2024. gada 31. decembrī: 57

Vidējais darbinieku skaits 2024. gadā: 56

Pieņemti: 4

Atlaists: 1

Personāla mainības koeficients: 0,10

Sadalījums pēc dzimuma

Vīrieši 7

Sievietes 50

Sadalījums vecuma grupās

20 – 29 1

30 – 39 15

40 – 49 29

50 – 59 7

60 – 69 2

70 – 79 3

Nodarbinātības jomas

Juridiskā analīze un konsultēšana (t. sk. prevencija) 43

Komunikācija un starptautiskā sadarbība 4

Administrēšana, dokumentu pārvaldība, personāla un finanšu vadība 8

Apgāde un apsaimniekošana 2

Izglītība

Maģistra grāds (tostarp trīs doktora zinātniskā grāda pretendenti) 52

Bakalaura grāds 3

Augstākā profesionālā izglītība 2

Sabiedrības informēšana un iesaiste

Viena no tiesībsarga galvenajām funkcijām ir sabiedrības informēšana, izglītošana un izpratnes veicināšana jautājumos par cilvēktiesībām, labu pārvaldību un tiesību aizsardzības mehānismiem, īpašu uzmanību veltot pieklūstama satura veidošanai.

Publicitāte, sadarbība ar medijiem

2024. gadā Tiesībsarga biroja tīmekļvietnē publicētas 146 ziņas, medijiem nosūtītas 79 preses relīzes un sniegtas vairāk nekā 250 atbildes žurnālistiem. Medijos saistībā ar tiesībsarga aktivitātēm bijušas 8918 publikācijas, savukārt sociālajos medijos publicēti 393 ieraksti. Turklāt pārskata gadā tiesībsarga “Facebook” konta sekotāju skaits pieauga no 4800 līdz 5274.

Nozīmīgākās kampaņas, aptaujas

Pārskata gadā tiesībsargs īstenoja būtiskas sabiedrības informēšanas kampaņas, publicējot informāciju sociālo tīklu kontos un tīmekļvietnē.

Diskriminācijas tēmas skaidrotas [sarunu ciklā “Piešķil savu empātiju!”](#), ar aptaujas palīdzību tiesībsargs aicināja sabiedrību ziņot [par izklaides trokšņu problemātiku](#), publicēja īsu un mūsdienīgu [videopamācību “Ko rakstīt iesniegumā?”](#) (šī pamācība ir turpinājums 2022. gadā publicētajam video [“Kā rakstīt iesniegumu?”](#)), internetā veica plašu [skolēnu vecāku aptauju](#) par mācību sākuma laiku skolās un audzēkņu nokļūšanu skolā, aicināja augstskolu pārstāvjus piedalīties [aptaujā par seksuālās uzmākšanās gadījumiem augstskolās](#), savukārt [ar kampaņu “Man ir tiesības slimot, ārstēties un būt veselam! Mīti un realitāte”](#) vērta sabiedrības uzmanību uz pacientu tiesību ievērošanu.

Nozīmīgākie vietējie pasākumi

Rīkoti pasākumi

Tiesībsargs, Rīgas Juridiskā augstskola un Ziemeļvalstu Ministru padomes birojs organizēja uzņēmējdarbības un [cilvēktiesību konferenci “Cilvēktiesības kā biznesa jaunā degviela”](#), lai aktualizētu uzņēmējdarbības un cilvēktiesību ciešo saistību.

2024. gada aprīlī [Tiesībsarga birojā viesojās Baltijas valstu un Polijas bērnu ombudu pārstāvji](#), lai kopīgi apspriestu aktualitātes bērnu tiesību jomā, apmainītos ar pieredzi, iedvesmotos un vienlaikus diskutētu par esošo nepilnību novēršanas iespējām, pievēršot īpašu uzmanību aktualitātēm bērnu un jauniešu mentālās veselības jomā.

Arī 2024. gadā Tiesībsarga birojā norisinājās [Tiesas procesa izspēles cilvēktiesībās 2024](#) fināls un uzvarētāju sumināšana.

Pārskata gadā notika vairākas publiskas un ļoti nozīmīgas diskusijas pilsonisko un politisko tiesību jomā – par [cilvēku tirdzniecības riskiem publiskajos iepirkumos](#), [agresīvu rīcību interneta vidē pret atpazīstamām sievietēm Latvijā](#) un [pagaidu aizsardzības pret vardarbību mehānisma efektivitāti](#).

Gada nogalē, kā ierasts, tiesībsargs sadarbībā ar Invalīdu un viņu draugu apvienību “Apeirons” un Latvijas Nacionālo bibliotēku vērienīgi atzīmēja Starptautisko cilvēku ar invaliditāti dienu – rīkoja iedvesmas [konferenci līderiem “Cilvēks un vērtība”](#), [“NVO kontaktbiržu”](#) ar jaudīgāko projektu īstenošanas pieredzes stāstiem un jau desmito reizi pasniedza apbalvojumus konkursa [“Gada balva cilvēku ar invaliditāti atbalstam”](#) laureātiem.

Dalība pasākumos

Kopumā Tiesībsarga biroja speciālisti pārskata periodā piedalījās vairāk nekā 400 dažāda veida pasākumos – konferencēs, semināros un diskusijās.

Pārskata periodā īpaši izceļama [sarunu festivāla “Lampa” ietvaros rīkotā diskusija](#) par izklaides trokšņu problemātiku, kā arī dalība sarunās par vardarbību darba vietā, reģionu mazajām skolām un to nozīmi vietējā komūnā.

Latvijas vispārizglītojošo skolu audzēkņiem Tiesībsarga biroja speciālisti pasniedza vieslekcijas [skolu programmā “Dzīvei gatavs”](#) par vēlēšanu pratību, juridisko tekstu lasītprasmi, vārda brīvību un naida runu, kā arī par cilvēku tirdzniecības dažādajiem veidiem.

Valsts un pašvaldību iestāžu pārstāvjiem Tiesībsarga biroja eksperti vadīja lekciju “Bērni – cilvēku tirdzniecības upuri” un lekcijas par cilvēku tirdzniecības riskiem kopumā, bērna tiesību un interešu nodrošināšanu tiesībaizsardzības iestāžu darbā u. c.

Tradicionālās [Ēnu dienas](#) laikā Tiesībsarga birojā viesojās skolēni no dažādiem Latvijas reģioniem. Savukārt [Darba iespēju festivālā “Visiem!”](#) Tiesībsarga biroja eksperti konsultēja darba tiesību jautājumos.

Kopumā gada laikā Tiesībsarga biroja speciālisti pasākumos galvenokārt diskutēja par tādām tēmām kā naida runa un vārda brīvība, cilvēku tirdzniecība, mobings un bosings, eidžisms, personas datu aizsardzība, mākslīgais intelekts, veselības aizsardzība, bērnu tiesību aizsardzība un izglītšana, tīmekļvietņu piekļūstamība, cilvēku ar invaliditāti tiesības u. c.

Pieklūstams saturs

Arī šajā pārskata periodā viena no tiesībsarga prioritātēm komunikācijas jomā bija pieklūstama satura veidošana. Tas ir tāds saturs, kam spēj piekļūt un kuru spēj uztvert ikviens – arī cilvēki ar īslaicīgām vai ilgstošām piekļuves vai uztveres grūtībām.

No 2024. gada janvāra [Tiesībsarga birojā gatavotos dokumentus formatē, ievērojot pieklūstamības prasības cilvēkiem ar redzes un uztveres ierobežojumiem](#). Šāda norāde ir katra tiesībsarga oficiāli sūtītā dokumenta beigās.

Starptautiskā sadarbība un pasākumi

2024. gadā tiesībsargs un Tiesībsarga biroja pārstāvji turpināja aktīvi iesaistīties [pasaules, Eiropas un reģionālajās organizācijās](#), tostarp piedaloties to rīkotajās ikgadējās konferencēs un semināros.

2024. gada februārī Tiesībsarga biroja eksperti tikās ar Eiropas Padomes Vietējo un reģionālo pašvaldību kongresa pārstāvjiem, lai pārrunātu labas pārvaldības praksi pašvaldībās, iedzīvotāju līdzdalības iespējas un administratīvi teritoriālās reformas ietekmi un izaicinājumus, savukārt martā biroja pārstāvji ar EDSO augsto komisāru mazākumtautību jautājumos pārrunāja mazākumtautību aktualitātes Latvijā, tai skaitā jautājumus par izglītību un naida runu.

2024. gada jūnijā Latviju apmeklēja Eiropas Komisijas pret rasismu un neiecietību pārstāvji, kas tikās ar Tiesībsarga biroja pārstāvjiem un apsprieda aktuālo situāciju attiecībā uz visu veidu naida runu un romu situāciju valstī. Biroja eksperti informēja Eiropas Juridiskās tālākizglītības tīkla apmaiņas programmas dalībniekus – prokurorus un tiesnešus no dažādām Eiropas valstīm – par tiesībsarga uzdevumiem un funkcijām Latvijā, tiesībsarga lomu saistībā ar valsts dalību starptautiskajās organizācijās un ECT lietām pret Latviju, kā arī tiesībām uz taisnīgu tiesu.

2025. gada prioritātes

Tiesībsarga gada rīcības plāns, ietverot tajā konkrētas prioritātes, pamatā tiek veidots saskaņā ar [Tiesībsarga stratēģiju](#). Vienlaikus jāatzīmē, ka mainīgie dzīves apstākļi un notikumi sabiedrībā katru gadu iezīmē jaunas aktuālās tēmas, kuru izpēti nedrīkst atlikt, bet kuras iepriekš nav bijis iespējams ne paredzēt, ne ieplānot. Līdz ar to tiesībsargs elastīgi reaģē uz notikumiem sabiedrībā, lai preventīvi novērstu iespējamās cilvēktiesību un labas pārvaldības principa pārkāpumus. Ziņojuma tematiskajā daļā jau iezīmēta virkne būtiskāko tēmu, kuru izpēti ir aizsākta šajā pārskata gadā un tiks turpināta arī nākamajā periodā. Papildus tam katru gadu tiesībsargs izvēlas jaunus izpēti tematus.

2025. gadā atbilstoši Tiesībsarga stratēģijai un tēmu aktualitātei par prioritārām noteiktas šādas tēmas:

- pilsonisko un politisko tiesību jomā – drošība un cilvēktiesību garantijas;
- sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību jomā – laba pārvaldība, it īpaši lietderības aspekts valsts pārvaldes iestāžu lēmumu pieņemšanā, rotācijas efektivitāte valsts civildienestā un izpratnes par labu pārvaldību veicināšana;
- bērnu tiesību jomā – vardarbībā cietušo bērnu tiesību aizsardzība;
- diskriminācijas novēršanas jomā – sabiedrības informēšana un izglītošana par dažādiem diskriminācijas aspektiem, piemēram, seksuālo uzmākšanos, un diskriminācijas atpazīšanu dažādās vidēs.

Tiesībsarga sniegtās rekomendācijas un to izpilde

Šajā sadaļā norādītas tikai būtiskākās un sistēmiskās tiesībsarga sniegtās rekomendācijas.

Saeima

Tēma	Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" 9. panta pirmās daļas 33. punkta precizēšana
Rekomendācija	Precizēt normu, lai tā kļūst tikpat saprotama kā MK 2010. gada 21. septembra noteikumu Nr. 899 "Likuma "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" normu piemērošanas kārtība" 45. punkts.
Rezultāts	Finanšu ministrija informēja, ka izvērtēs esošo situāciju nodokļu pretizvairīšanās aspektā un nepieciešamības gadījumā precizēs likuma 9. panta pirmās daļas 33. punkta redakciju, kuru virzīs kopā ar kārtējiem likuma grozījumiem. Rekomendācija ir izpildes procesā.
Tēma	Nodokļa nomaksa no ienākumiem, kas arestēti kriminālprocesa ietvaros
Rekomendācija	Veikt grozījumus likumā "Par nodokļiem un nodevām", papildinot 26. panta sesto daļu ar 7. punktu. Proti, nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu bezstrīda kārtībā neuzsāk un uzsāktu nokavēto nodokļu maksājumu piedziņu bezstrīda kārtībā aptur, ja ir vismaz viens no šādiem nosacījumiem: (..) "7) par naudas līdzekļiem, no kuriem ir jāveic nodokļu samaksa, ir ierosināts kriminālprocess saistībā ar noziedzīgi iegūtu mantu, uz aresta piemērošanas termiņu."
Rezultāts	Rekomendācija nav izpildīta.
Tēma	Uzturlīdzekļu garantiju fonda likumā paredzēto ierobežojumu atcelšana attiecībā uz uzturlīdzekļu izmaksu tām pilngadīgajām personām, kuras iegūst izglītību ārvalstīs
Rekomendācija	Novērst Uzturlīdzekļu garantiju fonda likuma 10. panta pirmās daļas 3. punktā ietverto nevienlīdzīgo attieksmi pret jauniešiem, kuri pastāvīgi dzīvo Latvijā un līdz 21 gada vecuma sasniegšanai turpina iegūt pamata, vidējo, aroda vai speciālo izglītību ārvalsts izglītības iestādē.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta, 01.09.2024. stājās spēkā grozījumi Uzturlīdzekļu garantiju fonda likumā.

Tēma	Pašvaldības līdzfinansējuma par bērnu izglītošanu aplikšana ar iedzīvotāju ienākuma nodokli
Rekomendācija	Veikt grozījumus likuma “Par iedzīvotāju ienākuma nodokli” 9. panta pirmajā daļā, papildinot to ar punktu, kas paredzētu, ka gada apliekamajā ienākumā netiek ietverts un ar nodokli netiek aplikts līdzfinansējums (kompensācija) par bērnu pirmsskolas izglītības, pamatizglītības, vidējās izglītības, profesionālās ievirzes izglītības vai interešu izglītības iegūšanu.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildes procesā.

Tēma	Likumprojekts “Grozījumi Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likumā” (Nr. 753/Lp14)
Rekomendācija	Rūpīgi izvērtēt , vai esošajā ekonomiskajā situācijā sociālā atbalsta samazināšana visnabadzīgākajai Latvijas iedzīvotāju daļai (ne vien GMI pabalsta saņēmējiem, bet arī trūcīgām un maznodrošinātām ģimenēm) ir sociāli atbildīga un samērīga rīcība.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Saeimas Juridiskā komisija

Tēma	Priekšlikumu iesniegšana likumprojektam “Grozījumi Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā”
Rekomendācijas	1. Skaidrāk definēt likumā terminu “seksuālā uzmākšanās”. 2. Paredzēt minimālo sankcijas robežu, atstājot konkrētā apmēra noteikšanu likumdevēja ieskatā. 3. Paredzēt kriminālatbildību arī par tādu seksuālo uzmākšanos, kurai ir atkārtota vai ilgstoša nodarījuma pazīmes. 4. Turpināt diskusiju par darbībām digitālajā jeb informācijas un komunikācijas tehnoloģiju vidē. 5. Paredzēt atbalsta pasākumus un konsultācijas cietušajiem.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Tēma	Likumprojekta "Grozījumi Administratīvo sodu likumā par pārkāpumiem pārvaldes, sabiedriskās kārtības un valsts valodas lietošanas jomā" (Nr. 598/Lp14) redakcijas precizēšana pirms trešā lasījuma
Rekomendācija	Tiesībsargs aicina likumprojekta 11. ² pantu izteikt šādā redakcijā: "11. ² pants. Seksuāla uzmākšanās Par seksuālu uzmākšanos, tas ir, personai nevēlamu seksuāla rakstura fizisku, mutvārdu vai rakstveida darbību, kas vērsta uz personas cieņas aizskaršanu vai kas nostādījusi to iebiedējošos, naidīgos, pazemojošos, degradējošos vai aizskarošos apstākļos, piemēro naudas sodu līdz simt četrdesmit naudas soda vienībām."
Rezultāts	Rekomendācija nav izpildīta.

Saeimas Cilvēktiesību un sabiedrisko lietu komisija

Tēma	Izglītības iestāžu mācību agrākā sākuma laika noteikšana
Rekomendācija	Veicināt diskusiju, pamatojoties uz tiesībsarga secinājumiem par saikni starp bērnu tiesībām uz pilnvērtīgu miegu un izglītības iestāžu mācību sākuma laiku.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildes procesā.

Saeimas Izglītības, kultūras un zinātnes komisija

Tēma	Izglītības iestāžu mācību agrākā sākuma laika noteikšana
Rekomendācija	Veicināt diskusiju, pamatojoties uz tiesībsarga secinājumiem par saikni starp bērnu tiesībām uz pilnvērtīgu miegu un izglītības iestāžu mācību sākuma laiku.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav iestājies.

Saeimas Sociālo un darba lietu komisija

Tēma	Par likumprojektu "Grozījumi darba likumā"
Rekomendācijas	1. Izvērtēt, vai atšķirīgā attieksme likumprojekta 1. pantā, nosakot atšķirīgus ierobežojumus svešvalodu prasību pieļaujamībai darba sludinājumos, atkarībā no konkrētās svešvalodas ir objektīvi un saprātīgi pamatojama. 2. Izvērtēt, vai ir iespējams un nepieciešams likumprojekta 1. pantā uzskaitīt noteiktas profesiju grupas, attiecībā uz kurām atļaut konkrētas svešvalodas prasmes norādīšanu darba sludinājumā, ja tiesību norma jau nosaka nepieciešamību veikt izvērtējumu svešvalodas nepieciešamībai katrā konkrētā gadījumā.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisija

Tēma	Atbalsts hipotekārā kredīta ņēmējiem
Rekomendācija	Ņemt vērā nepieciešamību nodrošināt visu hipotekāro kredītu ņēmēju, kas kvalificējas atbalstam atbilstoši Patērētāju tiesību aizsardzības likuma 8. ⁴ panta 1. un 2. daļā noteiktajiem kritērijiem, tiesisko vienlīdzību.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tēma	Grozījumi Patērētāju tiesību aizsardzības likumā (Nr. 575/Lp14)
Rekomendācija	Papildināt likumprojektu "Grozījumi Patērētāju tiesību aizsardzības likumā", paredzot pārejas noteikumos normu šādā redakcijā: "45. Grozījums šā likuma 8.⁴ pantā par trešās daļas izteikšanu jaunā redakcijā, papildinot ar teikumu "Likums attiecas arī uz bankām, kas atrodas likvidācijas procesā, tajā skaitā, hipotekāro kredītu ņēmējiem, kuri joprojām turpina maksāt hipotekāro kredītu šādas bankas administratoram", ir piemērojams no 2024. gada 1. janvāra."
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Ministru kabinets

Tēma	Reglamentētās profesijas un darba un privātās dzīves balanss
Rekomendācija	Sadarbībā ar nozari pārstāvošajām nevalstiskajām organizācijām detalizēti pārskatīt prasības attiecībā uz reglamentētajām profesijām, lai līdzsvarotu darbu un privāto dzīvi vienas grūtniecības vai secīgu grūtniecību gadījumos.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildes procesā.

Tēma	Izklaides trokšņa tiesiskais regulējums
Rekomendācija	Veikt grozījumus MK 2014. gada 7. janvāra noteikumos Nr. 16 “Trokšņa novērtēšanas un pārvaldības kārtība”, novēršot atzinumā konstatētos Satversmes 96., 111. un 115. panta pārkāpumus.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildes procesā.

Tēma	Aizsargātā lietotāja tiesības saņemt valsts atbalstu elektroenerģijas rēķinu maksas samazinājumam
Rekomendācija	Nodrošināt tiesības visiem aizsargātajiem lietotājiem faktiski saņemt aizsargātā lietotāja atbalstu, ja tie nav tiešie elektroenerģijas tirdzniecības līguma slēdzēji, bet apakšlietotāji un galalietotājs (dzīvojamās mājas īpašnieks, pārvaldnieks u. c.) nav izdarījis sociāli atbildīgu lēmumu, noslēdzot līgumu ar tādu elektroenerģijas tirgotāju, kuram ir pienākums sniegt pakalpojumu vai kurš to nodrošina brīvprātīgi.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav iestājies.

Tēma	Trūkumi paaugstinātas nekustamā īpašuma nodokļa likmes piemērošanā ekspluatācijā nenodotām būvēm
Rekomendācijas	1. Virzīt grozījumus likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3. panta 1. ⁶ daļā, nosakot, ka ar nekustamā īpašuma nodokļa likmi trīs procentu apmērā apliek tādas būves, kurām nav derīgas būvatļaujas. 2. Nodrošināt likuma “Par nekustamā īpašuma nodokli” 3. panta 1. ⁶ daļas pareizu piemērošanu visās pašvaldībās.
Rezultāts	Nav sniegta atbilde.

Tēma	Diskriminācijas aizlieguma pārkāpums dzimuma dēļ
Rekomendācija	Izstrādāt un pieņemt MK ētikas kodeksu, kurā tostarp būtu regulēta arī ministru rīcības izvērtēšanas kārtība un sekas pārkāpuma konstatēšanas gadījumā.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav iestājies.

Tēma	Izglītības iestāžu mācību agrākā sākuma laika noteikšana
Rekomendācijas	1. Veicināt, lai nacionālajā politikā bērnu izglītības un veselības jomā pietiekama vērība tiek pievērsta bērna tiesībām uz visaugstvērtīgāko pieejamo veselības standartu, kas sevī iekļauj arī bērna tiesības uz pilnvērtīgu miegu. 2. Izstrādāt vadlīnijas un rekomendācijas pašvaldībām, vecākiem un skolēniem, kas veicinātu sabiedrības izpratni par miega nozīmi bērna attīstībā, kā arī veicinātu tāda mācību sākšanas laika noteikšanu, kas prioritāri atbilstu bērnu labākajām interesēm. 3. Normatīvajā regulējumā noteikt, ka mācību stundas nedrīkst sākties agrāk par plkst. 8.00.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.

Ministru prezidente

Tēma	Bērnu palatīvās aprūpes normatīvais regulējums
Rekomendācija	Pilnveidot MK 2024. gada 20. februāra noteikumus Nr. 112 "Paliatīvās aprūpes noteikumi", nosakot tajos arī valsts nodrošinātos bērnu paliatīvās aprūpes pakalpojumus un to saņemšanas kārtību.
Rezultāts	Rekomendācija nav izpildīta.

Valsts kanceleja

Tēma	Valsts pārvaldes cilvēkresursu attīstības politika
Rekomendācija	Izvērtēt potenciālos riskus, kas var nelabvēlīgi ietekmēt valsts pārvaldes iestāžu darbību īpašas režīma zonas teritorijā (Jūrmalas valstspilsētas administratīvā teritorija).
Rezultāts	Rekomendācija nav izpildīta.

Tēma	Psihiskās veselības aprūpes pieejamība jauniešiem, kas ievietoti Cēsu Audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem (CAIN)
Rekomendācija	Izstrādāt vienotu informācijas apmaiņas instrumentu, lai CAIN nonāktu visa nepieciešamā informācija par ievietotā jaunieša veselības stāvokli un lai nodrošinātu ārstēšanas pēctecību gan iestādē, gan pēc jaunieša atbrīvošanas.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildes procesā.

Finanšu ministrija un saistītās iestādes

Finanšu ministrija

Tēma	Bēram piederoša transportlīdzekļa civiltiesiskā apdrošināšana
Rekomendācija	Ierosināt grozījumus Sauszemes transportlīdzekļu īpašnieku civiltiesiskās atbildības obligātās apdrošināšanas likumā, kas paredzētu, ka, slēdzot apdrošināšanas līgumu, apdrošināšanas prēmijas apmēra noteikšanai gadījumos, kad, pamatojoties uz Ceļu satiksmes likuma 10. panta piekto daļu, par transportlīdzekļa īpašnieku ir kļuvis nepilngadīgais, transportlīdzekļa reģistrācijas apliecībā norādītais transportlīdzekļa turētājs tiek pielīdzināts transportlīdzekļa īpašniekam.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Valsts ieņēmumu dienests

Tēma	Valsts ieņēmumu dienesta paziņojumi
Rekomendācijas	1. Pārskatīt paziņojumu saturu un veikt uzlabojumus. 2. Izvērtēt un pilnveidot lēmumu pamatojumus par izpildes nodrošinājuma līdzekļu piemērošanu. 3. Neaizbildināties ar tiesu praksi, bet tiekties uzlabot sniegtos pakalpojumus.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Tēma	Apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanas termiņa kavējums
------	--

Rekomendācijas	1. Atturēties no prakses neievērot likumdevēja noteikto maksimālo iesnieguma izskatīšanas termiņu. 2. Pilnveidot iestādes iekšējos procesus, lai novērstu situācijas atkārtošanos.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Iekšlietu ministrija un saistītās iestādes

Iekšlietu ministrija

Tēma	Palīdzības nodrošināšana bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas
Rekomendācija	Izstrādāt grozījumus Bērnu tiesību aizsardzības likuma tiesību normās, paredzot Valsts policijas Profilakses iestādes slēgšanu.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav iestājies.

Valsts robežsardze

Tēma	Ukrainas pilsoņa piespiedu izraidīšana
Rekomendācija	Pārliecināties, vai konkrētā persona uz lēmuma par piespiedu izraidīšanu ir norādījusi, ka iebilst pret izraidīšanu, to pamatojot ar karadarbību Ukrainā, un gadījumā, ja norādītais fakts apstiprinās, rīkoties atbilstoši Administratīvā procesa likumā noteiktajam privātpersonu tiesību ievērošanas principam.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Valsts policija

Tēma	Pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas efektivitāte un lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu pārsūdzības mehānisma efektivitāte
Rekomendācija	Nemt vērā tiesībsarga atzinumā Nr. 6-6/25 paustos secinājumus un veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai kriminālprocesu virzībā nepieļautu nepamatotu novilcināšanu un tādējādi nodrošinātu efektīvu kriminālprocesa izmeklēšanu un uzraudzību.
Rezultāts	Nav sniegta atbilde.

Tēma	Palīdzības nodrošināšana bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas
Rekomendācija	Pieņemt lēmumu par bērna nogādāšanu krīzes audžuģimenē (ja ir informācija par tādu ģimeni) vai kādā no bērnu aprūpes iestādēm, tai skaitā krīzes centros katrā situācijā, kad bērnu nav iespējams nodot viņa likumiskajiem pārstāvjiem. Saņemot atteikumu bērna uzņemšanai, nākamajā darba dienā par to paziņot Bērnu aizsardzības centram.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav iestājies.

Tēma	Administratīvā pārkāpuma process
Rekomendācija	Veicināt darbinieku izpratni par normām, atbilstoši kurām izskatāmi administratīvie pārkāpumi pret bērniem.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Izglītības un zinātnes ministrija un saistītās iestādes

Izglītības un zinātnes ministrija

Tēma	Nevalstisko organizāciju metodiskie materiāli bērnu seksuālās uzvedības izvērtēšanai
Rekomendācijas	Nodrošināt, ka bērniem ir pieejama kvalitatīva un vecumam atbilstoša seksuālā izglītība, kas viņus pasargātu no kaitējošas seksuālās uzvedības un seksuālas izmantošanas, kā arī veicinātu bērnu spējas rīkoties seksuāli atbildīgi. - Nepieļaut Karogu sistēmas grāmatā ietvertās karogu sistēmas metodes izmantošanu darbā ar bērniem, kas nav sasnieguši 16 gadu vecumu.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildes procesā.

Tēma	Vispārējās vidējās izglītības atestāta saņemšana
Rekomendācija	Nodrošināt absolventiem nepieciešamo izglītības dokumentu izsniegšanu saskaņā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu, bet atbilstoši individuālajai situācijai.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tēma	Ēdināšanas maksas atvieglojumi izglītojamajiem, kuri izglītības iestādē/internātā uzturas visu diennakti
Rekomendācija	Nemt vērā iespējamus riskus, kas saistās ar bērnu nošķiršanu no ģimenes mācību laikā, un uzdot pašvaldībām sakārtot izglītības iestāžu ekosistēmu atbilstoši ministrijas izstrādātajam pedagogu darba samaksas modelim. Īpašu uzmanību pievērst tieši tiem bērniem, kuri apmeklē pirmsskolu.
Rezultāts	Nav sniegta atbilde.

Tēma	Sistemātiski atbilžu sniegšanas termiņu kavējumi izglītības resorā
Rekomendācija	Pievērst uzmanību IZM un tās nozares iestāžu atbilžu sniegšanas termiņu neievērošanas problemātikai un iesaistīties tās novēršanā.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Valsts izglītības satura centrs

Tēma	Vispārējās vidējās izglītības atestāta saņemšana
Rekomendācija	Nodrošināt absolventiem nepieciešamo izglītības dokumentu izsniegšanu saskaņā ar spēkā esošo normatīvo regulējumu, bet atbilstoši individuālajai situācijai.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Klimata un enerģētikas ministrija un saistītās iestādes

Klimata un enerģētikas ministrija

Tēma	Sabiedrības informēšana par saules paneļu parku ierīkošanu
Rekomendācija	Sadarbībā ar Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministriju izstrādāt vadlīnijas pašvaldībām vai veikt grozījumus tiesību aktos, lai nodrošinātu sabiedrības līdzdalību gadījumos, kad tiek ierīkoti tādi saules paneļu parki, kuru potenciālā jauda ievērojami pārsniedz vienas mājsaimniecības vajadzības un aizņemamā teritorija uzskatāmi maina ierasto lauku ainavu.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tēma	Vides trokšņi Vecmīlgrāvī
Rekomendācija	Iniciēt likumprojektu straujāku virzību un ņemt vērā atzinumā konstatētos trūkumus attiecībā uz sabiedrības iesaisti ar vidi saistītu lēmumu pieņemšanā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta daļēji.

Kultūras ministrija un saistītās iestādes

Kultūras ministrija

Tēma	Latvijas Republikas pozīcijas Nr. 3 projekts “Priekšlikums Padomes direktīvai par vienlīdzīgas attieksmes principa īstenošanu neatkarīgi no reliģijas vai pārliecības, invaliditātes, vecuma vai seksuālās orientācijas”
Rekomendācijas	1. Izstrādāt tādas direktīvas normas, kas atbilst gan Latvijas, gan Eiropas Savienības uzņemtajām saistībām saskaņā ar ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām. 2. Saskaņot pozīciju ar organizācijām, kas pārstāv personas ar invaliditāti. 3. Precizēt terminoloģiju norādītajā sadaļā. 4. Nepamatot direktīvas projekta transponēšanas termiņa saīsinājuma neatbalstīšanu ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 26. oktobra direktīvu (ES) 2016/2102 par publiskā sektora struktūru tīmekļvietņu un mobilo lietotņu piekļūstamību.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Labklājības ministrija un saistītās iestādes

Labklājības ministrija

Tēma	Nevalstisko organizāciju metodiskie materiāli bērnu seksuālās uzvedības izvērtēšanai
Rekomendācijas	1. Iekļaut politikas plānošanas dokumentos pasākumus, kas aizsargā bērnus no kaitējošas seksuālās uzvedības, kā arī veicina tādas uzvedības atpazīšanu un atbilstošu reaģēšanu, un īstenot tos. 2. Izstrādāt Latvijas situācijai adaptētas vadlīnijas un algoritmus profesionāļiem bērnu seksuālās izmantošanas atpazīšanai, atpazīto pazīmju izvērtēšanai un uz rezultātu vērstu intervences plānu izstrādāšanai atbilstoši izvērtējumā “Iespējamo seksuālo vardarbības gadījumu apzināšana ārpusģimenes aprūpē esošiem bērniem” paustajiem ieteikumiem. 3. Izstrādāt profesionāļiem domātu metodiku seksuālās vardarbības pret bērnu atpazīšanai, novērtēšanai un uz rezultātu vērstu intervences pasākumu nodrošināšanai. Izstrādāt metodisko materiālu, kā arī klātienē un tiešsaistes mācību programmas, lai radītu priekšnoteikumus vienotai profesionāļu izpratnei. 4. Nepieļaut Karogu sistēmas grāmatā ietvertās karogu sistēmas metodes izmantošanu darbā ar bērniem, kas nav sasnieguši 16 gadu vecumu.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.
Tēma	Bērnu tiesības uz vārda brīvību un tiesības būt pasargātiem no viņu labklājībai kaitīgas informācijas un materiāliem

Rekomendācijas	1. Izstrādāt pamatnostādnes bērnu aizsardzībai pret viņu labklājībai kaitīgu informāciju un materiāliem, ņemot vērā bērnu tiesības uz vārda brīvību un vecāku tiesības audzināt savus bērnus saskaņā ar saviem uzskatiem. 2. Definēt normatīvajā regulējumā terminu “erotiska rakstura materiāls”. 3. Noteikt normatīvajā regulējumā atbildību par BTAL 50. pantā noteikto aizliegumu un ierobežojumu (cietsirdīga uzvedība, vardarbība, erotika) pārkāpšanu. 4. Rosināt diskusiju par BTAL 50. panta piemērošanu, tai skaitā par tādu bērniem domātu iespaiddarbu marķēšanu, kuri satur bērnu labklājībai kaitīgu informāciju.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildes procesā.

Tēma	Speciālo zināšanu apguve bērnu tiesību aizsardzības jomā
Rekomendācijas	1. Izvērtēt nepieciešamību un ierosināt grozījumus BTAL pārejas noteikumu 27. punktā, to papildinot ar vārdiem: “pārstāv bērna vecākus civillietās, kas skar aizgādības un saskarsmes tiesības; administratīvajās lietās, pārsūdzot bāriņtiesu vai citu iestāžu administratīvos aktus un faktisko rīcību, ja tas skar vai var skart bērna tiesības un intereses”. 2. Izvērtēt nepieciešamību un ierosināt grozījumus BTAL 5.¹ pantā, papildinot: 1) 19.¹ punktu ar vārdiem “un advokāta palīgam”; 2) 19.² punktu ar vārdiem “un tiesu izpildītāja palīgam”; 3) 19.⁴ punktu ar vārdiem “un zvērināta notāra palīgam”.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildes procesā.

Tēma	Veselības un darbspēju ekspertīzes ārstu valsts komisijas kapacitāte
Rekomendācijas	1. Izvērtēt iespējas palielināt komisijas kapacitāti, lai varētu laikus pieņemt lēmumus par invaliditātes statusa pagarināšanu. 2. Izvērtēt Invaliditātes likuma pārejas noteikumu 15. punktā noteiktā regulējuma pagarināšanas nepieciešamību ierobežotas komisijas kapacitātes apstākļos.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Tēma	Kritēriji īpašas kopšanas nepieciešamības noteikšanai personām ar invaliditāti
Rekomendācija	Pilnveidot kritērijus īpašas kopšanas nepieciešamības noteikšanai personām ar invaliditāti un pievērst uzmanību gadījumiem, kad personām pēc pilngadības sasniegšanas funkcionālās spējas tiek noteiktas saskaņā ar Bartela skalu tādā apjomā, ka saņemtā atbalsta apmērs samazinās. Šādos gadījumos personas ar invaliditāti pašaprūpes spējas nav uzlabojušās, salīdzinot ar laiku līdz pilngadības sasniegšanai, tādējādi gan personas ar invaliditāti, gan tās ģimenes locekļu situācija pasliktinās.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Aizbildņa institūta pilnveidošana
Rekomendācija	Izteikts atkārtots aicinājums novērst trūkumu normatīvajā regulējumā un Civillikuma 316. pantā noteikt, ka katras aizbildnības pārvaldībai ieceļams viens aizbildnis vai divi aizbildņi (laulātie).
Rezultāts	Rekomendācija nav izpildīta.

Tēma	Palīdzības nodrošināšana bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas
Rekomendācijas	1. Apsvērt iespēju pakalpojumu institūcijā, kas paredzēts bērniem, kuri cietuši no prettiesiskām darbībām, un ko organizē nodibinājums "Latvijas Bērnu fonds", izveidot arī Rīgā, kā arī izskatīt iespēju tāpat kā līdz šim uzņemt krīzes situācijās nonākušus bērnus tajās iestādēs, kurās tiek nodrošināts valsts finansētais pakalpojums. 2. Novērst trūkumu Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta 2.¹ daļā noteiktajā valsts deleģējumā Pusaudžu resursu centram attiecībā uz sociālās rehabilitācijas pakalpojumu nodrošināšanu institūcijā bērniem, kuriem ir izveidojusies atkarība no narkotiskajām, toksiskajām vai citām apreibinošām vielām vai no atkarību izraisošiem procesiem.

3. Izstrādāt noteikumus atbilstoši Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 13. panta 2.⁴ daļā noteiktajam deleģējumam sabiedrībai ar ierobežotu atbildību “Bērnu un pusaudžu resursu centrs” par sociālā rehabilitācijas pakalpojuma izpildes nosacījumiem un kārtību un iesniegt tos Ministru kabinetam.
4. Saskaņot BTAL 60. pantā noteikto regulējumu ar MK 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 354 “Audžuģimenes noteikumi” (turpmāk arī – MK noteikumi Nr. 354) 51. punktā noteikto regulējumu par situācijām, kādās bērni ar policijas lēmumu tiek ievietoti krīzes audžuģimenē vai audžuģimenē.
5. Nodrošināt, lai gadījumos, kad bērnam ir nepieciešams noteikt īpašus ierobežojumus, tiktu piemēroti MK 1999. gada 4. maija noteikumi Nr. 162 “Kārtība, kādā veicama bērna izolācija vispārējā bāreņu un bez vecāku gādības palikušo bērnu aprūpes un audzināšanas iestādē” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 162).
6. Izstrādāt grozījumus MK 2017. gada 13. jūnija noteikumos Nr. 338 “Prasības sociālo pakalpojumu sniedzējiem”, tos saskaņojot ar MK noteikumiem Nr. 162.
7. Nodrošināt, ka valstī ir pieejams sociālās rehabilitācijas pakalpojums institūcijā bērniem, kuriem ir izveidojusies atkarība no narkotiskajām, toksiskajām vai citām apreibinošām vielām vai no atkarību izraisošiem procesiem.
8. Uzlabot sociālās rehabilitācijas pakalpojuma dzīvesvietā pieejamību bērniem, kuriem ir izveidojusies atkarība no narkotiskajām, toksiskajām vai citām apreibinošām vielām vai no atkarību izraisošiem procesiem, nodrošinot pakalpojumu visā valsts teritorijā.
9. Nodrošināt, ka bērni, kuri šķirti no ģimenes, jo ir nopietni apdraudējuši savu veselību vai attīstību, lietojot alkoholu, narkotiskās vai toksiskās vielas, ārpusģimenes aprūpē saņem atbilstošu palīdzību un rūpes, lai sasniegtu ārpusģimenes aprūpes mērķi – radīt bērnam aizsargātības sajūtu, nodrošināt apstākļus viņa attīstībai un labklājībai.
10. Nodrošināt atbilstošu finansējumu sociālās rehabilitācijas pakalpojumam bērniem, kuriem ir izveidojusies atkarība no narkotiskajām, toksiskajām vai citām apreibinošām vielām vai no atkarību izraisošiem procesiem.

	11. Uzraugot un kontrolējot sociālo pakalpojumu sniegšanu regulējošo normatīvo aktu ievērošanu un sociālo pakalpojumu kvalitāti sociālajos dienestos un bērnu aprūpes iestādēs, pārliecināties par to, vai pēc informācijas saņemšanas no policijas vai ārstniecības iestādēm, vai ārstniecības personām ir sekojusi atbilstoša rīcība bērna vajadzību nodrošināšanai.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.
Tēma	Vecāku pabalsts, ja bērns dzimis priekšlaikus
Rekomendācija	Rosināt grozījumus likumā “Par maternitātes un slimības apdrošināšanu”, lai novērstu radušos atšķirīgo attieksmi pret vecākiem, kuru bērni dzimuši priekšlaikus.
Rezultāts	Rekomendācija nav izpildīta.
Tēma	Tīmekļvietņu piekļūstamība cilvēkiem ar invaliditāti
Rekomendācija	Veikt darbinieku apmācību par tīmekļvietņu piekļūstamību.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.
Tēma	Minimālās vecuma pensijas apmēra nodrošināšana apdrošināšanas periodu summēšanas gadījumā
Rekomendācija	Izvērtēt konkrēto neregulēto situāciju un gadījumos, kad personas apdrošināšanas stāžs ir iegūts Latvijas un citas valsts apdrošināšanas periodu summēšanas rezultātā un Latvijas vecuma pensijas apmērs kopsummā ar citas valsts pensijas apmēru nesasniedz ne valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta, ne minimālās pensijas apmēru, apsvērt nepieciešamību noteikt tādu tiesisko regulējumu, kas nodrošinātu vismaz kāda veida minimālo sociālā nodrošinājuma apmēru, un rosināt attiecīgus grozījumus tiesību aktos.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.
Tēma	Bērna tiesības adopcijas procesā
Rekomendācijas	1. Veikt adopcijas tiesiskā regulējuma pilnveidi .

	2. Pilnveidojot adopcijas tiesisko regulējumu, izvērtēt vajadzību tajā iesaistīt divas vai pat trīs bāriņtiesas (bāriņtiesu, kura lēmusi par bērna ārpusģimenes aprūpi, adoptētāja dzīvesvietas un bērna dzīvesvietas bāriņtiesu), lai pēc iespējas mazinātu administratīvo slogu un iespējami labākajā veidā nodrošinātu katra bērna individuālās vajadzības. 3. Līdz adopcijas tiesiskā regulējuma pilnveidei nodrošināt, ka adopcijas procesā bērna tiesības uz identitāti tiek īstenotas atbilstoši bērna vislabākajām interesēm un, sniedzot adoptētājiem informāciju par adoptējamo bērnu, tiek ņemta vērā bērna un adoptētāju tautība, kultūra un saziņas valoda ģimenē. Nodrošināt, ka bērna tiesības uz identitāti un tiesības uzaugt ģimenē tiek līdzsvarotas bērnam labākajā veidā atbilstoši ANO Bērnu tiesību konvencijā noteiktajam un bērna tiesību aizsardzības pamatprincipiem.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.

Bērnu aizsardzības centrs

Tēma	Palīdzības nodrošināšana bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas
Rekomendācijas	1. Izstrādāt metodiskos ieteikumus bāriņtiesām lēmumu pieņemšanai attiecībā uz bērnu, kuram radušies psihiski vai uzvedības traucējumi alkoholisko dzērienu, narkotisko, psihotropo, toksisko vai citu apreibinošu vielu lietošanas dēļ, obligāto ārstēšanu: 1) par piekrišanu ārstēšanai bērna vai likumiskā pārstāvja vietā, ja bērns vai viņa likumiskais pārstāvis nepiekrīt obligātajai ārstēšanai; 2) vienpersonisku lēmumu par bērna obligāto ārstēšanu, ja bērns vai viņa likumiskais pārstāvis nepiekrīt obligātajai ārstēšanai vai nepamatoti vēlas to pārtraukt un ja tas nepieciešams bērna interešu aizsardzībai. 2. Uzraugot bērnu tiesību un interešu ievērošanu, kā arī kontrolējot normatīvo aktu ievērošanu bērnu tiesību aizsardzības jomā bāriņtiesās un bērnu aprūpes iestādēs, pārliecināties par to, vai pēc informācijas saņemšanas no policijas vai ārstniecības iestādēm, vai ārstniecības personām, ir sekojusi atbilstoša rīcība bērna vajadzību nodrošināšanai.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.

Tēma	Bērna tiesības adopcijas procesā
Rekomendācijas	1. Pilnveidot Bāriņtiesu rokasgrāmatā iekļautos metodiskos ieteikumus bāriņtiesām par adopciju, ņemot vērā grozījumus MK 2018. gada 30. oktobra noteikumos Nr. 667 "Adopcijas kārtība". 2. Sniegt visām bāriņtiesām metodisku atbalstu attiecībā uz viedokļu un citas informācijas noskaidrošanu un fiksēšanu sarunu protokolos klātienē, iepazīstinot ar protokolu personu, kura tiek uzklausīta, un saņemot parakstu par piekrišanu protokolā iekļautajai informācijai, kā arī viedokļu un informācijas iegūšanu rakstveidā, ja viedokli objektīvi nav iespējams noskaidrot klātienē, tostarp bāriņtiesu sadarbības ietvaros. 3. Sniegt visām bāriņtiesām metodisku atbalstu attiecībā uz viedokļu un citas informācijas noskaidrošanu no bērniem arī tad, ja viņi ir mazā vecumā vai ir ierobežota viņu saziņas iespēja veselības vai attīstības stāvokļa dēļ.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildes procesā.

Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra

Tēma	Pabalstu izmaksa personai ar invaliditāti
Rekomendācijas	1. Pārskatīt lēmumus un izdot iesniedzējam labvēlīgākus administratīvos aktus. 2. Izvērtēt iespēju pārskatīt aģentūras izdotos administratīvos aktus attiecībā uz līdzīgiem gadījumiem citām personām vismaz par pēdējiem trim gadiem.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Tēma	Pakalpojuma piešķiršana personai ar apdrošināšanas stāžu ārvalstīs
Rekomendācijas	1. Nodrošināt iesniegumu izskatīšanas procesu saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 64. panta pirmajā un otrajā daļā un likuma "Par valsts sociālo apdrošināšanu" 27. panta trešajā daļā noteikto.

	2. Nodrošināt, lai viena mēneša laikā no personas iesnieguma saņemšanas brīža vai ne vēlāk kā četru mēnešu laikā, ja tam ir objektīvs iemesls, tiktu lemts par pakalpojuma provizorisks izmaksas vai avansa nodrošināšanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 16. septembra regulas (EK) Nr. 987/2009, ar ko nosaka īstenošanas kārtību regulai (EK) Nr. 883/2004 par sociālās nodrošināšanas sistēmu koordinēšanu 50. pantā noteikto. 3. Nodrošināt personai iespēju iesniegt iesniegumu vecuma pensijas pieprasīšanai vismaz sešus mēnešus pirms tiesību uz vecuma pensiju rašanās brīža. 4. Aģentūras 2023. gada 19. aprīļa noteikumos Nr. 01-5/18 "Pakalpojumu piešķiršanas un izmaksas sarakstu sagatavošanas noteikumi" paredzēt iesnieguma izskatīšanas procedūru pārrobežu lietās, nodrošinot stingru kontroli pār tās ievērošanu.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.
Tēma	Labas pārvaldības princips
Rekomendācija	Pārskatīt līdzšinējo praksi, kad tiek atteikts pensijas pārrēķins un lūgts atkārtoti iesniegt iesniegumu pēc vienas dienas, un vienkāršot un pilnveidot lēmuma pieņemšanas procedūru.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Valsts sociālās aprūpes centrs "Latgale"

Tēma	Klientu tiesību ievērošana
Rekomendācija	Nodrošināt, lai Ukrainas pilsoņiem tiek sniegts atbalsts iesniegumu sagatavošanā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Satiksmes ministrija

Tēma	Diskriminācija invaliditātes dēļ
------	----------------------------------

Rekomendācijas	1. Organizēt diskusiju par atzinumā identificētajām problēmām saistībā ar vides piekļūstamību personām ar invaliditāti Ceļu satiksmes noteikumu 98. punkta kontekstā, tostarp par vides piekļūstamību personām ar invaliditāti, kas dzīvo Vecrīgā, diskusijā iesaistot arī citas atbildīgās institūcijas (pašvaldību, policiju), lai panāktu iespējami labāko, taisnīgāko risinājumu, kā arī novērstu riskus negodprātīgai izņēmuma gadījumu izmantošanai. 2. Pamatojoties uz diskusijas rezultātiem, veikt grozījumus Ceļu satiksmes noteikumu 98. punkta regulējumā, novēršot tā radīto diskrimināciju invaliditātes dēļ.
Rezultāts	Pirmā rekomendācija ir izpildīta. Otrās rekomendācijas izpildes termiņš nav iestājies.

Tieslietu ministrija un saistītās iestādes

Tieslietu ministrija

Tēma	Prasības par uzturlīdzekļu piedziņu izskatīšana vienkāršotā procedūrā
Rekomendācijas	Novērst konstatētos trūkumus: 1. Civilprocesa likuma 250.¹⁹ panta pirmajā daļā attiecībā uz vienkāršotās procedūras lietas ierosināšanu prasībā par uzturlīdzekļu piedziņu palielināt maksājumu kopsummu prasības iesniegšanas dienā līdz kopsummai, kas nav mazāka par valstī noteikto minimālo uzturlīdzekļu kopsummu gadā; 2. Civilprocesa likuma 250.¹⁹ panta 2.¹ daļā attiecībā uz pamatu lietas ierosināšanai noteikt, ka prasības apmērs lietā par uzturlīdzekļu piedziņu bērnam tiek sasaistīts ar valstī noteikto minimālo uzturlīdzekļu apmēru.
Rezultāts	Pirmā rekomendācija ir izpildīta. Otrā rekomendācija nav izpildīta.

Tēma	Publisko reģistru ierakstu papildināšana pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra
Rekomendācijas	1. Pilnveidot likuma “Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru” regulējumu, kas sniegtu iespēju fiziskajai personai izņēmuma gadījumos lūgt Uzņēmumu

	reģistram aktualizēt uz viņas personas datiem attiecināmu informāciju pēc sabiedrības likvidācijas. 2. Atkārtoti pievērsties jautājumam par reģistros iekļauto datu glabāšanas termiņu pārskatīšanu.
Rezultāts	Pirmā rekomendācija nav izpildīta, jo tika novērsta ar prakses maiņas palīdzību, līdz ar to nebija nepieciešams grozīt likumu. Otrā rekomendācija ir izpildīta.
Tēma	Tiesas sēžu atklātums administratīvajā procesā
Rekomendācija	Novērst trūkumus Administratīvā procesa likuma 108. pantā, nosakot izņēmumus administratīvo lietu izskatīšanai slēgtā tiesas sēdē, nodrošinot personu (jo īpaši bērnu) tiesību aizsardzību tādā pašā apjomā, kādā tas paredzēts civilprocesā un kriminālprocesā.
Rezultāts	Rekomendācija nav izpildīta.
Tēma	Vecvecāku pienākums uzturēt bērnu
Rekomendācija	Apsvērt iespēju rosināt grozījumus Civillikuma 179. panta ceturtajā daļā, izsakot to šādā redakcijā: “Ja viens vai abi bērna vecāki nenodrošina viņam uzturlīdzekļus, šis pienākums līdzīgās daļās gulstas uz vecvecākiem. Ja vecvecāku mantas stāvoklis ir nevienlīdzīgs, tiesa var noteikt viņiem uzturēšanas pienākumu samērā ar katra mantas stāvokli.”
Rezultāts	Rekomendācija nav izpildīta.
Tēma	Bērna dzimšanas fakta reģistrēšana
Rekomendācijas	Izstrādāt bērna tiesību aizsardzības mehānismu, lai nodrošinātu bērna dzimšanas fakta reģistrāciju gadījumos, kad vecāks nepilda tam noteikto pienākumu ziņot par bērna piedzimšanu. - Apsvērt vecāka atbildības noteikšanu, ja vecāks nepilda Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma 25. panta pirmajā daļā noteikto pienākumu.
Rezultāts	Rekomendācijas nav izpildītas.

Tēma	Grozījumi Kriminālprocesa likumā
Rekomendācija	Veikt grozījumus Kriminālprocesa likuma regulējumā attiecībā uz personām, kurām tiek piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanas process, un to dalību minētajā procesā.
Rezultāts	Rekomendācija nav izpildīta.

Tēma	Palīdzības nodrošināšana bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas
Rekomendācijas	1. Nodrošināt CAIN pieejamus resursus, lai iestādē ievietotajiem jauniešiem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas, tiktu nodrošināta atbilstoša ārstēšana un sociālā rehabilitācija. 2. Veicināt vienotu tiesu praksi gadījumos, kad bērniem tiek piemērots audzinoša rakstura piespiedu līdzeklis – uzvedības ierobežojums – ar pienākumu ierasties uz konsultāciju pie psihologa, ārsta vai cita speciālista un papildu audzinoša rakstura piespiedu līdzekli – pienākumu ārstēties no alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu vai citādas atkarības. 3. Novērst trūkumus likuma “Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem” 14. panta pirmajā daļā, izslēdzot nosacījumu, ka nepieciešama piekrišana ārstēšanai, lai tiesa un administratīvā komisija varētu uzlikt bērnam par pienākumu ārstēties no alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu vai citādas atkarības, ja tā bijusi par pamatu nodarījuma vai pārkāpuma izdarīšanai. 4. Novērst trūkumus likuma “Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem” 13. pantā un noteikt tiesas lēmuma, ar kuru bērnam ir uzlikts par pienākumu ārstēties no alkohola, narkotisko vai psihotropo vielu atkarības, piespiedu izpildes kārtību, ja nepilda tiesas lēmumu un neārstējas.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.

Tiesu administrācija

Tēma	Banku pakalpojumu nodrošināšana personām ar ierobežotu rīcībspēju
Rekomendācija	Izplatīt vadlīnijas savas kompetences ietvaros.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Uzņēmumu reģistrs

Tēma	Publisko reģistru ierakstu papildināšana pēc sabiedrības izslēgšanas no komercreģistra
Rekomendācija	Pārskatīt personas situāciju attiecībā uz datu aktualizāciju.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tiesu sistēmai piederīgie

Latvijas Republikas ģenerālprokurors

Tēma	No vardarbības cietušas personas aizsardzība
Rekomendācija	Veikt pārbaudi par amatpersonu rīcību un lēmumiem konkrētajā gadījumā.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Pirmstiesas procesa novilcināšana
Rekomendācija	Veikt konkrētā gadījuma pārbaudi saistībā ar iespējamu pirmstiesas procesa novilcināšanu, sevišķu vērību pievēršot jautājumam, kādēļ līdz šim kriminālprocesa nodrošināšanai nav izmantoti procesuālie piespiedu līdzekļi (aizturēšana, ievietošana ārstniecības iestādē ekspertīzes veikšanai vai piespiedu atvešana).
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Ģenerālprokuratūra

Tēma	Bērna tiesības būt pasargātam no tabakas dūmu ietekmes
Rekomendācija	Veicināt prokuroru vienotu izpratni un praksi lietās, kas skar bērna tiesības būt pasargātam no tabakas dūmu ietekmes, un gadījumos, kad bērns tiek pakļauts šādai ietekmei ārpus vietām, kuras uzskaitītas Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 10. panta otrajā daļā, piemērot BTAL 1. panta 11. punktā noteikto.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tēma	Pirmstiesas kriminālprocesa izmeklēšanas efektivitāte un lēmuma par kriminālprocesa izbeigšanu pārsūdzības mehānisma efektivitāte
Rekomendācija	Ņemt vērā tiesībsarga pārbaudes lietā Nr. 2024-15-4A,32 paustos secinājumus un veikt visus nepieciešamos pasākumus, lai nepieļautu nepamatotu kriminālprocesa virzības novilcināšanu un tādējādi nodrošinātu efektīvu kriminālprocesa izmeklēšanu un uzraudzību.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Pierīgas prokuratūra

Tēma	Saprātīga termiņa nodrošināšana
Rekomendācija	Nodrošināt konkrētajam kriminālprocesam likumā noteikto priekšrocību saprātīga termiņa nodrošināšanā, lai ievērotu un aizsargātu bērna tiesības.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Administratīvās rajona tiesas Jelgavas tiesu nams

Tēma	Lietas izskatīšana saprātīgā termiņā
Rekomendācija	Veikt atbilstošus pasākumus, lai veicinātu konkrētās administratīvās lietas izskatīšanu saprātīgā termiņā.

Rezultāts

Rekomendācija ir izpildīta.

Rīgas apgabaltiesa

Tēma	Lēmuma par pagaidu aizsardzību pret vardarbību nosūtīšana sociālajam dienestam
Rekomendācija	Aktualizēt tiesnešiem jautājumu par lēmuma par pagaidu aizsardzības pret vardarbību nosūtīšanu sociālajam dienestam atbilstoši Civilprocesa likuma 250. ⁶² panta piektajā daļā noteiktajam.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Rīgas pilsētas tiesa

Tēma	Civillietas, kas skar aizgādības un saskarsmes tiesības, izskatīšana
Rekomendācijas	1. Izskatīt ar bērnu tiesību un interešu nodrošināšanu saistītas lietas ārpus kārtas saprātīgā termiņā. 2. Noteikt bāriņtiesām saprātīgus termiņus atzinumu sniegšanai civillietās, ievērojot normatīvajos aktos noteikto procesuālo kārtību attiecībā uz to sagatavošanu un personu līdzdalības nodrošināšanu. 3. Civillietās, kas skar bērnu tiesības, noteikt tādas procesuālos termiņus, lai lietas dalībnieki spētu izmantot Civilprocesa likumā noteiktās tiesības un veikt noteiktos pienākumus.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Veselības ministrija un saistītās iestādes

Veselības ministrija

Tēma	Latvijas Ārstu biedrības Aroda tiesas procesa atbilstība labas pārvaldības principam
Rekomendācijas	Sadarbībā ar Latvijas Ārstu biedrību: 1. Izvērtēt nepieciešamās izmaiņas normatīvajā regulējumā, lai precizētu Aroda tiesas (un nepieciešamības gadījumā arī citu Latvijas Ārstu biedrības institūciju, piemēram, Ētikas komisijas) faktisko statusu un uzdevumus deleģētās valsts pārvaldes funkcijas – ārstu un zobārstu sertifikācija – īstenošanā. 2. Normatīvi nostiprināt Latvijas Ārstu biedrības statusu ārstu un zobārstu disciplinārbildības jomā, nodrošinot skaidru tiesisko regulējumu, tiesību un pienākumu apjomu. 3. Ņemot vērā atzinumā minēto, tostarp Latvijas Ārstu biedrības norādi par resursu trūkumu, nodrošināt, ka Aroda tiesas resursi ir atbilstoši tās uzdevumiem un ļauj nodrošināt valsts deleģētās funkcijas, ievērojot labas pārvaldības principu un cilvēktiesības.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildes procesā.
Tēma	Palīdzības nodrošināšana bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas
Rekomendācijas	1. Novērst situāciju, ka valstī nedarbojas bērnu tiesību aizsardzībai izveidotais un tiesību normās noteiktais mehānisms bērnu obligātajai ārstēšanai. 2. Iesniegt priekšlikumu termina “obligātā ārstēšana” skaidrojumam Ārstniecības likumā. 3. Nepieļaut, ka veselības jomā uz bērniem, kuri vecāki par 14 gadiem un kuriem radušies psihiski vai uzvedības traucējumi apreibinošu vielu lietošanas dēļ, tiek attiecināts pacienta līdzdalības princips, nevis bērna labāko interešu prioritātes princips.

4. Hospitalizācijas plānā paredzēt pietiekamu pakalpojumu tīklojumu, nodrošinot Neatliekamās medicīniskās palīdzības dienestam iespēju nogādāt bērnu apreibinošu vielu ietekmē tuvākajā ārstniecības iestādē veselības stāvokļa novērtēšanai.
 5. Nodrošināt, lai ģimenes ārsti bez kavēšanās saņem informāciju par bērnu, kurš apreibinošu vielu ietekmē ir nonācis ārstniecības iestādē gan ambulatori, gan stacionārā.
 6. Nodrošināt vienotu narkologu praksi attiecībā uz informācijas ievadīšanu narkoloģisko pacientu reģistrā.
 7. Izvērtēt, kādos gadījumos iestādes ir tiesīgas par personu pieprasīt un saņemt informāciju no narkoloģisko pacientu reģistra, īpaši par laika periodu, kad persona bijusi nepilngadīga, un rosināt grozījumus normatīvajos aktos.
 8. Ieviest diennakts atbalsta tālruni tūlītējas palīdzības sniegšanai atkarību jautājumos.
 9. Nodrošināt, lai slimnīcās visu diennakti ir pieejamas sertificētas ārstniecības personas, kas veic medicīniskās pārbaudes iespējamās alkohola, narkotisko, psihotropo vai toksisko vielu ietekmes konstatēšanai.
 10. Novērst trūkumu Ārstniecības likuma 61. pantā noteiktajā regulējumā par alkohola, narkotisko, psihotropo, toksisko vielu, azartspēļu vai datorspēļu atkarības slimnieku ārstēšanu, kas notiek labprātīgi pēc viņu vēlēšanās, un paredzēt izņēmumu attiecībā uz bērnu ārstēšanu.
 11. Novērst trūkumu Ārstniecības likuma 42. pantā paredzētajā regulējumā par ārsta tiesībām atteikties no pacienta turpmākās ārstēšanas un noteikt izņēmumu attiecībā uz bērnu ārstēšanu.
-

12. Nodrošināt, lai narkologi praksē rīkojas saskaņā ar MK 2003. gada 16. decembra noteikumu Nr. 726 "Kārtība, kādā veicama obligātā ārstēšana bērniem, kuriem radušies psihiski vai uzvedības traucējumi alkoholisko dzērienu, narkotisko, psihotropo vai citu apreibinošu vielu lietošanas dēļ, un kārtība, kādā sociālās korekcijas izglītības iestādēs bērniem nodrošināma obligātā ārstēšana no alkohola, narkotisko un psihotropo vielu atkarības" (turpmāk – MK noteikumi Nr. 726) 2. punktā noteikto, ka nepārtrauktu un sistemātisku bērna obligāto ārstēšanu no alkohola, narkotisko, psihotropo vai citu apreibinošu vielu atkarības organizē un nodrošina sertificēts narkologs sadarbībā ar ģimenes ārstu un citām ārstniecības personām, psihologu, sociālo darbinieku un sociālo pedagogu.
13. Veicināt ārstniecības personu sadarbību ar policiju attiecībā uz bērnu, kuri slimo ar atkarību, piespiedu atvešanu, apsekošanu vai ārstēšanu, pamatojoties uz likuma "Par policiju" 11. panta 3. punktu, kas nosaka policijas darbinieka pienākumu palīdzēt ārstniecības iestādēm un ārstniecības personām.
14. Saskaņot slimnīcā "Ģintermuiža" īstenotās pakalpojuma programmas narkoloģijā nosaukumu un saturu un NVD norādītās programmas "Narkomānu rehabilitācija stacionārā bērniem" un "Obligātā narkoloģiskā palīdzība bērniem pēc bāriņtiesas lēmuma" ar MK noteikumu Nr. 726 20. punktā noteikto psihoterapeitiskās motivācijas ārstēšanas programmu.
15. Izvērtēt nepieciešamību īstenot psihoterapeitiskās motivācijas ārstēšanas programmu atsevišķi motivētiem un nemotivētiem bērniem.
16. Veicināt diagnožu objektīvu noteikšanu bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas.
17. Nodrošināt, lai Veselības inspekcija visos gadījumos izvērtē bērnam sniegtās veselības aprūpes kvalitāti pēc bērna likumiskā pārstāvja lūguma.
18. Novērst trūkumus MK noteikumu Nr. 726 5. punktā paredzētajā regulējumā (bērna un likumiskā pārstāvja piekrišana), saskaņojot to ar Pacientu tiesību likuma 13. panta trešajā daļā noteikto, proti, ja bērns atsakās dot savu piekrišanu ārstniecībai, tad piekrišanu dod viņa likumiskais pārstāvis.

	19. Novērst trūkumus MK noteikumu Nr. 726 5. punktā noteiktā regulējuma piemērošanā praksē un veicināt narkoloģiskās palīdzības sniegšanu bez piekrišanas, ja bērnam ir sākušies psihiski traucējumi, kuru dēļ viņš ar savu rīcību apdraud sevi, tuviniekus vai citas personas. 20. Nodrošināt atbilstošu finansējumu narkoloģiskās palīdzības sniegšanai bērniem.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.
Tēma	Psihiskās veselības aprūpes pieejamība jauniešiem, kas ievietoti CAIN
Rekomendācijas	1. Nodrošināt CAIN ievietoto jauniešu psihisko, uzvedības un neiropsihiskās attīstības traucējumu diagnostiku (atbilstoši Latvijā apstiprinātiem klīniskiem algoritmiem un pacientu ceļiem). 2. Nodrošināt uz pierādījumiem balstītas farmakoloģiskās terapijas pieejamību. 3. Nodrošināt nemedikamentozās terapijas un psihosociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību. 4. Nodrošināt CAIN ievietotajiem jauniešiem uz pierādījumiem balstītu atkarību ārstēšanu, paredzot tai nepieciešamos resursus. 5. Izstrādāt vienotu informācijas apmaiņas instrumentu, lai CAIN nonāktu visa nepieciešamā informācija par ievietotā jaunieša veselības stāvokli, kā arī lai nodrošinātu ārstēšanas pēctecību gan CAIN, gan pēc jaunieša atbrīvošanas.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildes procesā.

Veselības inspekcija

Tēma	Palīdzības nodrošināšana bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas
Rekomendācijas	1. <u>Nodrošināt</u>, ka visos gadījumos tiek izvērtēta bērnam sniegtās veselības aprūpes kvalitāte pēc bērna likumiskā pārstāvja lūguma. 2. Darbiniekiem, kuru pieņemtie pārvaldes lēmumi (it īpaši administratīvie akti), faktiskā rīcība vai cita veida darba vai dienesta pienākumu veikšana skar vai var skart bērnu tiesības un tiesiskās intereses, apgūt speciālās zināšanas bērnu tiesību jomā atbilstoši BTAL 5.¹ panta noteikumiem.

Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.
-----------	---

Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija un saistītās iestādes

Viedās administrācijas un reģionālās attīstības ministrija

Tēma	Ēdināšanas maksas atvieglojumi izglītojamajiem, kuri izglītības iestādē/internātā uzturas visu diennakti
Rekomendācija	Nemt vērā tiesībsarga atzinumā secināto par bērnu interešu prioritātes principu un nepieļaut, ka pašvaldības, izstrādājot saistošos noteikumus, paredzētu motivējošus pasākumus ģimenēm, kuras izvēlas savus bērnus ievietot internātos vai pirmsskolas izglītības iestāžu diennakts grupās.
Rezultāts	Rekomendācija nav izpildīta.

Tēma	Tīmekļvietņu piekļūstamība cilvēkiem ar invaliditāti
Rekomendācija	Iniciēt nepieciešamās izmaiņas MK 2020. gada 14. jūlija noteikumos Nr. 445 "Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā", lai tie atbilstu Eiropas Parlamenta un Padomes 2016. gada 26. oktobra direktīvas (ES) 2016/2102 par publiskā sektora struktūru tīmekļvietņu un mobilo lietotņu piekļūstamību prasībām.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildes procesā.

Valsts digitālās attīstības aģentūra

Tēma	E-pastu validācija portāla Latvija.gov.lv e-adrešu sistēmas uzlabošanas ietvaros
Rekomendācija	Atkārtoti informēt iedzīvotājus par nepieciešamību validēt saziņas e-pasta adreses, tostarp norādot veicamās darbības, e-pasta validācijas nozīmi un tiesiskās sekas, kā arī ievērojot piekļūstamības prasības personām ar uztveres un redzes traucējumiem.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Pašvaldības un saistītās iestādes

Aizkraukles novada pašvaldība

Tēma	Pašvaldības palīdzība mājokļu jomā
Rekomendācija	Svītrot saistošajos noteikumos noteikta dzīvesvietas deklarēšanas ilguma nosacījumu kā priekšnoteikumu, kam izpildoties personas prioritārā kārtībā var pretendēt uz pašvaldības palīdzību mājokļu jomā.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav iestājies.

Aizkraukles novada Izglītības pārvalde

Tēma	Mācību līdzekļi Aizkraukles novada vidusskolā
Rekomendācija	Uzdot Aizkraukles novada vidusskolai precizēt vecākiem izsniegtos mācību līdzekļu sarakstus atbilstoši Izglītības likumā noteiktajam.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Alūksnes novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Augšdaugavas novada pašvaldība

Tēma	Pašvaldības palīdzība mājokļu jomā
Rekomendācijas	Svītrot saistošajos noteikumos noteikta dzīvesvietas deklarēšanas ilguma nosacījumu kā priekšnoteikumu, kam izpildoties personas prioritārā kārtībā var pretendēt uz pašvaldības palīdzību mājokļu jomā. - Izvērtēt saistošajos noteikumos ietverto prasību samērīgumu attiecībā uz noteiktu dzīvesvietas deklarēšanas ilgumu.

Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.
-----------	---

Ādažu novada pašvaldība

Tēma	Brāļu un māsu prioritārā uzņemšana pirmsskolas izglītības iestādēs
Rekomendācija	Paredzēt saistošajos noteikumos, ka, komplektējot izglītības iestāžu grupas, iespēju robežās tiek nodrošināta vienas ģimenes bērnu uzņemšana vienā izglītības iestādē.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Balvu novada pašvaldība

Balvu novada pašvaldības pansionāts "Balvi"

Tēma	Cilvēktiesību nodrošināšana pansionātā
Rekomendācijas	Īstenot 13 rekomendācijas saistībā ar vispārējiem sadzīves apstākļiem, sliktas apiešanās risku nepieļaušanu, privātās dzīves ievērošanu, iemītniekiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību u. c.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Bauskas novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Cēsu novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.
Tēma	Mācību līdzekļu nodrošinājums Amatas pamatskolā
Rekomendācija	Nodrošināt, ka vecākiem tiek izsniegti normatīvajam regulējumam atbilstoši bērna skolas vajadzībām iegādājamo mācību līdzekļu saraksti.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Cēsu novada Izglītības pārvalde

Tēma	Mācību līdzekļi Cēsu 2. pamatskolā un Cēsu Pilsētas vidusskolā
Rekomendācija	Uzdot Cēsu 2. pamatskolai un Cēsu Pilsētas vidusskolai precizēt vecākiem izsniegtos mācību līdzekļu sarakstus atbilstoši Izglītības likumā noteiktajam.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Cēsu novada bāriņtiesa

Tēma	Bērnu tiesības uz identitāti un saskarsmi
Rekomendācijas	1. Piesaistīt atbilstošus speciālistus, lai atjaunotu vecāka un bērna attiecības. 2. Ievērot tiesas pieņemtos nolēmumus un savas kompetences ietvaros veicināt, lai vecāki un bērni tos izpilda. 3. Nepārkāpt bāriņtiesai noteikto kompetenci un ievērot, ka sociālo pakalpojumu piešķiršana ir sociālā dienesta kompetencē. 4. Izvērtēt bērna mātes rīcības ietekmi uz bērna emocionālo stāvokli un attiecībām ar tēvu, informējot bērnu par izcelšanos no personas, kuras paternitāte netika pierādīta tiesas ceļā.

	- Attiecībā uz bērna mātes ietekmi uz bērnu pārliecināties ne tikai par to, ka viņa neliek šķēršļus bērna un tēva attiecībām, bet apzināti un mērķtiecīgi tās veicina. - Izvērtēt nepieciešamību abiem vecākiem apmeklēt atbilstošākā/-o speciālista/-u konsultācijas, lai uzlabotu viņu prasmes bērnu audzināšanā. - Sarunās ar abiem vecākiem (ieteicams vienlaicīgi) veikt skaidrojošo darbu nolūkā nonākt pie vienotas izpratnes un mērķa attiecībā uz bērna vizītēm pie speciālistiem, lai saskaņotu abu vecāku pretrunīgās intereses un ievērotu tiesas nolēmumā noteikto saskarsmes tiesību izmantošanas kārtību.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Cēsu pilsētas pansionāts

Tēma	Cilvēktiesību nodrošināšana Cēsu pilsētas pansionātā
Rekomendācijas	Īstenot septiņas rekomendācijas saistībā ar vispārējiem sadzīves apstākļiem, vides pieejamību, privātās dzīves ievērošanu u. c.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Dienvidkurzemes novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Dobeles novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Gulbenes novada pašvaldība

Tēma	Ēdināšanas maksas atvieglojumi izglītojamajiem, kuri izglītības iestādē/internātā uzturas visu diennakti
Rekomendācijas	1. Novērst pašvaldības 2023. gada 30. novembra saistošajos noteikumos Nr. 19 "Par izglītojamo ēdināšanas maksas atvieglojumiem Gulbenes novada pašvaldībā" ietvertu nevienlīdzīgo attieksmi pret bērniem, kuri izglītības iestādē/internātā neuzturas visu diennakti. 2. Ar motivējošiem pasākumiem veicināt bērnu uzturēšanos ģimenē.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Jelgavas novada pašvaldība

Tēma	Pašvaldības domes priekšsēdētāja komunikācijas un rīcības ētiskums un bosings
Rekomendācija	Vērtēt deputāta Madara Lasmaņa kā domes priekšsēdētāja uzvedību un rīcību Ētikas komisijā atbilstoši pašvaldības ētikas normām.
Rezultāts	Rekomendācija nav izpildīta.

Jelgavas valstspilsētas pašvaldība

Tēma	Trūkumi paaugstinātas nekustamā īpašuma nodokļa likmes piemērošanā ekspluatācijā nenodotām būvēm
Rekomendācija	Veikt nekustamā īpašuma nodokļa pārrēķinu saskaņā ar likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli" pārejas noteikumu 59. punktu tām 137 būvēm, kurām bija beidzies maksimālais būvdarbu veikšanas termiņš, bet būvatļauja izsniegta pirms 2013. gada 1. jūlija.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Jelgavas pašvaldības policija

Tēma	Apstākļi atskurbināšanas pakalpojumā
Rekomendācijas	1. Nepielaut personas brīvības ierobežošanu bez likumā noteiktas procedūras un ļaut personai atstāt atskurbtuvi, tiklīdz tā to vēlas un spēj. 2. Nodrošināt ārstniecības personāla nepārtrauktu atrašanos atskurbtuvē. 3. Nodrošināt atskurbtuvē ievietotajām personām netraucētu, regulāru tualetes apmeklējumu.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Jūrmalas valstspilsētas pašvaldība

Tēma	Mācību līdzekļu nodrošinājums Jūrmalas Aspazijas pamatskolā
Rekomendācija	Pārliecināties, ka Jūrmalas Aspazijas pamatskolas (un arī citu izglītības iestāžu) skolēnu vecākiem pēc iespējas ātrāk tiek izsniegti normatīvajam regulējumam atbilstoši iegādājamo mācību līdzekļu saraksti.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Jūrmalas bāriņtiesa

Tēma	Bērnu tiesību aizsardzība
Rekomendācijas	1. Ievērot Bāriņtiesu likuma 22. panta pirmās daļas 5. punktā noteikto un, saņemot no tiesas lēmumu par pagaidu aizsardzības pret vardarbību piemērošanu ģimenē, kurā ir bērns, ja vardarbības veicējs ir bērna vecāks, uzsākt administratīvo lietu par aizgādības tiesību pārtraukšanu un rīkoties atbilstoši Bāriņtiesu likuma 22. panta 1.¹ daļā noteiktajam. 2. Fiksēt bērna viedokli sarunas protokolā tiešās runas veidā, ievērojot bērna līdzdalības principu. 3. Nodrošināt, ka administratīvās lietas materiālos aplokšnes, kurās ir ievietoti ierobežotas pieejamības dokumenti, ir aizlīmētas, nepieļaujot lietas dalībnieku piekļuvi to saturam. Nepieļaut, ka iepazīšanās ar administratīvās lietas materiāliem notiek bez bāriņtiesas darbinieka klātbūtnes, ar to saprotot arī īslaicīgu novēršanos.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Krāslavas novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Kuldīgas novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tēma	Ģimenes reģistrācija palīdzības reģistrā
Rekomendācija	Izskatīt jautājumu par konkrētās ģimenes reģistrēšanu pašvaldības palīdzības saņemšanai dzīvokļa jautājuma risināšanā vispārējā kārtībā saskaņā ar pašvaldības saistošo noteikumu Nr. 9/2024 "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā Kuldīgas novadā" 5.2. un 5.2.1. apakšpunktu un pieņemt šai ģimenei labvēlīgu, tiesību normām atbilstošu lēmumu.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Ķekavas novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tēma	Pašvaldības palīdzība mājokļu jomā
Rekomendācija	Svītrot pašvaldības saistošajos noteikumos noteikta dzīvesvietas deklarēšanas ilguma nosacījumu kā priekšnoteikumu, kam izpildoties personas prioritārā kārtībā var pretendēt uz pašvaldības palīdzību mājokļu jomā.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav iestājies.

Tēma	Mācību līdzekļu nodrošinājums Baložu vidusskolā
Rekomendācija	Nodrošināt, ka vecākiem tiek izsniegti normatīvajam regulējumam atbilstoši iegādājamo mācību līdzekļu saraksti.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Kekavas novada bāriņtiesa

Tēma	Bērna tiesības adopcijas procesā
Rekomendācijas	1. Nepieļaut situācijas, kurās viedokļu un citas informācijas noskaidrošana administratīvajās lietās notiek sarunā pa telefonu nevis klātienē. 2. Nepieļaut, ka lēmumu pieņemšanā netiek noskaidrots bērna viedoklis, vajadzības gadījumā piesaistīt speciālistu, kas to spētu izdarīt bērnam labākajā veidā. 3. Konkrētā bērna pirmsadopcijas procesā, pieņemot lēmumus, kas bērnu skars ilgtermiņā, izvērtēt un iekļaut lēmumos informāciju par bērna tiesību uz identitāti saglabāšanu un bērna tiesību tikt adoptētam un uzaugt ģimenē līdzsvarošanu. 4. Nepieļaut situācijas, kurās administratīvajā lietā lēmuma par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē un arī citu lēmumu pieņemšanā (izņemot vienpersonisku lēmumu) netiek pieaicināta bāriņtiesa, kas ir bērna juridiskais pārstāvis. 5. Kritiski izvērtēt tādu ieteikumu sniegšanu speciālistiem, kas var radīt būtisku bērna tiesību pārkāpumu, pietiekami nesagatavojot bērnu pārejai uz jaunu ģimeni un atbilstoši bērna vecumam neinformējot bērnu par turpmāko rīcību. 6. Nepieļaut situācijas, kurās administratīvajā lietā par bērna adopciju lēmuma par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē pieņemšanā netiek pieaicināta audžuģimene, kurā bērns ir ievietots. 7. Izsniegt audžuģimenēm lēmumu par bērna nodošanu pirmsadopcijas aprūpē, pamatojoties uz Bāriņtiesu likuma 25. panta ceturto daļu.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.

Sociālās aprūpes centrs "Baldone"

Tēma	Cilvēktiesību nodrošināšana sociālās aprūpes centrā "Baldone"
Rekomendācijas	Īstenot deviņas rekomendācijas saistībā ar vispārējiem sadzīves apstākļiem, sliktas apiešanās risku nepieļaušanu, privātās dzīves ievērošanu u. c.

Rezultāts

Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Liepājas valstspilsētas pašvaldība

Tēma	Aprūpes mājās pakalpojums bērniem ar invaliditāti
Rekomendācija	Kamēr nav grozīti esošie vai pieņemti jauni pašvaldības saistošie noteikumi, kas precizētu bērniem ar invaliditāti paredzētā aprūpes mājās pakalpojuma izmantošanas kārtību, turpināt nodrošināt bērniem ar invaliditāti aprūpes mājās pakalpojumu tādā pašā apjomā un ar tiem pašiem nosacījumiem, kādi bija spēkā līdz 2024. gada 3. decembrim.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Limbažu novada bāriņtiesa

Tēma	Bērna tiesību aizsardzība
Rekomendācijas	1. Nekavējoties novērst ilgstoši pieļauto situāciju, ka bērns vairākas diennaktis uzturas pie mātes ieslodzījuma vietā un pie mātes vīra ārvalstīs bez bāriņtiesas lēmuma, un izlemt jautājumu atbilstoši bērna labākajām interesēm. 2. Nekavējoties izskatīt aizbildnes iesniegumu un pieņemt bērna labākajām interesēm atbilstošu lēmumu. 3. Novērst bērna mātes un aizbildnes domstarpības bērna aizgādības jautājumos, iesaistot sociālo dienestu un Ilguciema cietuma administrāciju, apsvērt iespēju nodrošināt mediācijas pakalpojumu. 4. Turpmāk darbā nepieļaut atzinumā konstatētos trūkumus un ievērot normatīvajos aktos noteiktos bāriņtiesas pienākumus.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Līvānu novada pašvaldība

Tēma	Rožupes pamatskolas slēgšana
Rekomendācija	Pilnveidot komunikāciju ar sabiedrību un iesaistīt to lēmuma pieņemšanā.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Madonas novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Mārupes valsts ģimnāzija

Tēma	Administratīvo aktu noformēšana
Rekomendācija	Noformēt administratīvos aktus atbilstoši Administratīvā procesa likuma 67. panta otrajā daļā noteiktajam.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Izglītojamā ar speciālajām vajadzībām tiesību uz izglītību nodrošināšana
Rekomendācijas	1. Nodrošināt savlaicīgu rīcību, īstenojot izglītojamo ar speciālajām vajadzībām tiesības uz izglītību. 2. Nepieciešamības gadījumā vērsties speciālās izglītības attīstības centrā un Valsts izglītības satura centrā pēc metodiskas palīdzības par atbalsta pasākumu piemērošanu, individuālā izglītības programmas apguves plāna izstrādi un mācību sasniegumu dinamikas izvērtējumu izglītojamajam ar speciālajām vajadzībām. 3. Pilnveidot ģimnāzijā noteikto kārtību, kādā tiek sniegtas atbildes uz iesniegumiem, nodrošinot, ka pedagogi un administrācijas pārstāvji uz skolvadības sistēmā E-klase saņemtajiem iesniegumiem (vēstulēm) atbild rakstveidā šajā pašā sistēmā.

Rezultāts

Rekomendācijas ir izpildītas.

Olaines novada pašvaldība**Tēma**

Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē

Rekomendācija

Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.

Rezultāts

Rekomendācija ir izpildīta.

Tēma

Pašvaldības palīdzība mājokļu jomā

Rekomendācija

[Svītrot](#) pašvaldības saistošajos noteikumos noteikta dzīvesvietas deklarēšanas ilguma nosacījumu kā priekšnoteikumu, kam izpildoties personas prioritārā kārtībā var pretendēt uz pašvaldības palīdzību mājokļu jomā.

Rezultāts

Rekomendācijas izpildes termiņš nav iestājies.

Ogres novada pašvaldība**Tēma**

Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē

Rekomendācija

Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētajiem gadījumiem pašvaldībā.

Rezultāts

Rekomendācija nav izpildīta.

Tēma

Pašvaldības informatīvā izdevuma saturs

Rekomendācija

[Ietvert](#) pašvaldības informatīvajā izdevumā tikai Pašvaldību likuma 52. pantā noteikto informāciju.

Rezultāts

Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Konfliktu risināšana
Rekomendācijas	1. Apstiprināt pašvaldības deputātu ētikas kodeksu. 2. Īstenot pasākumus pašvaldības centrālās administrācijas darbinieku un domes deputātu izglītošanai par profesionālās komunikācijas ētiku un konfliktu risināšanu. 3. Stiprināt iekšējo konfliktu risināšanas kapacitāti, nepieciešamības gadījumā piesaistot speciālistus dialoga veicināšanai un starpniecībai komunikācijā starp personām, kas pašas vairs nespēj vai negrib cilvēciski sarunāties.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.

Ogres novada izglītības pārvalde

Tēma	Mācību līdzekļu nodrošinājums Jumpravas pamatskolā
Rekomendācija	Nodrošināt, lai vecākiem tiktu izsniegti normatīvajam regulējumam atbilstoši bērna skolas vajadzībām iegādājamo mācību līdzekļu saraksti.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Rēzeknes novada bāriņtiesa

Tēma	Bāriņtiesas rīcība
Rekomendācijas	1. Ievērot vienlīdzīgu attieksmi pret abiem bērna vecākiem. 2. Lūgumus tiesai iesniegt atbilstoši Civilprocesa likumā noteiktajam. 3. Ņemt vērā, ka ikvienam vecākam ir tiesības bērna un savu tiesību aizsardzībai vērsties tiesā un izmantot Civilprocesa likumā noteiktās tiesības. Bāriņtiesa nedrīkst tieši vai netieši radīt vecākiem nelabvēlīgas sekas par normatīvajos aktos noteikto tiesību izmantošanu.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Pašvaldības īres mājokļu parādi
Rekomendācija	Nekavējoties rīkoties un segt pašvaldības mājokļa īrnieka parādu vai vismaz tā daļu, lai ēkai tiktu atjaunota siltumenerģijas piegāde.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Rēzeknes valstspilsētas pašvaldība

Tēma	Tiesas sprieduma izpilde
Rekomendācija	Mērķtiecīgi veikt visus iespējamus pasākumus, lai panāktu administratīvās lietas Nr. A42034316 tiesas sprieduma izpildi.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Rēzeknes valstspilsētas bāriņtiesa

Tēma	Saskarsmes tiesības un aizgādības tiesību atņemšana
Rekomendācijas	1. Nepieļaut saskarsmes tiesību ierobežojumus bez bāriņtiesas lēmuma. 2. Ievērot MK noteikumu Nr. 354 58. punktu. 3. Ievērot Iesniegumu likumā noteiktos atbildes sniegšanas termiņus. 4. Uzlabot sadarbību ar Latgales ģimeņu atbalsta centru "Daugavpils" attiecībā uz saskarsmes tiesību nodrošināšanu un saskarsmes organizēšanu audžuģimenē ievietotajiem bērniem. 5. Administratīvajās lietās par vecāku aizgādības tiesībām noteikt vecākiem samērīgus termiņus bāriņtiesas konstatēto risku novēršanai. 6. Ikvienā gadījumā, kad bērnam nav noteikta paternitāte, bet bāriņtiesai kļūst zināms iespējamais bērna tēvs, veicināt, lai paternitāte tiktu noteikta neatkarīgi no vecāka veselības stāvokļa.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Tēma	Bāriņtiesas rīcība
Rekomendācija	Informēt bērna vecāku par administratīvās lietas uzsākšanu par aizgādības tiesībām otram vecākam un par iespēju iesniegt lūgumu par pieaicināšanu lietā trešās personas statusā, ja bāriņtiesa pēc savas iniciatīvas jau nav piešķīrusi šādu statusu.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Rīgas valstspilsētas pašvaldība

Tēma	Palīdzības nodrošināšana bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas
Rekomendācija	Rast risinājumu darbinieku piesaistei Rīgas bērnu, jauniešu un ģimeņu sociālā atbalsta centrā, tai skaitā nodrošinot darbiniekiem pienācīgu atalgojumu un sociālās garantijas.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav iestājies.

Tēma	Ar reliģiskiem apsvērumiem pamatots apbedīšanas ierobežojums un iespējama nesamērīga cilvēktiesību ierobežošana
Rekomendācija	Nodrošināt vienkopus publiski pieejamu informāciju par kapsētām, kurās ir noteikti īpaši apbedīšanas kārtības nosacījumi (piemēram, izveidojot pielikumu Rīgas domes saistošajiem noteikumiem).
Rezultāts	Saņemta informācija, ka ir sākta rekomendācijas izpilde.

Tēma	Speciālā izglītība
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību padarīt pieejamāku speciālo izglītību, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Rīgas domes priekšsēdētājs

Tēma	Labas pārvaldības principa ievērošana
Rekomendācija	Pārskatīt un pilnveidot pašvaldības iestāžu un struktūrvienību darbu, ieviešot praksi iestāžu un iedzīvotāju uzdotos jautājumus uzreiz novirzīt atbildīgajai struktūrvienībai vai iestādei sadarbības ietvaros, nevis sniegt formālu norādi par iestādi, kurā būtu jāvērsas konkrētā jautājuma risināšanai.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības Administratīvā komisija

Tēma	Lēmuma pārsūdzēšana
Rekomendācija	Novērst situācijas, kad lēmumā nav ietverta informācija par tā pārsūdzības iespējām.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta. Apakškomisija lūdza Iekšlietu ministrijas Informācijas centru pilnveidot Administratīvā pārkāpuma procesa atbalsta sistēmu (APAS), lai gadījumos, kad administratīvā pārkāpuma process tiek izbeigts saskaņā ar Administratīvās atbildības likuma (turpmāk arī – AAL) 11. pantu un viens no lietas dalībniekiem ir cietušais vai aizskartās mantas īpašnieks, lēmumos tiktu iekļauta informācija saskaņā ar AAL 166. panta pirmās daļas prasībām.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības Ārtelpas un mobilitātes departaments

Tēma	Iedzīvotāju informēšana par ceļa remontdarbiem nakts laikā
Rekomendācija	Apsvērt iespēju atļaujā par plānotajiem ceļu remontdarbiem (īpaši nakts laikā) iekļaut nosacījumu, ka būvniecības ierosinātājam vai darbu veicējam dienu pirms būvdarbu uzsākšanas ir saprātīgā apmērā jāinformē iedzīvotāji par paredzētajiem būvdarbiem (piemēram, izliekot paziņojumus pie tuvākajām mājām).
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības Mājokļu un vides departamenta Kapsētu pārvalde

Tēma	Nelikumīga virsapbedījuma veikšana un labas pārvaldības principa neievērošana
Rekomendācija	Rīkoties , lai tiktu novērsts personas tiesību aizskārums.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības Drošības, kārtības un korupcijas novēršanas jautājumu komiteja

Tēma	Bērna tiesības būt pasargātam no tabakas dūmu ietekmes
Rekomendācija	Nodrošināt risinājumus un iesaistīties, lai uzlabotu Rīgas valstspilsētas pašvaldības policijas darbu Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likumā noteikto smēķēšanas ierobežojumu un BTAL 1. panta 11. punktā un 48. pantā noteiktā regulējuma ievērošanai Rīgas pilsētā un veicinātu spēju reaģēt uz šādiem pārkāpumiem.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības bāriņtiesa

Tēma	Ar aizgādības un saskarsmes tiesībām saistītas civillietas izskatīšana
Rekomendācijas	1. Ievērot normatīvajos aktos noteiktos procesuālos termiņus attiecībā uz atzinuma sniegšanu pēc tiesas pieprasījuma un lēmumu izsniegšanu. 2. Nepieļaut tādu rīcību, kas varētu kavēt tiesu darbu civillietās, kas skar bērna tiesības.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Rīcība administratīvajā lietā
Rekomendācijas	1. Ievērot labas pārvaldības principu un Administratīvā procesa likuma 64. panta pirmajā daļā noteikto administratīvā akta pieņemšanas termiņu. 2. Ja objektīvu apstākļu dēļ administratīvo aktu nav iespējams izdot četru mēnešu laikā, ievērot Administratīvā procesa likuma 64. panta otrajā daļā noteikto – administratīvā akta izdošanas termiņu pagarināt ar bāriņtiesas priekšsēdētāja motivētu lēmumu. 3. Ņemt vērā, ka MK 2006. gada 19. decembra noteikumu Nr. 1037 “Bāriņtiesas darbības noteikumi” (turpmāk – MK noteikumi Nr. 1037) 53. punktā ir uzskaitīti gadījumi, kad bāriņtiesas sēdi var atlikt, tomēr tiesību norma neuzliek bāriņtiesai pienākumu ikreiz, kad iestājas kāds no minēto noteikumu 53. punktā norādītajiem pamatiem, atlikt lietas izskatīšanu.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Bāriņtiesas rīcība
Rekomendācijas	1. Ņemt vērā Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras skaidrojumu, ka pilnvarotai personai nav tiesību pieprasīt un saņemt bērnam par mirušo vecāku piešķirtu apgādnieka zaudējuma pensiju, un atgādinājumu, ka bāriņtiesa, aizstāvot bērna personiskās intereses attiecībā ar vecākiem, aizbildņiem un citām personām, var lemt par apgādnieka zaudējuma pensijas izmaksu personai, kura faktiski audzina bērnu. 2. Sniegt tiesību normām atbilstošu informāciju personām, kuras vēršas bāriņtiesā. 3. Ievērot Iesniegumu likumā noteikto attiecībā uz iesnieguma pārsūtīšanu citai iestādei, tai skaitā ievērot likumā noteiktos pārsūtīšanas termiņus un pienākumu informēt iesniedzēju. 4. Ievērot Administratīvā procesa likumā noteikto termiņu iesniedzēja informēšanai par administratīvā akta izdošanas termiņa pagarināšanu.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības Izglītības, kultūras un sporta departaments

Tēma	Labas pārvaldības principa pārkāpums
Rekomendācija	Turpmāk ievērot normatīvajos aktos noteikto kārtību, kādā sniedzamas atbildes uz personu iesniegumiem.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Rīgas 80. vidusskola

Tēma	Mācību līdzekļi un konsultācijas
Rekomendācijas	Informēt izglītības iestādes pedagogus par: 1. nodrošināmo mācību līdzekļu sadalījumu un atbilstošu rīcību gadījumā, kad pedagogs mācību procesā vēlas izmantot tehniskos līdzekļus; 2. labo praksi konsultāciju ("parādu" kārtošanas) organizēšanā, laikus informējot izglītojamo un vienojoties ar viņu par konsultāciju laiku.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Rīgas Kultūru vidusskola

Tēma	Liecības aizturēšana
Rekomendācijas	1. Rakstveidā atvainoties bērnam un viņa vecākiem par liecības neizsniegšanu 2024. gada 31. maijā. 2. Turpmāk saistību izpildi veicināt normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā un nepieļaut dokumentu aizturēšanu nenokārtotu saistību gadījumā.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Rīgas 233. pirmsskolas izglītības iestāde

Tēma	Izglītojamā ar speciālajām vajadzībām tiesību uz izglītību nodrošināšana
Rekomendācija	Turpmāk nepieļaut konstatēto labas pārvaldības principa pārkāpumu un laikus rīkoties, nodrošinot izglītojamo ar speciālajām vajadzībām tiesības uz izglītību.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Rīgas valstspilsētas pašvaldības policija

Tēma	Bērna tiesības būt pasargātam no tabakas dūmu ietekmes
Rekomendācijas	1. Nepieļaut situācijas, ka pēc informācijas saņemšanas par bērna pakļaušanu tabakas dūmu ietekmei policijas darbinieki neizbrauc uz notikuma vietu vai izbrauc novēloti (pēc vairākām dienām). 2. Veicināt vienotu darbinieku izpratni un praksi lietās, kas skar bērna tiesības būt pasargātam no tabakas dūmu ietekmes, un gadījumos, kad bērns tiek pakļauts šādai ietekmei ārpus vietām, kuras uzskaitītas Tabakas izstrādājumu, tabakas aizstājējproduktu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likuma 10. panta otrajā daļā, piemērot BTAL 1. panta 11. punktā noteikto. 3. Policijas darbā ņemt vērā Rīgas pilsētas tiesas 2023. gada 12. decembra lēmumā lietā Nr. 16077001024623.1 norādīto.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Ropažu novada bāriņtiesa

Tēma	Bāriņtiesas rīcība
Rekomendācijas	1. Ievērot MK noteikumu Nr. 1037 14. punktā noteikto par administratīvā procesa dalībnieka tiesībām iepazīties ar lietas materiāliem. 2. Pamatot aizliegumu administratīvās lietas dalībniekam iepazīties ar kādu no dokumentiem administratīvajā lietā ar atbilstošām tiesību normām. Par ierobežojumu attiecībā uz tiesībām iepazīties ar konkrētu dokumentu rakstveidā informēt lietas dalībnieku, pamatojot noteikto tiesību ierobežojumu. 3. Slēdzot līgumu ar psihologu par bērna un vecāku psiholoģiskās izpētes veikšanu, paredzēt tādus līguma nosacījumus, kas atbilst Psihologu likumā noteiktajam un nosaka atzinuma izsniegšanu vecākiem par viņiem un bērnam veikto izpēti, paredzot vecākiem aizliegumu iepazīties tikai ar to informāciju, kas var kaitēt bērna un vecāku attiecībām. 4. Sadarbībā ar psihologu novērst abu vecāku un bērna tiesību aizskārumu un izsniegt viņiem psihologa atzinumu daļā par katru vecāku un bērnu, neiekļaujot informāciju, kas kaitē bērniem, bet norādot, ka tāda informācija ir iegūta, bet vecākiem netiek izpausta. 5. Ņemt vērā, ka tiesas nolēmumi ir izpildāmi gan vecākiem, gan bērniem, un veicināt, lai vecāki un bērns tos izpilda. Gadījumos, kad, bāriņtiesas ieskatā, tiesas nolēmuma izpilde tiesas noteiktajā kārtībā neatbilst bērna tiesībām objektīvu apstākļu dēļ, mudināt vecākus bērna tiesību aizsardzībai vērsties tiesā, lai pārskatītu tiesas noteikto saskarsmes kārtību. Ja vecāki nevēršas tiesā, tad, pildot bāriņtiesai noteikto uzdevumu nodrošināt bērna aizsardzību, vērsties tiesā ar lūgumu pārskatīt pagaidu lēmumu par saskarsmi ar šķirti dzīvojošo vecāku. 6. Gadījumos, kad bāriņtiesa pēc viena vecāka lūguma piedalās saskarsmes īstenošanā ar šķirti dzīvojošu vecāku, ja tiesa nav noteikusi bāriņtiesu par saskarsmes personu, saņemt otra vecāka piekrišanu bāriņtiesas klātbūtnei. 7. Turpmāk ievērot Tiesībsarga likumā un BTAL noteikto un izsniegt tiesībsarga funkciju īstenošanai nepieciešamos dokumentus.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas attiecībā uz konkrētas iesniedzējas situāciju.

Salaspils novada pašvaldība

Tēma	Speciālā izglītība
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību padarīt speciālo izglītību pieejamāku, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Saldus novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Siguldas novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Siguldas novada bāriņtiesa

Tēma	Bērna tiesības adopcijas procesā
Rekomendācijas	1. Nepieļaut situācijas, ka viedokļu un citas informācijas noskaidrošana administratīvajās lietās tiek veikta sarunā pa telefonu, nevis klātienē. 2. Nepieļaut, ka bāriņtiesa kā audžuģimenē ievietota bērna juridiskais pārstāvis nenoskaidro bērna viedokli. Vajadzības gadījumā piesaistīt speciālistu, kas to spētu izdarīt bērnam labākajā veidā. 3. Nepieļaut situācijas, ka bērna, par kura ārpusģimenes aprūpi ir lēmusi bāriņtiesa, pirmsadopcijas process netiek vadīts un arī uzraudzīts, īpaši, ja bērns ir ievietots audžuģimenē.

	4. Pildīt audžuģimenē ievietota bērna juridiskā pārstāvja pienākumus pirmsadopcijas procesā, rīkoties ikvienā situācijā, kad bērna tiesības un vajadzības netiek ievērotas. Nepieļaut, ka lēmumi ar ilgtermiņa ietekmi uz bērnu tiek pieņemti bez juridiskā pārstāvja klātbūtnes vai bez pārstāvja pausta viedokļa. 5. Konkrētā bērna lietā veikt pārbaudes adoptētāju ģimenē, lai pārliecinātos, ka adopcijas procesā bērna tiesības uz identitāti tiks saglabātas iespējami labākajā veidā un tās tiks līdzsvarotas ar bērna tiesībām tikt adoptētam un uzaugt ģimenē.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.

Smiltenes novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Talsu novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tēma	Mācību līdzekļu nodrošinājums Talsu pamatskolā
Rekomendācija	Nodrošināt, ka vecākiem tiek izsniegti normatīvajam regulējumam atbilstoši iegādājamo mācību līdzekļu saraksti.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Talsu novada Sociālais dienests

Tēma	Tiesības dzīvot sabiedrībā
Rekomendācija	Izvērtēt, vai konkrētajā situācijā personai ir iespējas saņemt sabiedrībā balstītus pakalpojumus, aizstājot institucionālo aprūpi; par pašvaldībā pieejamiem sabiedrībā balstītiem pakalpojumiem informēt personas aizgādni, kā arī Talsu novada bāriņtiesu.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Talsu novada bāriņtiesa

Tēma	Personas ar ierobežotu rīcībspēju tiesības dzīvot sabiedrībā
Rekomendācijas	1. Uzklaut personai ar ierobežotu rīcībspēju viedokli par aizgādņa izvēli un noskaidrot, vai aizgādnis pilnvērtīgi ir izvērtējis citu sabiedrībā balstītu pakalpojumu saņemšanas iespējas kā institucionālās aprūpes alternatīvas un ņēmis vērā personas viedokli. 2. Sniegt aizgādnim skaidrojumu un norādījumus, ka viņam atbilstoši normatīvajam regulējumam nav tiesību ierobežot personas privāto dzīvi. 3. Nodrošinot personas ar ierobežotu rīcībspēju tiesību un interešu ievērošanu, sadarboties ar Talsu novada sociālo dienestu, attiecīgo personu un tās aizgādni.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Talsu novada pašvaldības Dundagas vidusskola

Tēma	Atbalsta pasākumi bērnam
Rekomendācijas	1. Vērsties speciālās izglītības attīstības centrā pēc metodiskas palīdzības par atbalsta pasākumu piemērošanu, individuālā izglītības programmas apguves plāna izstrādi un mācību sasniegumu dinamikas izvērtējumu izglītojamajam ar speciālajām vajadzībām. 2. Izstrādāt bērnam jaunu individuālo izglītības programmas apguves plānu un īstenot to.

	3. Uzlabot sadarbību ar bērna likumisko pārstāvi.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Tukuma novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tukuma Ernesta Birznieka-Upīša 1. pamatskola

Tēma	Tukuma Ernesta Birznieka-Upīša 1. pamatskolas rīcība
Rekomendācijas	1. Vērtēt izglītības iestādes psiholoģes rīcību, nenodrošinot bērna medicīnas dokumentu nodošanu vadībai un individuāla izglītības programmas apguves plāna izstrādi. 2. Aktualizēt pedagogu profesionālās ētikas normas, skaidrojot pedagogiem tiesībsarga atzinuma 6.2. apakšpunktā minētos apstākļus, un vērtēt pedagogu rīcības atbilstību šīm normām. Publiskot izglītības iestādes tīmekļvietnē iestādes ētikas kodeksu, ja tāds ir izstrādāts.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Valmieras novada pašvaldība

Tēma	Identifikācijas līdzeklis pasažieru kategorijām, kurām piešķirti braukšanas atvieglojumi
Rekomendācija	Rast alternatīvus risinājumus, ja personalizētas braukšanas kartes izsniegšana personām ar invaliditāti konkrētā situācijā nav iespējama.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tēma	Pašvaldības atbalsts izglītojamo ēdināšanas izmaksu segšanai
Rekomendācijas	1. Pārskatīt izglītojamo grupas, kurām tiek segtas ēdināšanas izmaksas, noteikt kritērijus, atbilstoši kuriem var saņemt pašvaldības atbalstu izglītojamo ēdināšanas izmaksu segšanai, un nodrošināt, ka atbalsts tiek sniegts visiem Valmieras novadā deklarētiem izglītojamajiem neatkarīgi no izglītības iestādes, kurā viņi mācās. 2. Apsvērt nepieciešamību pašvaldības tiesisko regulējumu izglītojamo ēdināšanas jautājumā noteikt ar vienu normatīvo aktu.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji (otrā rekomendācija ir izpildīta).

Valmieras novada Sociālo lietu pārvalde

Tēma	Atbalsts sociālajai un psiholoģiskajai rehabilitācijai
Rekomendācijas	1. Atkārtoti izskatīt personas iesniegumu ar lūgumu nodrošināt tās bērniem visu nepieciešamo sociālo un psiholoģisko rehabilitācijas atbalstu. 2. Turpmāk ievērot Sociālo pakalpojumu un sociālās palīdzības likuma 12. panta pirmās daļas 2. punktā noteikto, ka pašvaldības sociālajam dienestam ir pienākums informēt personu, kas pieprasījusi sociālo pakalpojumu vai sociālo palīdzību, par pieņemto lēmumu un atteikuma gadījumā rakstveidā norādīt atteikuma iemeslus, kā arī lēmuma pārsūdzēšanas termiņus un kārtību. 3. Ņemt vērā Augstākās tiesas judikatūrā atzīto, ka viena vecāka atsevišķa aizgādība nenozīmē aizgādības tiesību atņemšanu otram vecākam, jo otram vecākam tiesības un pienākumi, kas izriet no aizgādības, lai arī ierobežotā apjomā, tomēr saglabājas.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Ventspils novada pašvaldība

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Vērtēt nepieciešamību pilnveidot izglītojamo pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā nosūtīto materiālu par konkrētiem gadījumiem pašvaldībā.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Visas pašvaldības

Tēma	Domes komiteju sēžu atklātums
Rekomendācija	Laikus publicēt pašvaldības oficiālajā tīmekļvietnē domes komiteju sēžu protokolus, kā arī sēžu audioierakstus vai audiovizuālos ierakstus.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Izglītojamo nokļūšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Izvērtēt iespēju pilnveidot skolēnu pārvadāšanas pakalpojumus, ņemot vērā gan vēstulē minētos argumentus, gan iedzīvotāju un izglītības iestāžu viedokļus un vajadzības, gan arī bērnu tiesības un labākās intereses.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Palīdzības nodrošināšana bērniem, kuri lieto atkarību izraisošas vielas
Rekomendācijas	1. Nodrošināt pašvaldības tīmekļvietnes sadaļā “Bāriņtiesa” telefona numuru tūlītējai palīdzības saņemšanai bērnam konkrētajā pašvaldībā. 2. Pašvaldības sadarbības grupām izstrādāt sadarbības organizēšanas kārtību un kārtību, kādā īstenojama bērnu tiesību aizsardzība pašvaldībā ārpus iestāžu darba laika, vienlaikus nosakot, kur tiek ievietoti bērni (arī apreibinošu vielu ietekmē), ja viņiem nav jāuzturas ārstniecības iestādē, bet ir šķēršļi nodot bērnus likumiskajiem pārstāvjiem. 3. Novērst praksi, ka bērnu aprūpes iestādēs netiek uzņemti tie bērni apreibinošu vielu ietekmē, kuriem attiecīgā iestāde ir mājvieta. 4. Izstrādāt drošības pasākumus, lai gādātu par ikviena bērna drošību ārpusģimenes aprūpes iestādē situācijās, kad ir jānovērš kāda bērna agresivitāte, un piesaistīt, piemēram, pašvaldības policiju vai apsardzes uzņēmumu. 5. Novērst praksi, ka pašvaldības bērnu aprūpes iestādēs netiek uzņemti tie bērni, kuri tajās ir jāuzņem saskaņā ar policijas lēmumu.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.

Tēma	Situācija bērnu ārpusģimenes aprūpes nodrošināšanā
Rekomendācijas	1. Aktualizēt pašvaldību domēm pienākumu nodrošināt bērnu vajadzībām nepieciešamos individualizētos pakalpojumus. 2. Veicināt audžuģimeņu un aizbildņu skaita pieaugumu, lai bērni ārpusģimenes aprūpē nonāktu ģimenēs nevis institūcijās.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Atpūtas organizēšana pirmsskolas izglītības iestādēs
Rekomendācijas	1. Iepazīties ar tiesībsarga atzinumu un tam pievienoto pielikumu ar pašvaldību labās prakses apkopojumu attiecībā uz atpūtas organizēšanu pēc pusdienām. 2. Izvērtēt iespēju pirmsskolas izglītības iestādēs bērniem, kuri sasnieguši obligāto izglītības vecumu, nodrošināt viņu vajadzībām atbilstošu atpūtu pēc pusdienām, kas ietvertu arī iespēju negulēt diendusu.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Privāto tiesību juridiskās personas

Tēma	Cilvēktiesību nodrošināšana biedrības "Latvijas Sarkanais Krusts" sociālās aprūpes centrā "Derpele"
Rekomendācijas	Īstenot 13 rekomendācijas saistībā ar vispārējiem sadzīves apstākļiem, vides pieejamību, sliktas apiešanās risku nepieļaušanu, privātās dzīves ievērošanu, iemītniekiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību u. c.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Tēma	Cilvēktiesību nodrošināšana SIA "Senioru nams" sociālās aprūpes centrā "Liepa"
Rekomendācijas	Īstenot 15 rekomendācijas saistībā ar vispārējiem sadzīves apstākļiem, privātās dzīves ievērošanu, iemītniekiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību u. c.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Tēma	Cilvēktiesību nodrošināšana biedrības "Latvijas Sarkanais Krusts" sociālās aprūpes centrā "Landze"
Rekomendācijas	Īstenot 12 rekomendācijas saistībā ar vispārējiem sadzīves apstākļiem, sliktas apiešanās risku nepieļaušanu, privātās dzīves ievērošanu, iemītniekiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību u. c.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Tēma	Dokumenta aizturēšana SIA "Norma A"
Rekomendācija	Nodrošināt, lai turpmāk gadījumos, ja autobusa vadītājs aiztur personas dokumentu, šī persona nekavējoties tiktu informēta par vadītāja rīcības tiesisko pamatu un dokumenta nosūtīšanu izdevējīestādei.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Ēdināšanas maksa bērnu pavadošajai personai Liepājas reģionālajā slimnīcā
Rekomendācijas	1. Ievietot slimnīcas tīmekļvietnē informāciju par pavadošo personu uzturēšanos slimnīcā atbilstoši NVD manipulāciju sarakstā noteiktajam. 2. Precizēt informāciju par slimnīcas nodrošināto bezmaksas ēdināšanu bērnu pavadošajām personām.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Tēma	Labā pārvaldība tehnisko palīgīdzekļu nodrošināšanā
Rekomendācija	Vaivaru tehnisko palīgīdzekļu centram: izvērtēt iespēju pilnveidot tehnisko palīgīdzekļu piešķiršanas procedūru, informējot personu par termiņu, kādā tehniskais palīgīdzeklis būs pieejams, kā arī par tiesībām iegādāties tehnisko palīgīdzekli ar līdzmaksājumu, ja personai tas ir nepieciešams ātrāk.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta daļēji.

Tēma	Ziedojumu vākšana izglītības iestādē
Rekomendācija	Rīgas Centra humanitārās vidusskolas atbalsta biedrībai: uzrunājot vecākus, nenorādīt vēlamo ziedojuma apmēru un ziedojumu sadalījumu pa klasēm, kā arī informēt izglītojamo likumiskos pārstāvjus par ziedojuma brīvprātīgo raksturu.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tēma	Cilvēktiesību nodrošināšana biedrības "Latvijas Sarkanais Krusts" sociālās aprūpes centrā "Stūrīši"
Rekomendācijas	Īstenot 23 rekomendācijas saistībā ar vispārējiem sadzīves apstākļiem, sliktas apiešanās risku nepieļaušanu, privātās dzīves ievērošanu, iemītniekiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību u. c.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Tēma	Cilvēktiesību nodrošināšana SIA "Senioru nams" sociālās aprūpes centrā "Senlejas"
Rekomendācijas	Īstenot 17 rekomendācijas saistībā ar vispārējiem sadzīves apstākļiem, vides pieejamību, privātās dzīves ievērošanu, iemītniekiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību u. c.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Tēma	Saskarsmes tiesības un aizgādības tiesību atņemšana Latgales ģimeņu atbalsta centrā "Daugavpils"
Rekomendācijas	1. Ievērot MK 2018. gada 26. jūnija noteikumu Nr. 355 "Ārpusģimenes aprūpes atbalsta centra noteikumi" 12.16. apakšpunktā noteikto un atbilstoši audžuģimenēs ievietoto bērnu vajadzībām organizēt saskarsmi. 2. Ņemt vērā, ka saskarsme ierobežojama tikai ar bāriņtiesas lēmumu, ja nav panākta vienošanās par bērnam atbilstošākās saskarsmes nodrošināšanu ar iesaistītajiem – bērna vecākiem vai citiem radniekiem, audžuģimeni, bāriņtiesu un atbalsta centru. 3. Uzlabot sadarbību ar Rēzeknes valstspilsētas bāriņtiesu attiecībā uz saskarsmes tiesību nodrošināšanu un saskarsmes organizēšanu audžuģimenē ievietotiem bērniem.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas.

Tēma	Izglītojamā domstarpības ar pasniedzēju profesionālās tālākizglītības centrā “SPA SCHOOL”
Rekomendācijas	1. Precizēt tiešsaistes vietnēs pieejamos nodarbību aprakstus, nepieciešamības gadījumā norādot, vai padziļināto tehniku nodarbību apmeklētājiem būtu vēlamas pamatzināšanas konkrētajā jomā. 2. Konsultēties ar datu aizsardzības speciālistu vai Datu valsts inspekciju pirms izglītojamo sensitīvu personas datu apstrādes.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Luminor Bank AS Latvijas filiāles darba sludinājumu saturs
Rekomendācija	Izvērtēt bankas tīmekļvietnē publicētos un turpmāk publicējamos darba sludinājumus, lai nodrošinātu to atbilstību Darba likuma 32. pantam.
Rezultāts	Rekomendācijas izpildes termiņš nav noteikts.

Tēma	Politiskās partijas “Stabilitātei!” biroja un tīmekļvietnes piekļūstamība
Rekomendācijas	1. Veikt partijas tīmekļvietnes piekļūstamības izvērtējumu atbilstoši digitālās vides piekļūstamības prasībām. 2. Papildināt partijas tīmekļvietni ar informāciju par partijas biroju telpu piekļūstamību personām ar invaliditāti. 3. Informēt par progresu fiziskās piekļūstamības risinājumu nodrošināšanā telpām Latgales ielā 52, Rēzeknē, un Rīgas ielā 59e, Daugavpilī.
Rezultāts	Nav sniegta atbilde. Tīmekļvietnē uzlabojumu vai izmaiņu nav. Nosūtīts atkārtots lūgums sniegt atbildi (26.01.2025.).

Tēma	Cilvēktiesību nodrošināšana SIA “Rīgas 1. slimnīca” īslaicīgās sociālās aprūpes centrā
Rekomendācijas	Īstenot 19 rekomendācijas saistībā ar vispārējiem sadzīves apstākļiem, sliktas apiešanās risku nepieļaušanu, privātās dzīves ievērošanu, iemītniekiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību u. c.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Tēma	Cilvēktiesību nodrošināšana SIA "Senior Baltic" rezidencē "Dzintara melodija"
Rekomendācijas	Īstenot 11 rekomendācijas saistībā ar sūdzību izskatīšanas mehānismu, privātās dzīves ievērošanu, iemītniekiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību u. c.
Rezultāts	Rekomendācijas ir izpildītas daļēji.

Tēma	Cilvēktiesību nodrošināšana sociālās aprūpes centrā "Mārsnēni"
Rekomendācijas	Īstenot 16 rekomendācijas saistībā ar vispārējiem sadzīves apstākļiem, vides pieejamību, privātās dzīves ievērošanu, iemītniekiem sniegto sociālās aprūpes un sociālās rehabilitācijas pakalpojumu pieejamību u. c.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.

Tēma	Bērnu tiesību ievērošana VSIA "Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīca "Ainaži""
Rekomendācijas	1. Nodrošināt patiesas informācijas par slimnīcas veidu (specializētā vai aprūpes slimnīca) publiskošanu un darbību atbilstoši slimnīcas veidam. 2. Nodrošināt iespēju nepilngadīgā pacienta likumiskajam pārstāvim vai citam pacienta izraudzītam pārstāvim būt pastāvīgi klāt un sniegt atbalstu pacientam ārstniecības laikā. 3. Pārskatīt un nodrošināt esošo psihiatru pieejamību atbilstoši bērnu vajadzībām, kā arī nodrošināt, lai ārsts, ja nepieciešams, piedalītos lēmuma pieņemšanā par ierobežojošo līdzekļu piemērošanu, ierobežošanas uzsākšanā un pārtraukšanā. Viena ārsta prombūtnes laikā nodrošināt, ka otrs ārsts ir pieejams biežāk, lai pilnvērtīgi īstenotu pacientu vajadzības. 4. Ievērot MK 2006. gada 4. aprīļa noteikumu Nr. 265 "Medicīnisko dokumentu lietvedības kārtība" 12. punktā noteikto, ka medicīniskajos ierakstos slimības attīstības gaita ierakstāma 24 stundu laikā pēc pacienta uzņemšanas stacionārajā ārstniecības iestādē. 5. Pārskatīt medikamentu lietošanu un to devas atbilstoši katra pacienta individuālajām vajadzībām. Nodrošināt pacientu individuālajām vajadzībām atbilstošu nemedikamentozu terapiju. 6. Nodrošināt sadarbību ar bērna aprūpētājiem, lai veicinātu viņu izpratni un izglītotu par pacientu vajadzībām un sociālo pakalpojumu piesaisti. 7. Iekārtot bērniem atbilstošas un mājīgas palātas (piemēram, gaišās krāsās, ar rotaļlietām). 8. Pacientu dienas režīmā noteikt vēlāku naktsmiera laiku un vēlāku celšanās laiku, piemēram, naktsmieru paredzēt no plkst. 21.30 līdz plkst. 7.30. 9. Pārskatīt to slimnīcas darbinieku skaitu un slodzi, kas tieši nav saistīti ar bērnu ārstēšanu un rehabilitāciju, izvērtējot iespēju atsevišķus pakalpojumus saņemt kā ārpakalpojumus, tādējādi vairāk finanšu līdzekļu atvēlot bērnu terapijai, rehabilitācijai un tādu pakalpojumu nodrošināšanai, kas uzlabo pacientu veselības stāvokli.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav iestājies.

Tēma	Pacientu tiesību ievērošana VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"
Rekomendācija	Pārskatīt nesenos grozījumus slimnīcas iekšējās kārtības noteikumos, nodrošinot pacientu tiesībām atbilstoša dienas režīma izveidi.
Rezultāts	Rekomendācija ir izpildīta.

Tēma	Diskriminācija valodas dēļ SIA "Armiks"
Rekomendācijas	1. Iekļaut darba sludinājumos tikai tādu svešvalodu prasmju nepieciešamību, kas ir pamatoti vajadzīgas konkrētajā amatā un ko uzņēmums var izskaidrot. 2. Pārskatīt personāla politiku, tostarp personāla dokumentus (amata aprakstus, darba līgumus), un veikt nepieciešamos labojumus – izņemt no personāla dokumentiem un darba sludinājumiem svešvalodu prasmju prasību attiecībā uz tiem darbiniekiem, kuriem svešvalodu prasmes nav nepieciešamas, kā arī šo prasību neizvirzīt darba attiecībās, savukārt darbiniekiem, kuriem ir nepieciešamas svešvalodu prasmes – veikt nepieciešamās izmaiņas personāla dokumentos, skaidri un saprotami norādot darba pienākumus, kuru veikšanai nepieciešamas attiecīgās prasmes.
Rezultāts	Rekomendāciju izpildes termiņš nav noteikts.